IN Q. HORATII FLACCI VENUSINI LIBRUM DE ARTE POETICA ALDI MANUTIJ PAULLI F…

Quintus Horatius Flaccus

IN

Q. HORATII. FLACCI VENVSINI

Librum

DE. ARTE. POETICA

ALDI · MANVTII PAVLLI. F. ALDI. N.

Commentarius.

*H*VMANO *capiti ceruicem pictor equinam*
Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas,
Vndique collatis membris, ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne:
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?
Credite, Piſones, iſti tabulae fore librum
Perſimilem, cuius, uelut aegri ſomnia, uanae
Finguntur ſpecies, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formae. pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi ſemper fuit aequa poteſtas.
Scimus: & hanc ueniam petimusq. damusq. uiciſſim;
Sed non ut placidi coeant immitia, non ut
Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis grauibus plerumque, & magna profeſſis
Purpureus, late qui ſplendeat, unus & alter
Aſſuitur pannus, cum lucus & ara Dianae,
Et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus.
Sed nunc non erat hic locus. & fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare. quid hoc, ſi fractis enatat exſpes
Nauibus, aere dato qui pingitur? amphora coepit
Inſtitui, currente rota cur urceus exit?
Denique ſit quoduis ſimplex dumtaxat, & unum.

EXPLANATIO

PRIMUM Horatij praeceptum, ne, quod ſibi argumentum poeta ſumpſit, ab eo diſcedat. nam ſi, una re propoſita, uarias, easq. diſſimillimas admiſcebit; eius poema tabulae pictae, in qua non ſimplex, & unum animal, ſed ex homine, equo, aue, piſce confictum cernatur; ſimile uidebitur. nam etſi poetis, item ut pictoribus, fingendi poteſtas concedatur, non omnia tamen licet fingere, ſed ea tantum, quae uериſimilia omnes iudicent. poeta enim, ut oſtendit Ariſtoteles, ideo poeta eſt, quia imitatur. quod ſi fingat ea, quae fieri non poſſunt; quid imitabitur? Alterum praeceptum eſt de uitandis deſcriptionibus, quibus utebantur multi, quod ita ſe ſua poemata illuſtrare arbitrabantur, ut ſiquis alluto purpureo panno ueſtem exornare uellet. uetum huic ornamento, ait Horatius, in poemate graui locus non eſt: ſicuti nec pingi cupreſſum oportuit in ea tabula, in qua naufragus non cupreſſum, ſed caſum ſuum, ſoluto pretio, pingi iuſſit. quo item in genere peccat is, qui cum amphoram facere coepiſſet, ab inſtituta forma ad urceum deſilexit. his exemplis omnino deſcriptiones, ut argumento minime aptas, Horatius excludit, quamquam alioqui iucundae ſint. non enim idem ubique placet. purpureus pannus late ſplendet. ſit ita: non tamen in omni ueſte decet. Nunc uerba ipſa, & cum ijs ſententias ponderemus: hoc tamen praefati, uitium poematis ex uitio picturae apte ab Horatio demonſtrari. ſimilium enim debet eſſe comparatio: & picturae ſimillima poeſis, ſic, ut loquens pictura, illa uero muta poeſis dicatur. infra quoque: *Ut pictura, poeſis erit*. Recte etiam comparatione uſus eſt rei oculis ſubiectae. nam comparatio ſumitur a rebus notis: nihil autem notius, quam quae oculorum ſenſu percipimus.

Humano capiti: muliebri: nam ſequitur, *Mulier formoſa ſuperne*.

uarias

Digitized by Google

-*uarias inducere plumas*. ut poſt ceruicem equinam ſequantur alitis membra. *Varias*, dixit, uel quod ab equina iuba differunt auium plumae, uel ut non modo diuerſas a proximis iubis, uerum etiam uarias inter ſe, id eſt, uariarum auium ſignificaret; quo turpior, & ex plurium formarum adſpectu monſtri ſimilior haec figura uideatur.

Vndique collatis membris: ex homine, equo, aue, piſce: quae ſi componantur, monſtrum erit.

-*turpiter* quid enim piſce turpius, cum muliere, eaq. formoſa, comparato?

-*atrum*. uergit fere piſcium color in atrum, cum in equis, & auibus alij colores, adſpectu iucundi, cernantur. ideo piſcem turpem in extrema pictae tabulae parte, mulierem formoſam in prima, ut maxime contraria opponerentur, Horatius collocauit. Ater autem color ita diſtat, itaq. uincitur a nigro, ut albus a candido. & ater albo, niger candido reſpondet.

-*Piſones*: patricij, Calpurniae gentis, a Calpo oriundi, Numae regis filio, ut quidam putant.

-*uanae Finguntur ſpecies* uanae quaedam, admodumq. diuerſae ſpecies aegris occurrunt ſomniantibus. ſomniare igitur uidetur is, qui poema exorſus diſſimilia narrat.

-*ut nec pes, nec caput uni Reddatur formae*. quod exemplum in tabula picta propoſitum eſt.

-*pictoribus atque poetis*: obiectio. dixerit aliquis, licere pictoribus, & poetis fingere. licet, inquit Horatius, ſed ita, ne contraria fingantur. non enim pictori adiungere ſerpentes auibus, tigribus agnos liceret.

-*geminentur* conſocientur, copulentur: cum naturali odio diſſideant.

Inceptis grauibus: poematibus magnas res initio promittentibus una & altera deſcriptio, ornamenti cauſſa, ſolet addi, quemadmodum ueſtis exornatur aſſuto purpureo panno: ſed nunc non erat his locus. id eſt, in graui poemate

deſcriptionibus omnino uti non licet. nam deſcriptione quaſi laſciuire poeta uidetur: quod non decet, cum grauiter inceperit, & magna ſe ſcriptutum promiſerit. debet enim in omni parte ſibi conuenire. itaque ſubiungit Horatius: *Denique ſit quoduis ſimplex dumtaxat, & unum.* quibus uerbis deſcriptiones aperte excludit.

-plerumque: non omnes, inquit, uerum plerumque hoc uitio laborant, ut unam, & alteram deſcriptionem in poema inducant.

Purpureus purpurae plura genera ex Plinio colliguntur: ſed Horatij temporibus, id eſt, Auguſto principe, dibapham Tyriam uiguiſſe, idem Plinius lib. IX. cap. 39. oſtendit, recitatis uerbis Cornelij Nepotis. Tyriae autem purpurae colorem nigranti roſae, uel ſanguini concreto Plinius comparat. ex quo ſequitur, ut praeſtantior longe ſit dibaphae Tyriae color. fuit & uiolacei coloris purpura; ſed ea Cornelio Nepore iuuene, ut ipſe teſtatur, id eſt Sullanis temporibus, in honore fuit: nec multo poſt rubra Tarentina ſucceſſit, eadem quae Tyria: poſtremo dibapha, id eſt, bis tincta; quam Cicero ſemel & iterum in epiſtolis nominat: Plinius dibapham Tyriam uocat: ut rubram, non uiolaceam, bis eſſe tinctam ſignificet.

-late qui ſplendeat: ſic, ut poema ſplendeat, ea deſcribuntur, quae, graui iam inducto principio, non quadrant.

-cum lucus, & ara Dianae: quattuor exempla ſubiungit ineptarum deſcriptionum, quae grauibus inceptis, & magna profeſſis, nihil habeant ſimile.

-& fortaſſe cupreſſum

Scis ſimulare. quid hoc, ſi fractis enatat exſpes

Nauibus, aere dato qui pingitur? - Coepit iam cum pictorum uitijs poetarum uitia conferre: pergit igitur, & ait: pictor bene ſimulat cupreſſum. laudetur, ſi loco ſimulato: ſi uero, cum naufragus pingendus eſt, tum cupreſſus pingitur; quis laudabit? non enim cupreſſus ut male ſimulata, ſed ut

alieno

alieno loco picta reprehenditur, ſic deſcriptiones non in omni prorſus, uerum in graui poemate, cuius initio magna promittuntur, Horatius condemnat.

- quid hoc: quid cupreſſum fingis, ſi naufragus tibi, qui propterea pretium ſoluit, pingendus eſt.

- amphora coepit

Inſtitui, currente rota cur urceus exit? Ita peccat poeta, cum, grauiter exorſus, in deſcriptiones inanes prolabitur; ut peccat figulus, cum, inſtituta iam amphora, in urceum deflexit: cuius & minor eſt, & diuerſa forma. amphoram autem fictilem, non ligneam fuiſſe, oſtendit Horatius lib. III. carm. cum ait, *Seu facilem pia teſta ſomnum.*

Denique ſit quoduis ſimplex dumtaxat, & unum: ne ſingula uitia poetarum, alienas res ab argumento narrantium, perſequatur, unico praecepto concludit, dandam operam eſſe, ut omnes poematis partes, tamquam unius corporis membra, apte componantur.

- quoduis. quia locutus erat de graui poemate, nunc de quocumque praecipit. quidquid ſcribis, nihil, inquit, diuerſum admiſceas.

HORATIVS

Maxima *pars uatum, pater, & iuuenes patre digni,*
Decipimur ſpecie recti. breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio. ſectantem leuia, nerui
Deficiunt, animique: profeſſus grandia turget:
Serpit humi, tutus nimium, timidusq. procellae.
Qui uariare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum ſiluis appingit, fluctibus aprum.
In uitium ducit culpae fuga, ſi caret arte.
Aemilium circa ludum faber imus, & ungues

Expri-

Exprimet: & molles imitabitur aere capillos:
Infelix operis ſumma, quia ponere totum
Neſciet. hunc ego me, ſiquid componere curem,
Non magis eſſe uelim, quam prauo uiuere naſo,
Spectandum nigris oculis, nigroq. capillo.

EXPLANATIO

DECIPIMVR *ſpecie recti:* nam in eo ipſo, quod rectum uidetur, peccamus. cuius uitij quinque ſubiunguntur exempla. in breuitate ſpecies recti ineſt: ex ea tamen obſcuritas naſcitur. laeuia ſectatur aliquis: id quoque recti ſpeciem habet: ſed proximum eſt uitium, neruorum, animorumq. defectio. placet alijs grandia profiteri: inde fit, ut turgeant. eodem modo, qui procellas timent, & qui uariare cupiunt, utrique ſe recte putant facere, ſed illi ſerpunt humi, hi prodigialiter uariant. Sic igitur & qui ornare poema ſtudent, utuntur deſcriptionibus, quae inceptis grauibus non conueniunt.

-ſectantem laeuia, nerui

Deficiunt, animique. non enim in molli genere, quod opponitur aſpero, uel nerui, id eſt ingenij uires, cernuntur, uel animi praeſtantia, quae ſententiarum altitudine demonſtratur.

animi: pro animus, de uno enim ſermo eſt, cum dixerit, *Sectantem.* ſic Cicero in epiſtola quadam ad Atticum: *Quos tu libros laudando, mihi animos addidiſti.*

-profeſſus grandia turget. ut Lucanus, & in Achilleide Statius; qui plane turgent, exſilitatem fugientes.

Serpit humi, tutus nimium, timidusq. procellae. exemplum proximo ſuperiori contrarium ſubiungit. ille profeſſus grandia turget; hic, ne turgeat, fit exſilior. nam, quia timet, ne, ſi altius attollatur, in reprehenſionem incurrat,

pro-

propterea nimium tutus ita demittitur, ut humi ſerpat. hos igitur omnes culpae fuga in uitium ducit, & recti ſpecies decipit.

-procellae: reprehenſionis: nam qui ſublimius effertur, ita reprehenſioni patet, ut excelſa loca procellis.

Qui uariare cupit rem prodigaliter unam,
Delphinum ſiluis appingit, fluctibus aprum. Quinctum, & poſtremum exemplum deceptorum ſpecie recti poetarum. ſunt enim, qui ſtudio uarietatis ea fingunt, quae rerum natura nullo modo patitur, ut ſi pictor ſiluis delphinum, fluctibus aprum appingat. *Prodigaliter:* quammaxime: quod dum cupit, prodigialiter uariat. *Vnam:* non, unam rem, pro ſolam; ſed unam rem, pro unum aliquid, id quod ſibi uariandum praecipue delegit.

In uitium ducit culpae fuga, ſi caret arte. ita fugienda culpa, ne in contrarium uitium incidamus. id artis munus eſt. multi enim, dum prodigi eſſe metuunt, auari fiunt: & contra.

Aemilium circa ludum faber imus, & ungues
Exprimet. & molles imitabitur aere capillos:
Infelix operis ſumma, quia ponere totum
Neſciet- Tertium praeceptum, ne quis ideo ſe poetam putet, quod ex ijs rebus, quae a poeta multae requiruntur, unam aliquam egregie praeſtet, cum in ceteris deficiat. id aerarij fabri exemplo uenuſte Horatius oſtendit. Aemilius ludus gladiatorius ab Aemilio Lepido nomen accepit, in quo poſtea, ut ait Porphyrio, Polycleti balneum fuit. circa eum ludum tabernae fuerunt: quarum in ultima, quae ſcilicet in extremo ludi angulo locum habebat, faber hic, ab Horatio notatus, ſigna faciebat unguibus & capillis laudanda, ceteris partibus non item. *Imus faber*, ita dixit, ut, *Imus Ianus*, epiſt. 1. lib. 1. *Haec Ianus ſummus ab imo Perdocet.* cum primam, & ultimam uici partem ſignificaret.

-molles qui facile flectuntur. *Operis ſumma:* toto opere: quia reliquas operis partes apte neſcit fingere. optime igitur in una, aut altera, ijsq. minimis rebus imitatur, in

ceteris

ceteris, quae plures maioresq. ſunt, diſſimilem ſe praebet.

- hunc ego me, ſiquid componere curem,
Non magis eſſe uelim, quam prauo uiuere naſo,
Spectandum nigris oculis, nigroq. capillo. Talem ego me in poemate, qualis ille in ſignis effingendis, eſſe nolim, ſicuti nec habere nigros oculos, nigrumq. capillum cum turpi naſo.

HORATIVS

SVMITE *materiam ueſtris, qui ſcribitis, aequam*
Viribus: & uerſate diu, quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri, cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

EXPLANATIO

SVMITE *materiam* - Quartum praeceptum, ne ſuſcipiat poeta, quod ſuſtinere non queat. nam, ſi rem delegerit, quam praeſtare poſſit; nec in uerbis, nec in ordine peccabit.

- lucidus ordo: quia rebus lucem affert; alioqui ſunt obſcuriores.

HORATIVS

ORDINIS *haec uirtus erit, & uenus: aut ego fallor,*
Ut iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & praeſens in tempus omittat.
Hoc amet; hoc ſpernat promiſſi carminis auctor.

EXPLANATIO

ORDINIS *haec uirtus erit, & uenus* - Quinctum praeceptum, de ordine: quamquam facundiam prius nominauerit.

uerit. duobus autem propoſitis, interdum a priore, interdum etiam a poſteriore aggredimur narrare, ut exemplis cognoſcitur. & reuera prior eſt elocutione diſpoſitio. Virtus, & uenus ita differunt, ut id, quod eſt, ab eo, quod uidetur. nam ſaepe uirtus ſine uenere, id eſt ſpecie quadam, & uenuſtate, ſaepe etiam ſine uirtute, id eſt ui, & praeſtantia, uenus inuenitur. utroque igitur nomine tum utilitatem ordinis, tum iucunditatem demonſtrauit Horatius.

. *aut ego fallor:* notauit hactenus poetarum uitia, nunc incipit docere: quod quidem aliquanto maius eſt: ideo modeſtiae gratia hoc interponendum putauit . ſuſcepta enim magiſtri perſona, temeritatis famam extimuit.

Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici

Pleraque differat, & praeſens in tempus omittat Vt ea dicat, quae dici nunc debent: reliqua in tempus illud reijciat, cum res poſtulabit, cum alienum tempus non erit.

-*promiſſi carminis auctor* qui profeſſus eſt, carmine ſe rem aliquam perſequi uelle. auctor igitur carminis, qui carmen promiſit. ſoluta autem oratione auctor is dicitur, cuius opera, conſilioue aliquid fit, aut cuius uerbis aliquid creditur, ut, fecit hoc auctore Pompeio: &, huius ſermonis auctorem Valerium nominabat.

HORATIVS

In uerbis etiam tenuis, cautuſque ſerendis,
Dixeris egregie: notum ſi callida uerbum
Reddiderit iunctura nouum: ſi forte neceſſe eſt
Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget: dabiturq. licentia, ſumpta pudenter.
Et noua, fictaque nuper habebunt uerba fidem: ſi

Graeco fonte cadant, parce detorta, quid autem
Caecilio, Plautoq. dabit Romanus, ademptum
Virgilio, Varioq.? ego cur acquirere pauca
Si poſſum, inuideor? cum lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium ditauerit: & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, ſemperq. licebit
Signatum praeſente nota producere nomen.
Vt ſiluae folijs pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ita uerborum uetus interit aetas;
Et iuuenum ritu florent modo nata, uigentque.
Debemur morti nos, noſtraque: ſiue receptus
Terra Neptunus, claſſes Aquilonibus arcet,
Regis opus: ſterilisue diu potus, aptaq. remis
Vicinas urbes alit, & graue ſentit aratrum:
Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta peribunt:
Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia uiuax.
Multa renaſcentur, quae iam cecidere, cadentque,
Quae nunc ſunt in honore uocabula: ſi uolet uſus:
Quem penes arbitrium eſt, & uis, & norma loquendi.

EXPLANATIO

In *uerbis etiam tenuis, cautusque ſerendis:* Sextum praeceptum, de facundia. nam de inuentione primo loco, cum dixit, *Cui lecta potenter erit res*, tum de ordine, poſtremo de elocutione praecipit: quod etiam rhetores faciunt.

-*tenuis:* accuratus, ut ſingula conſideres. contra, Pingui Minerua, pro rudi, dicitur.

-*ſerendis:* iungendis: unde Serta, quod ſerendis floribus

bus coronae fiant.

- notum ſi callida uerbum

Reddiderit iunctura nouum - ſi nouum uerbum ita feres, & locabis, ut ex apta reliquorum uerborum compoſitione uideatur notum, atque uſitatum. Loquitur Horatius, niſi fallor, de ſimplicibus, non de compoſitis uerbis: quod ex ijs, quae ſequuntur, licet conijcere. Alij de compoſitis praecipi exiſtimant, quale eſt Aurifodina: & hanc duorum uerborum compoſitionem appellati ab Horatio iuncturam exiſtimant. ego iuncturam interpretor collocationem, cum apte uerba omnia iunguntur, ſicuti flores in corona.

-ſi forte neceſſe eſt nouare uerba tum licet, cum exprimere uſitatis rem omnino non licet.

Indicijs recentibus nouis uerbis, quae abditam ſententiam, aut rem patefaciant. *Fingere*: & hoc indicat, de ſimplicibus praecipi potius, quam de compoſitis. aliud enim eſt fingere, aliud componere.

- cinctutis non exaudita Cethegis quae Cethegorum aetate in uſu non erant, prorſus noua: nam quaedam noua ſunt, quorum uſus intermiſſus erat; quaedam autem, quae numquam fuerant. Cethegis igitur non exaudita, pro, antiquiſſimis temporibus, nedum proximis, inuſitata. nam M. Cornelius Cethegus eloquentia primus Romae excelluit, quod Ennij teſtimonio probat Cicero in Bruto: ut ab eo nouata eſſe multa, ſiquidem uellet, quod Horatius ait, *Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum*, credibile ſit. *Cinctutis*, Acron antique dictum putat, id eſt militaribus uiris, & ad militiam paratis: unde per contrarium dixit poeta, *Diſcinctos Mulciber Afros*, id eſt, imbecilles ad militiam. Porphyrio autem ſic: *Omnes Cethegi morem ſeruauerunt eundem Romae. inter cetera deſcriptam comam retulerunt. numquam* ✻ *enim tunica uſi ſunt ideo Cinctutos eos dixit, quoniam cinctum eſt genus tunicae infra pectus aptatae*. Ego, Cinctutis, accipio, pro priſcis, latiore uinculo utentibus: contra quam

B 2 delicati

delicati homines conſueuerunt. priſci enim illi Romani ab luxu, qui deuicta Aſia ciuitatem corrupit, longiſſime aberant. Cinctos autem ſuper togam, non ſuper tunicam, crediderim. nec obſtat, quod alibi dixerit Horatius, *Diſcincta tunica fugiendum eſt:* & Suetonius mentionem fecerit de lato clauo Caeſaris cincto, quae tunica fuit praetextatorum puerorum, & ſenatorum. nam tunica poſterioribus temporibus inuenta eſt. antea uero toga tantum utebantur. qua de re ſic Pedianus in explanatione orationis pro Scauro: *Cato praetor iudicium, quia aeſtate agebatur, ſine tunica exercuit, campeſtri ſub toga cinctus. in forum quoque ſic deſcenderat, iuſq. dicebat idq. repererat ex uetere conſuetudine, ſecundum quam & Romuli aetatis ſtatuae in Capitolio, & in Roſtris Camilli fuerunt, togatae ſine tunicis.* Non potuit igitur de cincta Cethegorum tunica loqui Horatius, quae in uſu non fuit. Cethegorum autem nomen ad priſcorum ſignificationem praecipuum aſſumpſit. Comprobat hanc opinionem Plinius lib. XXXIV. cap. 6. cum ait de Cloelia: *Ceu parum eſſet, toga eam cingi.* quibus uerbis indicat, toga cingi ſolitos priſcos Romanos.

-*ſumpta pudenter:* quia licentiae nomen in malam partem accipitur, correxit pudoris admonitione. ſic de tranſlatione dixit in epiſtola ad Tironem Cicero: *Doctrina, domus, ars, domus etiam fidelis dici poteſt. ut ſit, quo modo Theophraſto placet, uerecunda tranſlatio.* Et lib. III. de Orat. *Verecunda debet eſſe tranſlatio; ut deducta eſſe in alienum locum, non irruiſſe, atque ut precario, non ut uiniſſe uideatur.* Quod idem fere dixit in lib. de claris Orat. cum de Calidio loqueretur. *Pleraque,* inquit, *tranſlata, ſic tamen, ut ea non irruiſſe in alienum locum, ſed immigraſſe in ſuum diceres.*

-*habebunt uerba fidem*- probabuntur.

Graeco fonte: ut philoſophia, rhetorica, grammatica, triclinium, calix, uinum, & innumerabilia.

-*parce detorta*.: ſumpta pudenter licentia.

-*quid*

- quid autem Caecilio, Plautoque dabit Romanus, ademptum Virgilio, Varioque? non debet concedi Plauto, & Caecilio, quod non conceditur Virgilio, & Vario, optimis aetatis noſtrae poetis, ut ſcilicet nouis uerbis utantur multis. conceditur autem Plauto, & Caecilio, concedatur igitur & Virgilio, ac Vario. cur, inquit, quam mouendi licentiam Romani adimunt recentioribus poetis, eam ueteribus dant? Caecilium primo loco, deinde Plautum nominat, quod illi prima palma, huic ſecunda inter comicos poetas, multorum iudicio, deferretur. Sedigiti uerſus recitat Gellius lib. xv. cap. 24.

Caecilio palmam ſtatuo do comico:
Plautus ſecundus facile exſuperat ceteros. Hanc opinionem ſecutus eſt Cicero, cum dixit in libello de optimo genere oratorum: *Licet Ennium dicere ſummum epicum poetam, Pacuuium tragicum, Caecilium fortaſſe comicum.*

- acquirere pauca: paucis uerbis, a me nouatis, augere linguam Latinam.

Inuideor -: exſequitur ſuum praeceptum. dixerat enim, *Graeco fonte cadant;* &, *Inuideor,* de Graeco fonte ſumptum: quod enim nos, mihi inuidetur, Graeci dicunt, ἐγὼ φθονοῦμαι lepide igitur, & ingenioſe, cum de nouandis loqueretur uerbis, nouum ipſe uerbum induxit.

- producere: malim, *Procudere,* quaſi nummum: quo ſpectare uidentur duo illa uerba, *Signatum, Nota.*

- pronos: celerem annorum curſum ſignificat: nam prona facili quodam, & naturali motu deferuntur.

- mutantur: mutantur in annos pronos, pro, ſingulis annis, celerrime abeuntibus, quia proni ſunt.

Prima cadunt: utrum, *Prima,* cuiuſque anni folia, quae prima uocari uidentur poſſe, cum ſequentium annorum folijs comparata: an, *Prima,* ideſt, cuius arboris prima nata ſunt folia, eiuſdem prima cadunt, deinceps autem, quae

ſerius

ſerius nata ſunt. non enim omnium arborum ſolia eodem tempore naſcuntur.

. *iuuenum ritu.* more iuuenum, qui florent, & uigent non in omni aetate, ſed modo nati. ſic & ſeneſcunt uſu uerba, & noua uigent, ac delectant.

Debemur morti nos, noſtraque: Argumentum, cur nihil perpetuo idem eſſe debeat. nam ſi homines, humanaq. omnia intereunt: cur in uerbis praecipua condicio ſit, ut numquam intereant? *Debemur morti*, dixit, pro debemus nos ipſos morti. ubi uero iam aliquis perijt, nihil iam debet, quia, quod debebat, perſoluit. ideo Virgilius lib. xi.

Nos iuuenem exanimum, & nil iam caeleſtibus ullis
Debentem, uano maeſti comitamur honore. *Nil debentem caeleſtibus*, dixit, quia diem ultimum obierat.

-ſiue receptus

Terra Neptunus: ex operibus humanis, maxima, quae tamen conſumit uetuſtas, tria nominat, portum manu factum, paludem exſiccatam, amnem ab iniquo curſu detortum. Quod autem de portu Lucrino, quem Auguſtus fecerit, Acron opinatus eſt, haud ualde placet: cum ſit maior ἔμφασις, ſi de de quolibet portu, quam ſi de uno tantum, accipiatur. nec uero in ea re, quae ad ipſum pertineret, nomen regis Auguſtus libenter audiſſet. accedit tertia ratio, quod illum uerſum, *Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis*, de quocumque flumine, non de Tiberi tantum, Horatius protulit: ut oſtendam paullo poſt, confutata ueterum duorum interpretum ſententia. περίφρασις eſt, *Receptus terra Neptunus*, pro portu manu facto. nam in portu faciundo maris aqua recipitur.

-*claſſes aquilonibus arcet:* poetice. pro, defendit claſſes ab aquilonibus. Sic Virgilius lib. rrx. *Accipite Aenean, & tandem arcete periclis.* ideſt, incolumem ſeruate.

-*regis opus:* impenſae maximae, nec tamen perpetuo duraturum.

Vicinae

Vicinas urbes alit: ſrugibus exaratis, ubi aquae tantum fuerat, quantum nauigio ſatis eſſet.

-*curſum mutauit*. de Tiberi ab Agrippa deriuato, cum antea per Velabrum fluxiſſet, Porphyrio dictum putaretur uidetur Acron aſſentiri. ſed alucinatur uterque. nam cum locum, qui poſtea Velabrum dictus eſt, ante Auguſti tempora exſiccatum fuiſſe, non ſolum Varro lib. IV. uerum & Plautus, multo antiquius Varrone, docet in Captiuorum fabula, in qua nominat olearios in Velabro. Et Cicero in epiſtola ad M. Brutum. *Vos*, inquit, *Pontifices Larentiae ad aram in Velabro facere ſoletis*. Non igitur, ſi ara in Velabro, ſi olearij fuere, palus fuit, quam poſtea exſiccatam ab Agrippa, Auguſto imperante, Porphyrio commentus eſt. Praeterea, numquam Tiberis per Velabrum fluxit, ſed, aquis interdum extra ripas diffluentibus, ac reſidentibus, palus facta inter Auentinum, & reliquos montes; ex quo Velabri nomen ortum, quod ab urbe ad Auentinum ratibus ueherentur. huius rei auctor eſt Varro. Nihil igitur proprie, ſed de quocumque portu, quacumque palude, quocumque flumine ſignificauit Horatius: quo etiam narratio uidetur excelſior.

-*mortalia facta*: non quae mortalia ſunt, ideſt moritura, ſed quae mortales faciunt. argumentum a maiori. ſi facta peribunt, ſermonum honor, & gratia perpetuo manere non debet.

-*ſi uolet uſus*.

Quem penes arbitrium eſt, & uis, & norma loquendi. Arbitrium uſui tribuit, quia iudicat, quae accipienda ſint uerba, quae reijcienda, aut retinenda; uim, quia poteſt accipere, reijcere, retinere, quae uult; normam, quia ſermonis uniuerſi, cuius partes multae ſunt, rector, & moderator eſt.

HORATIVS

R e s *geſtae, regumque, ducumque, & triſtia bella*
Quo ſcribi poſſent numero, monſtrauit Homerus.

Verſibus

Verſibus impariter iunctis querimonia primum,
Poſt etiam incluſa eſt uoti ſententia compos.
Quis tamen exiguos Elegos emiſerit auctor,
Grammatici certant: & adhuc ſub iudice lis eſt.
Archilochum proprio rabies armauit Iambo.
Hunc ſocci cepere pedem, grandesq. cothurni,
Alternis aptum ſermonibus, & populares
Uincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis.
Muſa dedit fidibus diuos, puerosq. deorum,
Et pugilem uictorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas, & libera uina referre.
Deſcriptas ſeruare uices, operumq. colores,
Cur ego, ſi nequeo, ignoroque, poeta ſalutor?
Cur neſcire, pudens praue, quam diſcere, malo?

EXPLANATIO

RES *geſtae, regumque, ducumque, & triſtia bella Quo ſcribi poſſent numero, monſtrauit Homerus.* Tranſit ad oſtendenda poematum genera, ut, quo quaeque res metro ſit agenda, cognoſcatur. ac primum bellis aſſignat epicum carmen, querimoniam, atq. etiam ſententiam uoti compotem elegiaco; irae, & maledicentiae iambum; qui poſtea receptus in comoediam, ac tragoediam eſt: diuorum laudibus, pugilum equorumq. uictorijs, iuuenum amoribus, & conuiuijs lyricum. Hunc poetarum ordinem & Cenſorinus in perutili illo libello de die Natali, (quem a nobis emendatum propediem emittemus,) capite de Muſica, ſeruauit. nominauit enim primo epicos poetas, Homerum, Heſiodum, Piſandrum; mox elegiacos, Callinum, Mimnermum, Euhemerum; tum iambicos, Archilochum, & Simonidem; quarto loco comicum Eupolin; poſtremo

lyricos

lyricos, Alcmana, Teleſillam Argiuam, Pindarum. Ita enim ibi legendum opinor. cum in uulgatis Teleſillae nomen ita mendoſum ſit, ut ne ueſtigia quidem uix uerae lectionis agnoſcantur. De Teleſilla autem Plutarchus: de clar. mul. Lucianus in Amoribus, Athenaeus, Pauſanias, Hephaeſtion.

In his Horatij uerſibus duo requiri poſſunt: unum, quod, cum ſuam cuique uerſui materiam dederit, id in comoedia tragoediaq. omiſit: alterum, quod dithyrambi mentionem omiſit. Reſpondetur, comoediae, tragoediaeq. materiam, quia ſatis nota eſſet, cum utraque quotidie fere ſpectaretur, oſtendi non oportuiſſe. dithyrambus autem Horatij temporibus iam exoleuerat. Itaque & eruditus interpres Lycophronis Tzetzes quattuor poetarum genera numerat, epicos, iambographos, tragicos, lyricos, omiſſis dithyrambicis. nam, quod comicos, de quibus mentionem facit Horatius, non nominat: id, opinor, eo fecit, quia comoedia, quod ad uerſum attinet, a tragoedia non diſtat. At Cicero dithyrambicos poetas nominat in prooemio imperfecti libri de optimo genere oratorum. quis negat eos fuiſſe? Sed, qui iam eſſent infrequentiores, aut fortaſſe nulli, cur ijs praeciperet Horatius? itaque de comoedia, ac tragoedia, quae praeter cetera poemata uigerent, agit pluribus uerbis, quam de ceteris omnibus.

-*Res geſtae:* bello Troiano

-*regumq. ducumq.* Graecorum, & Troianorum.

-*triſtia bella:* unde caedes, & triſtia quaeque naſcuntur.

-*numero:* uerſu.

-*Homerus:* non ſolum ingenij praeſtantia, ſed ordine etiam temporis, omnium epicorum poetarum primus: de quo ſic Velleius lib. 1. *Hoc in Homero maximum eſt, quod neque ante illum, quem ille imitaretur; neque poſt illum, qui eum imitari poſſet, inuentus eſt. neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectiſſimum, prae-*

ter Homerum, & Archilochum, reperiemus. Ariſtoteles autem in Arte poetica, non uidetur Homerum agnoſcere primum tempore inter epicos poetas, ſed ingenio ſummum, & eum, qui non modo primus, uerum etiam ſolus ad eam diem, quid in epico poemate ſeruandum eſſet, acute uiderit, egregieq. praeſtiterit. Et primum quidem appellat in eo loco: Τα ἔιδη ταῦτα δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ· ἢ γὰρ ἁπλῆν ἢ πεπλεγμένην, ἢ ἠθικὴν δεῖ εἶναι. ἔτι τὰς διανοίας, καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς· οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται καὶ πρῶτος, καὶ ἱκανῶς. Solum autem, cum ſubiungit paullo poſt: Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ, ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν· οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής.

Verſibus impariter iunctis: elegiacis, hexametro, & pentametro.

-*querimonia:* unde nomen Elegiae natum. Ouidius in deplorāda Catulli morte: *Flebiles indignos elegia ſolue capillos:*
Ah nimis ex uero nunc tibi nomen erit.

-*uoti ſententia compos:* inuentus eſt funebrium lamentationum gratia numerus elegiacus: poſt ad rerum iucundarum ſignificationem tranſductus eſt. nam ſuos amores tum Graeci, tum Latini poetae multi elegiaco uerſu perſecuti ſunt.

· *exiguos:* ob tenuitatem argumenti.

Grammatici certant: Terentianus Callinoum, alij Etheoclem Naxium, Archilochum quidam putant. Cenſorinus Callinum, Mimnermum, Euhemerum, antiquiſſimos poetas nominat.

Archilochum: natum in Paro inſula, ut ait Strabo, Numa Romae regnante. nam Tullo rege floruit.

-*proprio.* non quod iambum, ut quidam putant, primus inuenerit, ſed quia primus in conuicijs iambo uti coeperit: quo Lycambem, ſocerum ſuum, quia deſponſatam ei filiam non dederat, ita inſectatus eſt, ut ille, dolorem non ferens, & cum eo tres filiae laqueo ſe ſuſpenderint. iambo

autem

autem uſum eſſe Homerum multis ante Archilochum annis, Ariſtoteles docet: itaque non iambus, ſed acerbus iambus Archilochi proprius fuit. unde Ouidius in Ibin:

Vtque repertori nocuit pugnacis iambi,

Sic ſit in exſilium lingua proterua tuum. Iambus poſtea in comoediam, ac tragoediam eſt receptus: non quod iam ex iambis totae conſtent: ſed quod earum partes non nullae iambis conſtent. ideo dicit Horatius:

Hunc ſocci cepere pedem, grandesq. cothurni. eſt enim Soccus comici calceamenti genus, Cothurnus tragici: &, quia tum argumenti, tum etiam metri ſublimitate tragoedia comoediam ſuperat, ideo grandes appellantur cothurni.

Alternis aptum ſermonibus: quales in comoedia, tragoediaque ſunt: nam ex perſona ſua nihil poeta pronunciat. & ſane iambum ſua ſponte in ſermonem noſtrum incurrere, his uerbis Cicero demonſtrat lib. III. de Orat. *Iambus, & trochaeus natura incurrunt ipſi in orationem, ſermonemque noſtrum.* Et in Oratore: *Sequitur, ut, qui maxime cadant in orationem aptam numeri, uidendum ſit. ſunt enim, qui iambicum putent, quod ſit Oratori ſimillimus. qua de cauſſa fieri, ut is potiſſimum propter ſimilitudinem adhibeatur in fabulis.* Et ibidem paullo poſt: *Ariſtoteles iudicat heroum numerum grandiorem, quam deſideret ſoluta oratio, iambum autem nimis e uulgari eſſe ſermone.* Ariſtotelis autem de iambo locus hic eſt Rhetoricorum lib. III. Ἴαμβος αὐτὸ ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν. διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. Idemq. ſic in libro de Arte poetica: Μάλιστα λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι· σημεῖον δὲ, πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους. Et alio loco in eodem libro: Ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων.

– & populares

Vincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis. Iambus, uel ſi obſtrepat populus, tamen incurrit in orationem ſua ſponte, nulla noſtra induſtria: cum ceteri pedes, ſi ſtrepi-

tus exaudiatur, ideo continuari non poſſint, quia ſtudium, animiq. intentionem, quae remittitur ſtrepitu populi, requirunt. Veteres interpretes uinci iambo ſtrepitus populares ideo dictum exiſtimant, quod ſonet altius in ſcena, quam populi clamdr eſt. quod mihi non probatur: primum, quia non in ſcena tantum, ſed ubique ſtrepitum populi uincit; cum ubique, ut dixi, in ſermonem noſtrum incurrat: deinde, quia iambus ex ijs pedibus eſt, qui fere ſono carent: ex quo dixit Ariſtoteles humilem eo, & abiectam orationem fieri. Nec uero placet, quod item ſcriptum uideo, iambum laudari debere magis, quam laudetur; ideo ſtrepitus populares, ideſt laudes populi uincere. cur enim inter pedes praecipue laudetur iambus, cum ſit humillimus pes, & induſtriae noſtrae nihil, uel nobis imprudentibus effluens, requiratur? Eſt autem natus rebus agendis, quia frequens in ſermone uerſatur, & ad agendas res ſermo neceſſarius. Sumpſit hoc Horatius, ut opinor, ab Ariſtotele, qui iambum πρακτικὸν uocauit in Arte poetica.

Muſa dedit fidibus diuos, pueroſq. deorum,

Et pugilem uictorem, & equum certamine primum,

Et iuuenum curas, & libera uina referre. De melico, ſiue lyrico poemate agit: cuius materiam oſtendit deorum laudes, aut heroum, qui deorum pueri uocantur, aut pugilum, aut eorum, qui equi curſu uiciſſent, aut amores, aut compotationes. -*fidibus:* quia lyrici poetae ad lyram canebant, unde nomen acceperant. -*diuos:* quale illud Horatij in Mercurium lib. I. *Mercuri facunde, nepos Atlantis.* Et in eundem lib. III. & in Dianam, atque Apollinem, lib. I. & IV. Carm. & in Bacchum, lib. II. & III. & in Epodis. -*pueros deorum:* heroes, ut Herculem, Theſeum, Peleum: quorum res geſtas in conuiuijs ad lyram poetae canebant. -*pugilem:* pugiles dicebantur, qui caeſtibus pugnabant, ut apud Virgilium Entellus, & Dares. celebratur enim apud Graecos πένταθλον, id eſt certamen ex quinque generibus, pugilatu,

pugilatu, curſu, ſaltu, diſco, lucta. laudatur a Pindaro in Olympijs pugilatu uictor Ageſidamus Locrus, equo Hiero Syracuſanus.

Iuuenum curas: amores: cuius generis nullum exſtat apud Pindarum exemplum, apud Horatium multa.

Libera uina: conuiuia quoque laudari dicit a lyricis poetis. Horatij ode legitur ad amphoram lib. II. Libertatem uino tribuit, quia liberior in conuiuijs eſt ſermo. unde illud, *Quid non ebrietas deſignat? operta recludit.*

Deſcriptas ſeruare uices, operumque colores,
Cur ego, ſi nequeo, ignoroque, poeta ſalutor? Immerito poetas putari dicit eos, qui, quod cuique poemati conueniat, aut ignorant, aut praeſtare nequeunt: quid autem ſciri, praeſtarique oporteat, iam docuit, enumeratis proxime poetarum generibus.

Deſcriptas ſeruare uices: quod ſeruare quiſque debet. exempli gratia: ſiquis res geſtas regum, aut ducum, aut triſtia bella narrare inſtituerit, epico carmine, Homero ad imitandum propoſito, utatur: ſi querimoniam, aut aliquid etiam laetum exponere, elegiaco: ſi cui maledicere, iambo Archilochio, id eſt, acerbiſſimo: ſi alternos ſermones deſcribere, quod in comoedia, tragoediaq. fit, eodem iambo, ſed non Archilochio: ſi deos, heroes, athletas, amores, conuiuia referre, lyrico uerſu. *Vices,* dixit, quod ad quemque pertinet. *deſcriptas:* aſſignatas, diſtributas: nam, cum ſint uaria genera poetarum, ſuae cuique deſcriptae, ac diſtributae ſunt partes. Sic, *Deſcribere pecunias,* pro diſtribuere, dixit Cicero epiſt. 1. lib. XII. ad Caſſium &, *Vectigal ys aequaliter Sulla deſcripſerat,* epiſt. 1. lib. 1. ad Quinctum: pro, diſtribuerat. Alibiq. ſaepiſſime. Vel, *Deſcriptas uices:* non ad ſingula poetarum genera, quod cuique argumentum congruat, ſed quod ad rerum, perſonarumq. decorum pertinet. ut, ſi quis epici carminis argumentum tractet, rationem habeat rerum, ac perſonarum; quod de-

corum

corum Latini, [illegible] Graeci uocant.

- operumq. colores: utrum explanat, quod dixit, an hoc aliud eſt? explanat, opinor. nam, ut res coloribus, ita poematis partes propria cuiuſque natura diſtinguuntur, ne praeter decorum aut dicatur aliquid, aut fiat: de quo infra:

- honoratum ſi forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget ſibi nata, nihil non arroget armis:
Sit Medea ferox, inuictaque, flebilis Ino. &c.

Operum igitur colores, diſſimilitudines partium: quod ſingulae partes opera poetae ſint, in quibus, ut in ſuis operibus artifices, elaborant. Alij, *Operum colores*, accipiunt, pro, formam, & quem Graeci χαρακτῆρα uocant, cuiuſque poematis, quale illud infra:

Nec ſic enitar tragico differre colori.

Cur neſcire, pudens praue, quam diſcere, malo? Cur, pudore prauo commoti, neſcire multi malunt, quam diſcere? Pudor & prauus, & bonus eſt, prauus eorum, quos pudet diſcere, ne neſcire uideantur; bonus, qui deterret a malefactis.

HORATIVS

VERSIBVS *exponi tragicis res comica non uult.*
Indignatur item priuatis, ac prope ſocco
Dignis carminibus narrari cena Thyeſtae.
Singula quaeque locum teneant ſortita decenter.
Interdum tamen & uocem Comoedia tollit:
Iratusq. Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerumque dolet ſermone pedeſtri.
Telephus, & Peleus, cum pauper, & exſul uterque,
Proijcit ampullas, & ſesquipedalia uerba,

Si

Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querella.
Non ſatis eſt pulchra eſſe poemata: dulcia ſunto,
Et, quocumque uolent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adſunt
Humani uultus. ſi uis me flere; dolendum eſt
Primum ipſi tibi: tunc tua me infortunia laedent.
Telephe, uel Peleu, male ſi mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. triſtia maeſtum
Vultum uerba decent: iratum, plena minarum:
Ludentem, laſciua: ſeuerum, ſeria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit ad iram:
Aut ad humum maerore graui deducit, & angit:
Poſt effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis abſona dicta:
Romani tollent equites, peditesq. cachinnum.

EXPLANATIO

INDIGNATVR *item priuatis, ac prope ſocco Dignis carminibus narrari cena Thyeſtae:* neque humili uerſu magnam rem, neque ſublimi paruam narrari decet. priuatos igitur uerſus comoedia, graues, & a communi ſermone alienos tragoedia poſtulat. Sic Cicero: *In tragoedia comicum uitioſum eſt, in comoedia turpe tragicum: & in ceteris ſuus eſt cuique certus ſonus, & quaedam intelligentibus nota uox.* Verumtamen, inquit Horatius, comicis interdum uerſibus in tragoedia, tragicis in comoedia locus eſt.
priuatis: a rebus publicis, quod eſt argumentum tragoediae, excludantur priuati uerſus.

prope

-prope ſoco dignis: non modo comicos, uirum etiam comicorum prope ſimiles tragoedia uerſus reſpuit.

-cena Thyeſtae tragoediam Thyeſtem, a Seneca ſcriptam, habemus: ſed eam ſcripſerat antea Euripides, quem Srobaeus appellat, & Carcinus, quem Ariſtoteles in Arte poetica. Ab his fortaſſe argumentum ſumpſit Ennius: de quo Cicero Tuſc. I. & Varius, poeta egregius, Horatij aetate: de quo ſic Tacitus in dialogo de Oratoribus: *Nullus Aſiny, aut Meſſallae liber tam illuſtris eſt, quam Medea Ouidij, aut Vary Thyeſtes.* Et Quinctilianus lib. x. *Varij Thyeſtes cuilibet Graecorum comparari poteſt.* *Thyeſtis* autem *cena* dicitur, quod ei filium epulandum frater Atreus appoſuiſſe dicitur, dolore uirginis ab eo ſtupratae. Eiuſdem argumenri fabulam ſcripſit Attius, Atreumq. inſcripſit: de quo Gellius lib. XIII. cap. a. & Cicero pluribus locis.

-Thyeſtae: pro, Thyeſtis, ut Anchiſae ab Anchiſes, more quorundam nominum, Graece in ης deſinentium, ut Θυέστης, Ἀγχίσης.

-decenter: ut ſeruetur decorum. Cicero lib. I. Off. *Tum ſeruare illud, quod deceat, poetas dicimus, cum id, quod quaque perſona dignum eſt, & fit, & dicitur: ut, ſi aut Aeacus, aut Minos diceret,*

Oderint, dum metuant: *aut,*

Natis ſepulcrum ipſe eſt parens:

indecorum uideretur, quod eos fuiſſe iuſtos accepimus: at, Atreo dicente, plauſus excitantur: eſt enim digna perſona oratio: quocirca poetae in magna uarietate perſonarum, etiam uitioſis quid conueniat, & quid deceat, uidebunt.

-uocem Comoedia tollit: ut in Adelphis Terentius: *O caelum, o terra, o maria Neptuni.* Quod ut tragicum notauit Donatus, recitato hoc Horatij uerſu.

-tumido: quale iratorum eſt.

-delitigat: quod in Andria loquitur iratus Chremes cum Simone, Pamphili patre, cui filiam uxorem promiſerat.

rat. hoc eſt:

-perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filium darem in ſeditionem, atque incertas nuptias;
Eius labore, atque eius dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetraſti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert: feras.
Illam hinc ciuem eſſe aiunt. puer eſt natus: nos miſſos face.

Commotus haec dicit Chremes, non uſqueadeo tamen, ut in eum conueniat, *Tumido delitigat ore.* Itaque de quauis comica perſona dictum hoc ab Horatio uidetur.

-ſermone pedeſtri: *ſoluta oratione, quem Graeci* πεζὸν λόγον uocant. Quinct. lib. x. *Multum ſupra proſam orationem, & quam pedeſtrem Graeci uocant, Plato ſurgit.* Et hic Ode xii. lib. ii.

-tuq. pedeſtribus
Dices hiſtorijs praelia Caeſaris
Maecenas Melius.

Telephus & Peleus: ſubiungit exemplum eorum, qui, ex alto fortunae gradu deiecti, humiliter in tragoedia loquentes inducuntur. nec dubito, quin ad Latinas tragoedias, de Telepho, & Peleo, ſpectauerit Horatius: quoniam apud Euripidem non, ut hic oſtenditur, humiliter, ſed ſuperbe Telephum, & Peleum locutos eſſe, ex Ariſtophane cognoſcitur. & in uerbo *Squalidum* Feſtus ex Telepho locum adducit poetae Larini, qui fortaſſe materiam ſumpſerat a Telepho, Euripidis fabula, quam, & Peleum alteram nominat Stobaeus. Ariſtoteles quoque Peleum tragoediam inter moratas refert. Peleum, Achillis patrem, & Telephum Herculis, ab Achille uulneratum, eiuſdemque haſta oraculi monitu ſanatum, ignorant pauci.

-exſul uterque: regno eiecti.

-ampullas: tumida uerba dimittit. ampullae enim tumido uentre uaſa ſunt.

-ſeſquipedalia. longa, ſiue ſimplicia, ſiue iuncta: quo

genere tragoedia delectatur.

- tetigiſſe querella. cum ſuas uterque fortunas luget. ſi quis autem elicere miſericordiam uult, recedat a magniloquentia tragicorum, & comico potius ſermone, qui multo humilior eſt, utatur. exemplo Telephi, & Pelei, quos in paupertate, & exſilio demiſſe potius, quam elate, loqui decebat, probat id, quod dixerat: *Et tragicus plerumque dolet ſermone pedeſtri.*

- pulchra: ornata, poeticis coloribus inſignia.

- dulcia: uerbis in animum influentibus, eumq. afficientibus uel uoluptate, uel dolore: quod ſequenti uerſu declaratur.

- flentibus adſunt. ſimul flent, abſentes enim tangi, & moueri fletu non poſſunt.

- ſi uis me flere: & idem praecipit Ariſtoteles in Arte poetica, his uerbis: Πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως, οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι· καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος, ἀληθινώτατα. διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ· τούτων γὰρ οἱ μὲν εὔπλαστοι, οἱ δὲ ἐκστατικοί. quod Cicero quoque monuit.

- male ſi mandata loqueris: ſi diſcedes a decoro: ſi poeta hiſtrionem, Telephi, uel Pelei perſonam ſuſtinentem, non faciet ea loqui, quae pauperem utrumque, atque exſulem, deceant.

- dormitabo: quod ijs non accidit, qui fabulam cum uoluptate ſpectant.

- ridebo. quod Telephus, aut Peleus mandata male loquantur, id eſt non ea dicat hiſtrio, quae Telephi, uel Pelei perſonam decent.

- triſtia maeſtum Vultum uerba decent: ſi quis enim in ſcena maeſto uultu, qualem pauperis, & exſulis eſſe oportuit, non loquatur triſtia, aut dormitabunt ſpectatores, aut ridebunt.

Format enim natura prius &c. natura comparatum eſt, ut angamur aduerſis rebus, laetemur ſecundis, mox inti-

mos

mos animi motus indicet ſermo. non igitur angi putabimus, aut laetari, ſi cuius uerba ſuſceptae perſonae non reſpondebunt. Praeclare Cicero lib. III. de Orat. *Omnis*, ait, *animi motus ſuum quendam a natura habet uultum, & ſonum, & geſtum: totumque corpus hominis, & eius omnis uultus, omnesq. uoces, ut nerui in fidibus, ita ſonant, ut a motu animi quoque ſunt pulſae.*

Romani equites: quibus quattuordecim gradus in theatro, unde ſcenicos ludos ſpectarent, Roſcia lex aſſignauerat.

-pedites: plebs, tertius erat ordo ſenatorius: ſed huic tribuere cachinnum, Horatius indecorum putauit; cum praeſertim ipſe decori praecepta traderet.

HORATIVS

INTERERIT *multum, Dauus ne loquatur, an heros;*
Maturus ne ſenex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus; an matrona potens, an ſedula nutrix;
Mercator ne uagus, cultor ne uirentis agelli;
Colchus, an Aſſyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge.
Scriptor honoratum ſi forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer:
Iura neget ſibi nata: nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, inuictaque: flebilis Ino:
Perfidus Ixion: Io uaga: triſtis Oreſtes.
Si quid inexpertum ſcenae committis; & audes
Perſonam formare nouam; ſeruetur ad imum,
Qualis ab incepto proceſſerit: & ſibi conſtet.

EXPLANATIO

- DAVVS: ſeruus, qui loqui ſolitus eſt in comoedia: itaque poeta debet, quem loquentem inducat, animaduertere.

-*heros:* tragica perſona. quantum igitur inter ſeruum, & heroem, tantum inter utriuſque ſermonem intersit.

Aut famam ſequere: ſi quis notam fabulam uerſibus agendam, ac repraeſentandam ſumit, ſcribat ea, quae fama loquitur. nam iracundus, inexorabiliſque Achilles, Medea ferox, flebilis Ino, perfidus Ixion, Io uaga, triſtis Oreſtes, fuiſſe fertur. ſin autem fingit; ſuum cuique perſonae tribuat, ut Dauus ſeruiliter, heros heroice, ceteriq. pro fortuna, aut aetate quiſque ſua loquatur. itaque reprehendit Ariſtoteles poetam neſcio quem, qui lamentantem in Scylla Vlyſſem induxerat. Hoc igitur pertinet ad inſtitutum: ut autem in eo, quod inſtituit, quiſque perſeueret, monet infra his uerſibus poeta:

Si quid inexpertum ſcenae committis; & audes
Perſonam formare nouam, ſeruetur ad imum,
Qualis ab incepto proceſſerit. & ſibi conſtet.

-*reponis:* exemplum eius praecepti, *Famam ſequere. Reponere* autem eſt, notam fabulam, & ab alijs actam, renouare.

Impiger: in pugna.

-*iracundus.* ob ereptam ab Agamemnone Briſeidem.

-*inexorabilis:* miſſis enim ad eum legatis, ac muneribus, ut caeſis ab Hectore Danais opem ferret, numquam eum Agamemnon exotare potuit.

-*acer:* qui omnia in armis poneret, iura, tanquam alijs, non ſibi nata, contemneret: negat enim apud Homerum, uelle ſe Agamemnoni, ſummo Graecarum copiarum duci, parere; quandoquidem ſibi, quam Graeci ob res geſtas munus dederant, Briſeidem eripuerit.

-*ferox, inuictaque:* cuius animum ira incenſum, ne filiorum

liorum quidem caritas lenire potuerit: quos, ut mariti ſui Iaſonis iniuriam ulciſceretur, qui illam repudiauerat, Creuſamque uxorem duxerat, Iaſone ſpectante interfecit: Creuſam quoque, cum eius patre Creonte rege, incendio conſumpſit. Ouidius lib. VII. Met.

-Ino: quae ſe cum filio in mare praecipitauit, a Graecis Leucothea, Matuta a noſtris uocata. Ouidius lib. IV. Met. & Cicero Tuſc. I.

Perfidus Ixion: quod a Ioue adhibitus deorum conuiuio, Iunonem de ſtupro interpellauerit, ex quo eum apud inferos perpetuo rotae motu circumuolui poetae fingunt.

-Io uaga: poſtquam a Ioue amatore, ne a Iunone ſuperueniente agnoſceretur, in uaccam eſt conuerſa. Ouidius lib. I. Met.

-triſtis Oreſtes: cum agitatur furijs ob interfectam a ſe matrem, quae patrem Agamemnonem cum adultero Aegiſtho necauerat. Virgilius Aen. lib. III. *Scelerum furijs agitatus Oreſtes.*

Si quid inexpertum ſcenae committis: Duas illo uerſu res complexus eſt, *Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge.* Primam abſoluit, ut ſcriptor is, qui uerſatur in communi argumento, famam ſequatur, & Achillem, Medeam, alios, quales fuiſſe dicuntur, tales inducat: alteram, ut, cum fingit, decori perpetuitatem retineat, nunc aggreditur. non enim praecipue illud ſatis erat, ut ſcriptor ſibi conuenientia fingat, ſed hoc neceſſario addendum fuit, ut decori perpetuitatem ſeruaret, ideſt, ut a prima tabulae parte ad extremam cum ſuſcepta perſona, congrueret hiſtrionis imitatio. Ariſtoteles, quod ad mores attinet, quatuor in tragoedia requirit, quorum extremum eſt τὸ ὁμαλὸν, aequale: & in eo reprehendit Euripidem in Iphigenia tragoedia in Aulide.

HORATIVS

DIFFICILE *eſt proprie communia dicere: tuq.*
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam ſi proferres ignota, indictaque primus.
Publica materies priuati iuris erit, ſi
Nec circa uilem, patulumq. moraberis orbem:
Nec uerbum uerbo curabis reddere, fidus
Interpres: nec deſilies imitator in artum:
Unde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex.
Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim:
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto foret hic promiſſor hiatu?
Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
Dic mihi muſa uirum, captae poſt tempora Troiae
Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut ſpecioſa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque, & cum Cyclope Charybdim.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
Semper ad euentum feſtinat: & in medias res
Non ſecus, ac notas, auditorem rapit: & quae
Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit:
Atque ita mentitur: ſic ueris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.

EX-

EXPLANATIO

PROPRIE *communia dicere: Communia,* quidam putarunt eſſe, non dicta, quae pateant omnibus, unde argumentum cuiuis liceat capere. Ego *Communia* uoco, quae iam inuenta communicari omnibus poſſunt: quam Horatius paullo poſt publicam materiam appellauit. eſt enim certe commune potius, quod ab alijs inuentum imitari omnes poſſunt, quam quod inuentum a nemine fingi a nobis ipſis neceſſe eſt. quid igitur doctos uiros in errorem induxit? opinati ſunt, duos ſequentes uerſus, non ut diuerſum aliquid ſignificent, uerum ut proximam ſententiam confirment, eſſe prolatos. quod ſi ita eſſet, recte uerbum, *Communi,* interpretarentur. ſed ego aliter ſentio, primum ipſius uerbi proprietate adductus, cum *Communia* uideantur nota potius, & dicta, quam ignota, & indicta: deinde, quod abſurdum prorſus eſſet, ſi difficultatem hic nouae materiae cum ingenij laude in ſcenam deducendae proponeret Horatius, deinde praecepta ſubiungeret, quae non ad nouam, ſed ad cognitam materiam pertinent. nam cum ſubiungit: *Nec uerbum uerbo curabis reddere, fidus*

Interpres, nec deſilies imitator in artum: quis non intelligit, uiam, & rationem oſtendi, qua poſſet aliquis, cum de Graeco fabulam uertit, aut cum imitatur, in materia nota propriam ſibi laudem comparare? Non igitur notae tantum materiae, ſed notae primum, deinde etiam ignotae difficultatem tribus uerſibus oſtendit Horatius. Difficile eſt, inquit, in communi materia propriam laudem conſequi, ut ſi quis Aiacem, aut Oedipum tragoediam ſcriberet, quae communis, & publica materia eſt, aliorum uerſibus iam cognita, & peruulgata: difficilius tamen, ſi primus ignota, indictaq. proferre uelis. quis enim non facilius, ac rectius, argumento ex Iliade Homeri ſumpto, tragoediam ſcribat, quam ſi nihil ab alijs mutuetur, ipſe fingat omnia?

-tiq.

-*tuq. Rectius &c.* & difficile, inquit, eſt proprie communia dicere; & rectius tamen ex Iliaco carmine tragoediam ſacies, quam ſi materia tua ſit, non communis. Deinde oſtendit, quo modo liceat, proprie communia dicere. & quoniam, qui uerſatur in communi materia, uel conuertit Graeca, uel imitatur: propterea, quid is in utroque uitare debeat, admonetur.

Nec circa uilem, patulumq. moraberis orbem: qui conuertit, uel in materia peccare poteſt, uel in uerbis: in materia, ſi delectum rerum non habeat, ſed omnia ſumat, etiam quae uilia ſunt, ſatiſq. per ſe patent: in uerbis, ſi uerbum pro uerbo ſtudeat reddere. Vtrumque cauendum Horatius monet: quoniam eſt in utroque ſtulta, & inepta diligentia. *Vilem orbem, patulumq.* dixit, pro minima apertaq. re: nam in magnis, abditiſque rebus immorari laudabile eſt. *Orbem patulum* alij putant hic eſſe totam materiam uſque ad finem ab alio ſumptam: ego materiae uiliorem partem, quae tractata non delectet. nam, quae patent, uilia ſunt. nec uero quaecumque epici poetae, nec quae Homerus ipſe in Iliade narrauit, omnia ſunt in ſcenam deducenda, ſed illuſtria quaeque, omiſſis ijs, quae uilia, ſatiſq. nota ſunt. *Orbem* igitur dixit, de eorum inſtituto, qui nihil omnino praetermittere, ſed, quaſi circumeundo, ſingula uel minima, ac manifeſta perſequi, complectiq. uellent. Contra Homerus, ut ſequitur paullo poſt,

quae, deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit.

Nec uerbum uerbo curabis reddere, fidus

Interpres: Ne totidem uerbis conuertas, ut fidus interpres habearis. non enim ſemper Graecae linguae uerbis Latina uerba reſpondent. Horatij praeceptum Cicero confirmat. nam, cum duas Aeſchinis, & Demoſthenis inter ſe contrarias orationes conuertiſſet, *Non conuerti,* inquit, *ut interpres, ſed ut orator, ſententijs ijſdem, & earum formis tamquam figuris, uerbis ad noſtram conſuetudinem aptis: in quibus*

bus non uerbum pro uerbo neceſſe habui reddere, ſed genus omnium uerborum, uimq́ ſeruaui. non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, ſed tamquam appendere. Et idem infra: *Quorum ego orationes ſi, ut ſpero, expreſſero, uirtutibus illorum omnibus, ideſt ſententijs, & earum figuris, & rerum ordine, uerba perſequens eatenus, ut ea non abhorreant a more noſtro, quae ſi e Graecis omnia conuerſa non erunt, tamen, ut generis eiuſdem ſint, elaborauimus: erit regula, ad quam eorum dirigantur orationes, qui Attice uolunt dicere*, Docet igitur Cicero, duo eſſe conuertendi genera: unum, quo interpres; alterum, quo utitur orator: & interpretem uerba perſequi omnia, oratorem eatenus, ut a Romana lingua non abhorreant. quod igitur orator, idem poeta faciet in conuertendo. De finibus quoque lib. 3. *Nec tamen*, inquit, *exprimi uerbum e uerbo neceſſe erit, ut interpretes indiſerti ſolent; cum ſit uerbum, quod idem declaret, magis, minus ue uſitatum. equidem ſoleo etiam, quod uno Graeci, ſi aliter non poſſum, idem pluribus uerbis exponere.*

- Nec deſilies imitator in artum,

Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex: Video eſſe, quibus idem uideatur, conuertere, & imitari. quod mihi uidetur ſecus. quaedam enim ex Homero Virgilius conuertit, quaedam imitatur: & conuerſio propius ad propoſitae rei ſimilitudinem accedit, quam imitatio. Praecipit Horatius, ne quis eius imitationem rei aggrediatur, in qua progredi, & ad finem peruenire difficultas non ſinat; regredi autem, & inſtitutum omittere non modo pudor, uerū etiam operis lex, quae iubet id, quod incepimus, abſolui.

Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim. Tumida principia uitanda. praeſtat enim ab humili principio quaſi per gradus ad ſummas res adſcendere, quod fecit Homerus in Odyſſea, quam, quod poeta Cyclicus, a ſummo ad humilia demitti.

E *-ſcriptor*

-ſcriptor Cyclicus: poeta ille, qui omnia, ſuum poema cantaturus, obibat fora: unde *Cyclicus*, id eſt, circumforaneus uocatur. Antimachum non nulli putant: ſed eum tam inepte orſum eſſe, uix putabit, qui clarum poetam a Cicerone in Bruto appellatum, & a Platone, ceteris diſcedentibus, auditum, cognouerit. quamquam & Catullus eum *Tumidum* dixit. *At populus tumido gaudeat Antimacho.* & Plutarchus in Timoleone eius poemata elaborata fuiſſe oſtendit. Vt referri poſſe, utriuſque teſtimonio, ad Antimachum uideatur, quod Horatius in Cyclico poeta reprehẽdit.

Dic mihi muſa uirum, &c initium Odyſſeae, duobus uerſibus ab Horatio conuerſum, cum tres fecerit Homerus. omittendum enim Horatius, ut minus neceſſarium, illud putauit, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη.

Non fumum ex fulgore: Fumum ex fulgore dat Cyclicus poeta, qui, primis duobus uerſibus magna profeſſus, digna tanto principio reliqua non ſubiungit: fulgorem autem ex fumo Homerus, qui modeſte orſus, miranda mox commemorat, ut de Laeſtrigonibus, humana carne ueſcentibus, quorum rex Antiphates, de Cyclope Polyphemo, de ſcopulo Scylla, de immani uoragine Siculi freti Charybdi. quae Vlyſſes, omnibus infeſta, & exitioſa, ingenij tamen, conſilijq. praeſtantia ſuperauit.

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri: Non hoc dicit, quia Homerus de Diomedis ab euerſa Troia reditu ſcripſerit; ſed ut eum oſtendat nihil tale facturum fuiſſe, quale eſſet, ordiri Diomedis reditum ab eius patrui Meleagri interitu, principio nimis longe petito. Duo ſunt igitur de poematum principijs Horatij praecepta, unum, ne tumida ſint, quale illud Cyclici ſcriptoris, *Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum:* alterum, ne longe petita, ut ſi quis reditum Diomedis ab interitu Meleagri, aut bellum Troianum, cuius cauſſa fuit Helena a Paride abrepta, a duobus ordiretur ouis, quae Leda ex Ioue in Cygnum mutato peperit,

perit,

by Google

perit, quorum ex altero Caſtorem, & Pollucem immortales, ex altero Helenam, & Clytemneſtram natos eſſe poetae fabulantur. De Meleagri autem interitu Ouidius lib. IIX. Met.

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo: Vnico uerbo, *Orditur*, duas res comprehendit, reditum Diomedis, & bellum Troianum: nec tamen de utraque re Homerus, ſed de poſteriore tantum, ſcripſit.

Semper ad euentum feſtinat omiſſis cauſſis, ad euenta rerum feſtinat: cauſſae autem & proximae ſunt, ut Helenae raptus; & remotae, ut geminum ouum. nam, niſi oua illo Ledae partu edita eſſent, Helena nata non eſſet. ita bellum Troianis ob Helenam non intuliſſent.

Semper: non ſolum in principio, ſed in toto poemate.

Non ſecus, ac notas: res cognoſcuntur ex cauſſis: Homerus autem, quaſi res per ſe notae ſint, cauſſas relinquit. Incipit enim Iliadem ab Achillis ira: quaſi de Graecorum profectione ad Troiam ob Helenae raptum, & de annis nouem in eo bello iam tranſactis, ignoret nemo.

Deſperat tractata niteſcere poſſe, - dixit iam,

Nec circa uilem, patulumq. moraberis orbem.

Atque ita mentitur, ſic ueris falſa remiſcet: mentitur poeta, ſed mendacio tamen ueritatem imitatur: ſcribit enim uerisimilia, niſi ſi uelit, nimio uariandae rei ſtudio, delphinum ſiluis appingere, fluctibus aprum: de quo uitio ſupra dictum eſt.

Veris falſa: miſcere ueris falſa, non modo poetae licet, uerum etiam, ſi poeta eſſe uelit, neceſſe eſt. nam, ſi uera tantum ſcriberet, hiſtoricus eſſet, non poeta. ideo ſunt, qui Lucanum, qui Romanam hiſtoriam uerſibus expoſuit, poetarum numero excludant. Ariſtoteles etiam, qui non imitetur, ac fingat, poetam eſſe negat: ideo non eſſe locum Empedocli inter poetas, quia res naturales carmine perſecutus eſt. qua ratione Lucretius in ordinem poetarum

recipiendus non uidetur.

remiſcet · non uno, ſed pluribus locis.

Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum: notat Homeri ſummum, ac ſingulare ingenium; qui, cum ueris admiſceat falſa, diſſimilis tamen nuſquam ſit: uel quod aſſequatur ingenio, ut falſa non diſcrepent a ueris; uel quod in omnibus argumenti partibus decorum conſeruet, ut cum ſapientem Neſtorem, Vlyſſem aſtutum, audacem Diomedem, iracundum, inexorabilem, acrem Achillem, fortem Aiacem fingit. neque ſolum hominibus, ſed rebus etiam, quod cuique debetur, id attribuit.

HORATIVS

Tv, quid ego, & populus mecum deſideret, audi:
Si plauſoris eges aulaea manentis, & uſque
Seſſuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat:
Aetatis cuiuſque notandi ſunt tibi mores;
Mobilibusq. decor naturis dandus, & annis.
Reddere qui uoces iam ſcit puer, & pede certo
Signat humum; geſtit paribus colludere; & iram
Colligit, ac ponit temere; & mutatur in horas.
Imberbis iuuenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibusque, & aprici gramine campi,
Cereus in uitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor, prodigus aeris,
Sublimis, cupidusque, & amata relinquere pernix.
Conuerſis ſtudijs aetas, animusq. uirilis
Quaerit opes, & amicitias, inſeruit honori;
Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret.

Multa

Multa ſenem circumueniunt incommoda; uel quod
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timide, gelideq. miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auidusq. futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, cenſor, caſtigatorq. minorum.
Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum,
Multa recedentes adimunt. ne forte ſeniles
Mandentur iuueni partes, pueroq. uiriles:
Semper in adiunctis, aeuoq. morabimur aptis.

EXPLANATIO

TV, *quid ego, & populus mecum deſideret, audi.* Si mihi uis, ac populo tua poemata probari; quid uelimus, cognoſce.

Si plauſoris eges aulaea manentis, & uſque
Seſſuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat:
Aetatis cuiuſque notandi ſunt tibi mores;
Mobilibusq. decor naturis dandus, & annis: Qui ſuis comoedijs, aut tragoedijs plauſum quaerit uſque ad fabulae finem, ſuos cuique aetati mores, & naturis decorum tribuat.

Si plauſoris eges: qui eget, is cupit, & quaerit. ſi plauſum, inquit, dari a populo cupis. nam plauſus approbantis eſt, ſibilum reſpuentis.

- *aulaea manentis:* qui libenter ſpectet ad exitum fabulae: quod ſequentibus uerbis explanatur. Aulaea tollebantur confecta fabula: de quo ſic Cicero in oratione pro Coelio: *Mimi ergo eſt iam exitus, non fabulae: in quo cum clauſula non inuenitur, fugit aliquis a manibus, deinde ſcabella concrepant, aulaeum tollitur.* De aulaeis Do-

natus

narus hoc modo: *Aulaea in ſcena, in terra ſternuntur. qui pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam uſque perlatus pro quibus ſiparia poſterior aetas accepit.*

Seſſuri: ſedebant, ut dixi iam, ſpectantes in orcheſtra, plebs quidem in ſuperioribus, equites in inferioribus quattuordecim gradibus poſt legem Roſciam. nam antea cum plebe permixti ſedebant ſenatores in orcheſtra.

-cantor: is, qui ultimus loquitur in fabula: qui uocatur Cantor, quod recitabantur omnia cum tibicine, cantu, motu corporis. In quo illud ſciendum, quod lib. VII. Liuius docet. ſi quis in ſcena ſolus ageret, non ipſum cecinisſe, ſed canticum egiſſe: ubi uero duo, uel plures loquerentur, quae ille diuerbia uocat, eoſdem & egiſſe, & recitaſſe. altero enim ſermonem excipiente, quieſcendi ſpatium dabatur, ne uocem aſſiduus labor obtunderet. quod Liuio Andronico cum eueniſſet, puerum ad canendum ante tibicinem ſtatuit: mox ipſe canticum egit aliquanto magis uigente motu.

Plaudite: modo dicebant *Plaudite*, ut in Andria, & Adelphis Terentij: modo, *Vos ualete, & plaudite*, ut in reliquis eiuſdem comoedijs. interdum, *Plauſum date*, aut alio modo, ut apud Plautum: Quinctilianus lib. VI. *Tunc eſt commouendum theatrum, cum uentum eſt ad ipſum illud, quo ueteres tragoediae, comoediaeq; clauduntur, Plaudite.* Fortaſſe de ueteribus Latinis tragoedijs Quinctilianus locutus eſt: nam Graecae, quae exſtant, Aeſchyli, Euripidis, Sophoclis, quos tragicorum antiquiſſimos fuiſſe exſtat, hoc uerbo, *Plaudite*, non clauduntur, ac ne Latinae quidem, a Seneca ſcriptae.

Mobilibus: ut enim fluit aetas, ita naturae mouentur, ac mutantur.

·decor: id quod decet, decorum. Deinde quattuor aetatum & mores, & naturas ſubiunxit, ut in ijs poeta ne quid erret.

-puer: puerum uocat a prima aetate uſque ad illud tempus,

pus, quo paedagogus dimittebatur: qui erat annus XVII. tunc enim togam uirilem ſumebant.

Cereus in uitium flecti: ita flexibilis ad uitium, ut, quocumque uelis, flectitur, & fingitur cera.

ſublimis: adoleſcentulorum hic mos eſt, ut ſublimes efferantur, quia conſpici, & magnifieri uelint.

cupidus: & facile cupiunt, &, quod cupiuerunt aſſecuti, ſtatim contemnunt.

miniſtrat: exſequitur.

ſpe longus: longa ſpe ducitur: & ideo differt, quia ſperat agendi tempus ſibi non deſuturum: cum tamen ei diuturnam ſpem aetas morti propinqua non concedat.

Semper in adiunctis, aeuoq. morabimur aptis: puero, iuueni, uiro, ſeni dabimus eas partes, quae cuiuſque aetati adiunctae, atque aptae uidebuntur.

HORATIVS

AVT *agitur res in ſcenis, aut acta refertur.*
Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quam quae ſunt oculis ſubiecta fidelibus, & quae
Ipſe ſibi tradit ſpectator. non tamen intus
Digna geri, promes in ſcenam; multaq. tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praeſens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet;
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in auem Progne uertatur; Cadmus in anguem.
Quodcumque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.
Neue minor, neu ſit quincto productior actu
Fabula, quae poſci uult, & ſpectata reponi.

EX-

EXPLANATIO

AVT *agitur res in ſcenis, aut acta refertur*: Quid cuique conueniat aetati, iam oſtendit: nunc, in ſcena quae ſint agenda, quaeue dicenda tantum, non etiam agenda, aggreditur docere.

acta refertur: non enim filios Medea trucidat in ſcena, ſed aliquis id ab ea factum exponit: quaeque ſunt huius generis, ab oculis poeta remouet.

Segnius irritant animos demiſſa per aurem: minus animos commouent, quae audiuntur, quam quae ſpectantur: quaedam tamen ſubijci oculis non oportet.

et quae

Ipſe ſibi tradit ſpectator: quae ſpectator per ſe cognoſcit, a ſe ipſo tradita, ideſt ab oculis ſuis, non ab aliquo, cognita, qui actam rem referat, ut pueros a Medea trucidatos, & eiuſmodi.

non tamen intus

Digna geri, promes in ſcenam: quae intus, ideſt procul ab oculis eorum, qui ſpectant, agenda ſunt, ea ne agantur in ſcena.

facundia praeſens: adſit facundia, non res: ideſt narretur, non agatur. nam, *Praeſens*, dixit, ut rei opponatur non praeſenti, ſed intus actae.

palam: in ſcena.

exta: quae patri Thyeſti comedenda apponat.

Atreus: iratus, & furens ob uxorem, a fratre ſuo Thyeſte uiolatam.

Progne: Terei, Thracum regis, uxor, Pandionis Athenienſium filia: quam in hirundinem conuerſam eſſe, Ouidius finxit lib. VI. Metam.

Cadmus: Acron ait Cadmum, quia draconem occidiſſet Marti conſecratum, in anguem eſſe conuerſum.

Quodcumque oſtendis mihi ſic, incredulus odi: quodcumque

queoſtendis tale, & ſic actum; non credo, quia non uidetur natura pati, ut tale quidquam fiat, & *Odi*, id eſt, reijcio, & aſpernor. nam, *Odi*, ad Medeae quidem, Atreiq. immanitatem referri poteſt, ad Prognem autem, & Cadmum non poteſt, quorum conuerſio miſericordiam potius, quam odium, parit.

· *quae poſci uult*: ut iterum agatur. nam niſi, cum acta primum eſt, actus quinque habuiſſet, non poſceretur a cupido populo.

-*reponi*: in ſcena: iam ſpectata iterum oculis ſubijci.

HORATIVS

NEC *deus interſit, niſi dignus uindice nodus*
Inciderit, nec quarta loqui perſona laboret.
Auctoris partes chorus, officiumq. uirile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat, & haereat apte.
Ille bonis faueatque, & conſilietur amice,
Et regat iratos, & amet peccare timentes:
Ille dapes laudet menſae breuis, ille ſalubrem
Iuſtitiam, legesque, & apertis otia portis:
Ille tegat commiſſa, deosq. precetur, & oret,
Vt redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.
Tibia non, ut nunc, orichalco uincta, tubaeq.
Aemula, ſed tenuis, ſimplexque, foramine pauco,
Adſpirare, & adeſſe choris erat utilis, atque,
Nondum ſpiſſa nimis, complere ſedilia flatu:
Quo ſane populus numerabilis, utpote paruus,
Et frugi, caſtusque, uerecundusq. coibat.

Poſtquam coepit agros extendere uictor, & urbem
Latior amplecti murus, uinoq. diurno
Placari Genius feſtis impune diebus:
Acceſſit numeriſq. modiſq. licentia maior.
Indoctus quid enim ſaperet, liberq. laborum,
Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto?
Sic priſcae motumque, & luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitq. uagus per pulpita ueſtem.
Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris;
Et tulit eloquium inſolitum facundia praeceps;
Vtiliumq. ſagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

EXPLANATIO

NEC *deus interſit, niſi dignus uindice nodus Inciderit:* - nec deus in ſcenam inducatur, niſi difficultas inciderit eiuſmodi, ut ope diuina indigeat. *Vindex* enim eſt, qui liberat, & a difficili re, quaſi nodo ſoluto, uindicat. Ariſtoteles locum machinae, id eſt deo, qui machina in ſcenam caelo demitti uidebatur, concedit in ijs tantum rebus, quae ſunt extra fabulam, uel praeteritae, uel futurae, quas ut homo ſciat, ferri non poteſt. Cicero lib. 1. de nat. de. *Vt tragici poetae, cum explicare argumenti exitum non poteſtis, confugitis ad Deum.* Et Polybius etiam lib. 111.

- *nec quarta loqui perſona laboret.* eodem congreſſu. poteſt, inquit, interuenire quarta perſona: ſed parum loquatur. id enim ſignificat, *Loqui non laboret.* quod a Sophocle obſeruatum. nam in comoedia ſaepe non quarta ſolum, ſed & quincta perſona, licet paucis uerbis, loquitur. Pertinere autem uidentur haec Horatij praecepta ad tragoediam, non ad comoediam: cum ſequatur illud, *Actoris*

partes

partes chorus, officiumq. uirile Defendat: quod ad comoediam, quae choris caret, referri non poteſt.

Auctoris partes chorus, officiumq. uirile

Defendat: Auctor is eſt, a quo fabulae argumentum naſcitur, ut apud Sophoclem Aiax, Electra, Oedipus, apud Euripidem Hecuba, Oreſtes. fabulae enim cauſſa, & quaſi fons eſt. chorus autem uel ex populo, uel ex eius familia, qui fabulae auctor eſt, conſtat. debet igitur ſui principis uel populus, uel familia partes defendere, eiq. fauere, in calamitate miſereri, opem a Deo poſcere, & ſimul iuſtitiam, ac leges tueri; quod uirile officium, quaſi uiro dignum, Horatius uocat. Chorus apud Graecos non in ſcena, ſed in orcheſtra canebat. quod Vitruuius lib. v. cap. 6. & 8. clariſſime, nec obſcure Ariſtoteles demonſtrat in Arte poetica, cum actionem chori diuidit in tres partes, primam πάροδον, alteram στάσιμον, tertiam κόμμον. nam, cum de tertia ſubiungit, θρῆνος κοινὸς χορῶ, καὶ ἀπὸ σκηνῆς, non eſſe chorum in ſcena ſignificat. Apud Romanos autem, ut ex iiſdem Vitruuij locis colligitur, chorus, & omnes artifices agebant in ſcena. orcheſtra uero dicebatur locus prope ſcenam, in quo erant ſedilia ſenatorum. manſit enim Graecum nomen de loco ſcenae proximo, licet ſaltatio in ſcenam tranſlata eſſet.

-neu quid medios intercinat actus,

Quod non propoſito conducat, & haereat apte: *Intercinere*, non canere, chorus dicitur: quia diſtinguit actus fabulae: cum neceſſariam fabulae perſonam non ſuſtineat, ſed ad relaxandos ſpectatorum animos inducatur. quod cum ita ſit, nihil tamen ab argumento ſeiunctum debet intercinere, ſed uirile officium tueri: quod quale ſit, ſequentes uerſus oſtendunt.

Ille bonis faueatque, & conſilietur amice: Poteſt quaeri, utrum e buxo, an e canna factae tibiae ſint. Ouidius lib. vi. Faſt. & Seneca in Agmemnone de buxo conſentiunt: Plinius autem, primum ex arundine omnes, deinde facti-

ficas e buxo, ludicras e loto, & oſſibus aſininis, argentoq. factas, lib. XVI. cap. *36*. perſpicue demonſtrat. itaque diſtingui fortaſſe ita licet. ut ſacrificiorum cauſſa e buxo ſemper fuerint, ad ludicras autem res primum ex arundine, deinde e loto, & oſſibus aſininis, & argento. ſic ego mihi uideor ex Plinij uerbis poſſe conijcere. nam, quod Seneca dixerit, *Tibi multifora tibia buxo ſollemne canit:* ſacrificam potius, quam ludicram, tibiam ſignificauit; cum in eo loco Iunonem chorus alloquatur. haec omnia fieri a choro, qui Euripidis, & Sophoclis tragoedias accurate legerit, animaduertet.

-*apertis otia portis:* pacem: quia clauduntur in bello urbium portae.

Tibia non, ut nunc, orichalco uincta, tubaeq.

Aemula: Vetus tibia rebus quattuor ab ea, quae poſtea inducta eſt, differebat, quod orichalco uincta non erat, quod tenuis, quod ſimplex, quod paucis foraminibus.

-*orichalco* notum aes, aurei coloris. quod iu tibia perpetuum non fuit. ſed pro eo ſucceſſit argentum. ſic enim de more ſuorum temporum Plinius teſtatur.

-*uincta:* alij duo ſigna coniũcta fuiſſe exiſtimant, ut maior eſſet tibia, eaq. orichalco deuincta. alij, *Vincta*, accipiunt, pro, tecta: quod placet.

-*tubaeq. Aemula:* uel quod tuba ornaretur orichalcho; uel quod maiorem ederet ſonum, uel ob utramque cauſſam: ut poſterior tibia & in orichalcho, & in ſono clariore tubam imitaretur.

-*tenuis:* ut tenuem ſonum ederet, tenui ſpiritu in tenuem cauernam recepto.

-*ſimplex:* non orichalco uincta:

-*foramine pauco:* quattuor ad ſummum foraminibus. poſtea, ut ſonus uarietate maiore delectaret, plura foramina ſunt excogitata. De Tibijs autem ſatis abunde diximus in eo Commentario, quem ad te, BARTHOLOMAEE. CAPRA,

de

de Tibijs ſcriptum ad Terentium addidimus.

Adſpirare: hoc uerbo tenuem ſonum ueteris tibiae demonſtrauit.

adeſſe choris: hic locus admonet, non affuiſſe tibias in tota tragoedia, ſed in choris tantum. at in comoedia a principio ad finem uidentur affuiſſe. nam de puero ante tibicinem canente, cum Liuius Andronicus motu corporis canticum ageret, Liuius lib. VII. meminit. niſi ſi & ad uniuerſam tragoediam adhibitae poſtea tibiae ſunt, ut omnia fierent iucundiora: quod his uerbis Cicero in Tuſcul. I. uidetur oſtendere: *Non intelligo, qui metuat, cum tam bonos ſeptenarios fundat ad tibiam*. Septenarij enim illi iam a Cicerone recitati, a Memnone, Aurorae filio, non a choro, dicti uidentur.

erat utilis. erat utilis adſpirare, & adeſſe choris, hoc efficiebat, hunc uſum praebebat, ut adſpiraret, adeſſetq. choris, ſuoq. flatu ſedilia compleret; non tamen admodum frequenti populo, qui poſtea, prolato pomerio, affuit multo frequentior. complebat autem ſedilia tibiae ſonus, non quia uocari populus ad ſpectandas fabulas tibia ſoleret; ſed quia tibiae ſono, cum fabula coniuncto, caperetur. qua uoluptate in caueam coibat, id eſt in theatrum: ubi ſedilia primum ad tempus exſtructa, deinde, facto Pompeij theatro, marmorea fuerunt. nā in Circo Maximo ludi erant non ſcenici, ſed equeſtres, aut cum certatione corporis: de quo Cicero lib. II. de leg. his uerbis. *Iam ludi publici, cum ſint cauea, circoq. diuiſi, ſint corporum certatione, curſu, et pugillatione, luctatione, curriculisq. equorū uſque ad certam uictoriam circo conſtitutis: cauea, cantu, ac fidibus, & tibijs, dūmodo ea moderata ſint*. Interdum tamen mihi, uerbum, *Vtilis*, atque etiā ſententiam ponderanti, uidetur fortaſſe aptius ita explanari poſſe: in hoc tantum uetus tibia erat utilis, ut adſpiraret, adeſſetq. choris, & ſedilia tantum ipſa compleret, non ut in tota fabula ſonum ederet, eumq. ſonum, qui extra ſedilia exaudire-

diretur : quod utrumque habuit poſterior tibia.

urbem Latior amplecti murus : de prolato pomerio loquitur. quanquam non ſemper, aucto pomerio, ſimul noua moenia latiore ambitu ſunt exſtructa : ſed uetera manſerunt, a Seruio rege facta, quae tamen, urbe uehementer aucta, uix iam agnoſcebantur aetate Dionyſij Halicarnaſſei, ut ab ipſo proditum legimus.

uinoq. diurno : in epiſtola ad Auguſtum, piari Genium uino ſolitum eſſe, ipſe docet :

Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,

Floribus, & uino Genium, memorem breuis aeui. Idem confirmat Cenſorinus in libro de die natali, ſubſcripta cauſſa, quia caedi hoſtiam Genio, ut ceteris deis, non liceret : *ut, cum die natali munus annale Genio ſolueretur, manus a caede, ac ſanguine abſtinerentur : ne die, qua ipſi lucem accepimus, alijs adimamus. Genius autem eſt deus, cuius in tutela, ut quiſque natus eſt, uiuit.* Et ibidem de Genio multa ſcitu digna. *Vino diurno*, dictum alij putant, quod orgia Bacchi noctu celebrarentur. in quo aſſenſum ſuſtineo. fortaſſe enim, *Vino diurno*, poſuit Horatius, pro totius diei potatione.

Impune : uel ſine damno rei familiaris, cum opibus abundare ciuitas coepiſſet ; uel, nemine reprehendente ; cum id, in magna rerum copia, concedendum uideretur. nam, *Impune*, pro, ſine ebrietate, non placet. quis enim, ubi cum hilaritate multi biberent, ebrietatem abfuiſſe putet ? creuiſſe igitur cum imperio, & urbe uoluptatem poeta ſignificat. nam, Genio ſauere, laetitiae, ac uoluptatis eſt.

Acceſſit numeriſque, modiſq. licentia maior : numeris ſaltationem, modiſq. tibiarum concentum ſignificari, eaque in ſacris Genij, non nulli putant. Ego *Numeros* pro harmonia, quam uerſus facit, nec de Genij ſacris, uerum de ſcenica licentia opinor intelligi. nam illud Ciceronis, Paradoxo IV. *Hiſtrio ſi paullo ſe mouit extra numerum, aut ſi uerſus*

pro-

pronunciatus eſt ſyllaba una breuior, aut longior, exſibilatur, & exploditur: certi nihil affert, cur *Numerum* pro ſaltatione potius, quam pro metrica ratione accipiamus: eſt enim, ut in oratione ſoluta, ſic in uerſu, atque etiam haud paullo minor numerus. geſtum autem hiſtrionis moderabatur certa quadam lege numerus ille, qui, addito cantu, poetae uerba pedibus dimenſa faciebat. ita dixit Cicero, niſi geſtus ab hiſtrione ad numeri rationem, & quaſi metri cam quandam legem accommodatur: niſi uerſus recitantur iuſto ſyllabarum numero, exſibilatur. Quae eſt igitur haec licentia, quae metricae harmoniae, tibiarumue concentibus acceſſit? fortaſſe, quod plura, quam antea, uerſuum genera in fabulam inducta ſint. nam & comoediae, & tragoediae, quae hodie exſtant, ita uarijs textae ſunt uerſibus, uix ut eorum iniri explorata ratio poſſit. tibiarum autem licentia maior in eo fuit, non ſolum, quod plura foramina receperunt, uerum etiam, quod maiores factae clangorem tubae propemodum imitabantur. nam ex maiore foraminum numero uarietas cantum efficit gratiorem, ſonus autem ex maiore tibia maior editur. addo illud, ſi augetur in numeris licentia, ſimul in tibijs augeri neceſſe eſſe, cum ad hiſtrionis uerba tibiae cantus accommodetur. uerum non de hac tibiarum licentia uidetur Horatius dixiſſe, ſed de illa, quam auctus foraminum numerus, cauernaeque amplitudo attulit ut poſteriorem tibiam priori opponeret, de qua dixerat.

Tenuis, ſimplexque foramine pauco.

Indoctus quid enim ſaperet, liberq. laborum,

Rusticus urbano confuſus, turpis honeſto? Eo facilius aucta licentia eſt, quod, cum fabulas multi promiſcue ſpectarent, nobiles, & ignobiles, probi, & improbi, pauci legitimos numeros, modosq. cognoſcebant.

Sic priſcae motumque, & luxuriam addidit arti

Tibicen, traxitq. uagus per pulpita ueſtem· ita factum eſt, ut tibicen uarietate cantus augeret motus hiſtrionum, &

priſcae

priſcae arti luxuriam adderet, id eſt maiorem in uerſu licentiam daret. proxime:

Acceſſit numeriſq. modiſq. licentia maior.

Vel, *Priſcae arti,* de tota arte, quae ad fabulas pertineret, dictum putamus. aucto enim tibiarum ſono, & ad maiorem iucunditatem tranſducto, addita ſtatim eſt arti luxuria.

-traxitq. uagus per pulpita ueſtem: non quod ſaltaret maiore motu, quam antea: nam ſaltatio tibicinis non fuit: neque quod crebrius ad fabulas adhiberi coeptus ſit: nam tota longa, quae hic ſignificatur, hiſtrio potius, quam tibicen, utebatur: ſed, *Traxit*, accipio, pro, cauſſam attulit, ut hiſtrio traheret, aucto motu corporis, ſicuti & auctus, & uariatus erat tibiae cantus, ad quem hiſtrio geſtum, & uocem dirigebat.

Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris: auctus eſt fidium numerus. nam primo tres fuiſſe, tum ſeptem, poſtremo decem, traditum eſt. *Seueris*, uocat, quia paucis uerſibus contentae fuerant. nam, uariare uoces aucto fidium numero, grauitatis non fuit.

Et tulit eloquium inſolitum facundia praeceps: praecipitem facundiam appellat, quia celerrime pertulit eloquentiam.

Vtiliumq. ſagax rerum, & diuina futuri

Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis: hoc dicit: ſapientiores Romani facti ſunt, ſic, ut eorum ſententia, utilium rerum ſagax, ita futurum conijceret, ut a Delphico Apollinis oraculo non differret.

Vtilium ſagax rerum: quae res utiles noſſet.

-diuina futuri: ita futura diuinans, ut inter eos, & Delphicas ſortes nihil intereſset.

Sortilegis Delphis: ubi per ſortes euentura deliguntur.

HO-

HORATIVS

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum,
Mox etiam agreſtes ſatyros nudauit, & aſper
Incolumi grauitate, iocum tentauit: eo quod
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, ſunctusq. ſacris, & potus, & exlex.
Verum ita riſores, ita commendare dicaces
Conueniet ſatyros, ita uertere ſeria ludo;
Ne, quicumque deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali conſpectus in auro nuper, & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas;
Aut, dum uitat humum, nubes, & inania captet
Effutire leues indigna tragoedia uerſus.
Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus,
Intererit ſatyris paullum pudibunda proteruis.

EXPLANATIO

Vvlgatam opinionem, fortaſſe non ueram, ſecutus eſt Horatius: quaſi ἀπὸ τοῦ τράγου, καὶ ᾠδῆς dicta ſit tragoedia, quod hircus uictoribus tragoedis praemium daretur. Commenticia res, & ſatis abſurda. quis enim, quae fabula non uulgaris induſtriae, nec minimae artis eſt, utpote cum regis, aut ducis, aut magni certi uiri perſonam actor ſuſtineat, in ea praemium putet hircum fuiſſe propoſitum? quanto ſimilius ueri eſt, non τραγῳδίαν, ſed τραχῳδίαν a principio uocatam eſſe, quaſi τραχὺν ᾠδὴν, quod eſſet aſpera cantilena, quia res aſperas, difficiles, ac triſtes cōplecteretur. uſus poſtea nomē hoc, ut multa, corrupit, & pro τραχῳδία τραγῳδία dixit: un-

de commentum de hirco manauit. Nec minus uidetur abſurda eorum opinio, qui τρυγῳδίαν appellatam malunt ἀπὸ τῆς τρυγός, quod eam agerent *peruncti faecibus ora*, ut infra dixit Horatius. nam fieri potuit omnino, ut iuuenes facie faece illita de plauſtris ridicula dicerent: ſed ad agendas nobilium uirorum, aut feminarum perſonas, tantum abeſt, ut obtegenda faece, ac diſſimulanda facies uideatur, ut etiam toto corporis habitu, & ueſtitu hiſtriones inter ſe diſtingui neceſſe ſit. quare uel illud de faece commentum falſum eſſe, uel ad ridicula dicta, quae de plauſtris iactari ſolita eſſent, non ad tragoediam, quae ridendi materiam nullam habet, pertinere exiſtimemus. Satyri autem, quibus a principio locus in tragoedia non fuit, admiſceri coepti ſunt, non ut tragoediae pares eſſent, uerum ut intercinentes iocorum illecebris, & dictorum acumine ſpectatorem detinerent. ex quo deinde argutum poema, hexametro uerſu confectum, Satyrae nomen accepit: quale exſtat Horatij, Iuuenalis, Perſij: nam Lucilij ſatyrae deſiderantur.

- agreſtes ſatyros nudauit: nudos in tragoedia ſatyros induxit, qui ſaltarent, & acuta dicta dicerent. nam dicacitatem, aut facetias per ſe tragoedia non habet, quippe cui ſit riſus inimicus, ut ait Demetrius Phalereus; & in qua nihil, niſi miſerabile, ac terrificum, oſtendatur, ut Ariſtoteles dixit in libro de Arte poetica. Idem reiectos a Sophocle primum ſatyros, ut aliquando ſuam grauitatem tragoedia reciperet, in eodem libro docet. Receptos autem poſtea ſatyros a Latinis in tragoedias uix opinor: ſed in comoedias primum inductos a Liuio Andronico, deinde a iuuentute remotos eſſe, & in Atellanas fabellas aliquanto poſt demigraſſe, uidetur Liuius indicare lib. VII.

- aſper: tragoedus: ob aſperitatem rerum, quae aguntur in tragoedia.

Incolumi grauitate: ita ſatyros induxit, ne quid tamen de grauitate tragoediae detraheretur, ſed in ea ſemper, ut

ante

ante ſatyros etiam, miſerabilia, ac terrifica agerentur.

-functusq. ſacris, & potus, & exlex: poſt operam ſacris datam, cibo ſumpto, ad ſpectandas fabulas ibant, cum iam ſoluti lege uiderentur, & aliquid laetius appeterent.

-riſores: ridentes ſatyros, cum riſum in alijs excitare cupiunt.

-commendare: probare, in tragoediam inducere.

-dicaces: dicax breui dicto pungit; facetus eſt etiam, qui longiore oratione delectat: quod Cicero, & Fabius Demoſtheni, dicacitatis adepta laude, tribuunt.

-uertere ſeria ludo: pro ſerijs ioca in tragoedias inducere, ex perſona ſatyrorum, non ut haec tragoediae pars ſit, ſed ut laetitiae cauſſa interponatur.

Ne, quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali conſpectus in auro nuper, & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas: aut hoc uidetur dicere: ne tragoediae ſcriptor ſatyrum inducat, qui deum, aut heroem modo egerit: ut, *Adhibebitur*, interpretemur, in tragoediam, non in ſatyros: aut hoc: ne, qui ad agendos ſatyros adhibebitur, is, ſi dei, regis ue modo partes egerit, ita mox in ſatyri perſona, riſus mouendi gratia, humiliter loquatur, ut ab auro, & purpura in obſcuras tabernas migraſſe uideatur. Sed mihi prior illa magis arridet opinio: ne omnino ſatyricam perſonam ei poeta tribuat, qui paullo ante dei, aut regis partes egerit. abſurdum enim, indecorumq. nimis, ſi uel deus, uel rex ea loqueretur, quae ſatyrorum agreſtium propria ſunt.

Aut, dum uitat humum, nubes, & inania captet
Effutire leues indigna tragoedia uerſus: Quemadmodum ſatyri partes deo, uel regi tribuendae non ſunt, ne decorum dei, uel regis cum ſatyri decoro confundatur, atque agat humiliter, qui ſublimiter agere & ſolitus eſt, & debet: ſic contra, non debet ita uerſus leues, atque abiectos uitare tragoedia, ut altius, quam deceat, exſurgat, ſed in elatio-

ne, & magnificentia modum ſeruet. *nubes enim, & inania captare*, eſt, ſupra modum, ratione praeſcriptum, adſcendere, ut inſanire quodam modo, non magnifica loqui, tragoedia uideatur.

Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus,

Intererit ſatyris paullum pudibunda proteruis. ita ſatyris intererit tragoedia, ut matronae mouentur feſtis diebus. mouentur autem cum pudore, & grauitate, quia prodire in conſpectum populi perquam raro ſolent, utpote quae, rei familiaris cura occupatae, longe ab oculis hominum intra domeſticos parietes uitam ducant. Sic tragoedia, a ſatyris aliena, cum pudore quodam eos recipiet. itaque ijs pudibunda intererit, ut cum pudore mouetur matrona diebus feſtis, neque ſolum pudibunda, ſed etiam paullum intererit, ut inuita: ſicuti nec matrona libenter in publicum egreditur, ſed feſtis tantum diebus, idque iuſſa, utrumque enim ponderandum, quod Horatius poſuit, *Feſtis diebus*, &, *Iuſſa*. *Iuſſa* autem, uel quia iubentur omnes exire feſtis diebus, ut ſacris opera detur; uel quia uirorum iniuſſu matronae non prodeunt. In uerbo igitur, *Paullum*, ſignificauit Horatius minime longum ſatyris in tragoedia ſermonem eſſe dandum, in uerbo, *Pudibunda*, retinendam eſſe propriam tragoediae grauitatem, ne ſcilicet deo, aut regi partes ruſtici, & proterui ſatyri dentur: ſic enim ſuum decorum amittere, & impudentur agere tragoedia uideretur.

HORATIVS

Non *ego inornata, & dominantia nomina ſolum,*
Verbaque, Piſones, ſatyrorum ſcriptor amabo.
Nec ſic enitar tragico differre colori,
Ut nihil interſit, Dauus ne loquatur, an audax

Pythias

Pythias emuncto lucrata Simone talentum;
An cuſtos, famulusq. dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen ſequar; ut ſibi quiuis
Speret idem; ſudet multum, fruſtraq. laboret
Auſus idem. tantum ſeries, iuncturaque pollet:
Tantum de medio ſumptis accedit honoris.

EXPLANATIO

INORNATA, *& dominantia*: cum agreſtes ſatyri ſint, inornate loqui ſolent, & uerbis uti proprijs, non translatis, quae orationem ornant. *Dominantia* uocat propria, quod in aliqua re ſignificanda quaſi certum ius poſſideant. nam translata non dominantur, ſed in alienam ſedem, non perpetuo manſura, ornandi magis, quam ſignificandi gratia, migrarunt.

ſatyrorum ſcriptor: ſi ſatyros in tragoedia loquentes inducam. hic locus indicat, loqui ſolitos in tragoedia ſatyros: qui tamen in Senecae tragoedijs, quae Latinarum ſolae ſuperſunt, nulli exſtant: ſed, eos in ueterum poetarum Latinis fabulis fuiſſe, uериſimile eſt. nam in Graecis ante Sophoclem fuiſſe, Ariſtoteles docet: qui tamen in Aeſchyli tragoedijs, quas habemus, non reperiuntur, & apud Euripidem unicus fortaſſe in Cyclope.

tragico colori: tragicae formae; quam non debemus in ſatyris imitari: cum humiliores multo ſatyrorum perſonae ſint. *Colorem* appellauit, quem Graeci χαρακτῆρα.

Vt nihil interſit: Non hoc ſolum obſeruet ſatyrorum ſcriptor, ut a tragica forma diſcrepet, ſed etiam ut a comica. non enim Silenus, qui pro ſatyri perſona apte inducetur, ita loqui debet, ut in comoedia ſeruus Dauus, aut ancilla Pythias. medius intra ſublimitatem tragicam, & ſupra comicam humilitatem ſatyrorum locus eſt.

Dauus:

-*Dauus*: a Terentio in Andria adhibitus.

Pythias: non illa Terentiana, cui cum Simone nihil eſt, ſed ab alio poeta comico inducta, cuius fabulam non habemus. Aeron ancillam ait deſignari, quae apud Lucilium domino uerba dat, & ab eo accipit argentum. Ego *Dauum* pro quouis comico ſcenico, & *Pythiam* pro quauis ancilla nominatam exiſtimo.

-*audax*: quia dominum deludit.

-*emuncto*: decepto: a quo argentum per aſtutiam Pythias abſtulit: ut in Phormione Terentius: *Emunxi argento ſenem.*

-*talentum*: ſex millia denariorum, ut aeſtimauit Varro apud Plinium lib. xxxv. cap. vi. ideſt, $\overline{\text{xxiv}}$ HS. talentum enim Atticum intelligitur, cum ſimplex appellatio eſt.

-*cuſtos, famulusq.* nutricius, & paedagogus.

-*dei alumnus*: Bacchi, quem Silenus educauit.

Ex noto fictum carmen ſequatur, ut ſibi quiuis

Speret idem &c. ſi ſatyros, inquit, ſcribam, argumentum de medico ſumam, non reconditum, aut exquiſitum: ex quo ſperabunt omnes eandem laudem; ſed experti non aſſequentur: fingam carmen, quo ſatyri utantur, ex communi, ac peruulgato argumento.

-*ſeries, iuncturaq.* ordo, & collocatio rerum, non uerborum: nam hic de materia ſatyrorum loquitur: quae, licet nota, & uulgaris, a ſerie tamen & iunctura uenuſtatem, leporemque accipit. hanc autem ſeriem, & iuncturam pauci norunt: ideo dixit, *Sudet multum, fruſtraq. laboret, Auſus idem*. qui enim argumentum intuentur, ſe quoque in ſcribendis ſatyris excellere putant poſſe. ubi rem aggrediuntur, fruſtra laborant, ſeriemq. & iuncturam ignorantes, quae tantum ualet, ut rebus de medio ſumptis ornamentum afferat.

HO-

HORATIVS

*S*ILVIS *deducti caueant me iudice Fauni,*
Ne, uelut innati triuijs, ac paene forenſes,
Aut nimium teneris iuuenentur uerſibus umquam,
Aut immunda crepent, ignominioſaq. dicta.
Offenduntur enim, quibus eſt equus, & pater, & res:
Nec, ſiquid fracti ciceris probat, & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis, donant ue corona.

EXPLANATIO

*S*ILVIS *deducti caueant me iudice Fauni,*
Ne, uelut innati triuijs, ac paene forenſes,
Aut nimium teneris iuuenentur uerſibus umquam,
Aut immunda crepent ignominioſaq. dicta: Alter alijs, mihi hoc placet, moneri ab Horatio Satyrorum ſcriptorem, ne ſermonem ijs tribuat uel tenerum, id eſt mollem, ſuauem, blandum, qualis in triuijs, ideſt in celeberrimis urbis partibus, ac paene in ipſo foro ſolet eſſe, uel immundum, & inornatum, & nimis acerbum.

Siluis deducti: agreſtes ſatyros iam appellauit.

- Fauni: qui ſatyram agunt: nam & Satyri, & Fauni, & Sileni inducebantur: quamquam a Satyris nomen caperetur.

- triuijs: in quibus non incultus, ut in ſiluis, hominum ſermo eſt.

- paene forenſes: ne loquantur, inquit, ut in triuijs nati, paene ut in foro aſſuefacti, id eſt, ut oratores, qui in foro cauſſas agunt ſermone quam poſſunt ornatiſſimo.

- iuuenentur: quaſi blandiuntur ſpecioſo, mollique ſermone, quo iuuenes delectantur.

- immunda: nimium ruſtica, non modo non ornata, ut oratorum, ſed etiam immunda, & obſcena, quaeq. in quos

dicun-

dicuntur ignominioſa ſint.

. crepent: non leni, ac placido ſono, ſed cum crepitu emittant.

Offenduntur: non placent equitibus, ſenatoribus, diuitibus immunda, & ignominioſa dicta. ingenium enim ſine pudore, ac modeſtia non probant.

. pater: centum ſenatores ex patricio genere Romulus creauit: patricij autem dicti, quibus pater, eſſet. poſt eiectos reges patuit aditus in ſenatum etiam ijs, qui patricij non eſſent. hinc Horatius, cum ſenatores deſignare uellet, periphraſi eſt uſus, quae ad primos illos, a Romulo inſtitutos, non ad poſteriores ſenatores, qui uel patre orbati eum tamen ordinem adipiſcebantur, quadrare poterat.

. & res: hoc non ad equeſtrem, nec ad ſenatorium ordinem ſpectat, quippe ſua utrumque periphraſi demonſtrauit. diuites autem, qui nec equites, nec ſenatores eſſent, ſignificantur. multi enim de plebe opibus abundabant, qui tamen nec ſenatorij, nec equeſtris erant ordinis. nam licet eques non eſſet, qui non CD millia nummum poſſideret, nec ſenator, qui non DCCC millia: non ideo tamen ſequitur, ut equeſtrem ordinem obtineret, quicumque CD millibus cenſeretur, aut ſenatorium, quicumque DCCC millibus. Diuiſit igitur plebem in duo genera, in diuitem, de qua dixit, *Et res;* & inopem, de qua dixit, *Fracti ciceris, & nucis emptor.* diuitem, cum equitibus, & ſenatoribus ſentientem, offendi uerbis immundis, ignominioſiſque, inopem delectari dicit. ſubiungit enim:

Nec, ſi quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,

Aequis accipiunt animis, donant ue corona: Non probãt, inquit, equites, ſenatores, diuites, nec in poetarum numero reponunt eundem, quem infima plebs, quae gaudet immundis, ignominioſiſq. uerſibus.

. donant ue corona: poetam non putant.

HO-

HORATIVS

Syllaba *longa, breui ſubiecta, uocatur Iambus,*
Pes citus: unde etiam trimetris accreſcere iuſſit
Nomen iambeis, cum ſenos redderet ictus;
Primus ad extremum ſimilis ſibi: non ita pridem,
Tardior ut paullo, grauiorque ueniret ad aures,
Spondeos ſtabiles in iura paterna recepit
Commodus, & patiens; non, ut de ſede ſecunda
Cederet, aut quarta ſocialiter. hic & in Atti
Nobilibus trimetris apparet rarus; & Enni.
In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus,
Aut operae celeris nimium, curaq. carentis,
Aut ignoratae premit artis crimine turpi.
Non quiuis uidet immodulata poemata iudex;
Et data Romanis uenia eſt indigna poetis.
Iccirco ne uager, ſcribamque licenter? an omnes
Viſuros peccata putem mea? tutus, & intra
Spem ueniae cautus? uitaui denique culpam;
Non laudem merui. Vos exemplaria Graeca
Nocturna uerſate manu, uerſate diurna.
At ueſtri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere ſales, nimium patienter utrumque,
Ne dicam ſtulte, mirati: ſi modo ego, & uos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto:
Legitimumq. ſonum digitis callemus, & aure.

EXPLANATIO

Syllaba *longa, breuis ſubiecta, uocatur Iambus.*

Pes citus: unde etiam &c. cum trimetri a principio conſtarent e ſex iambis, trimetri tamen uocati, quaſi trium, non ſex pedum: quod bini iambi pro uno pede ponuntur. hoc ideo factum, quia pes citus eſt.

- trimetris quibus comici, tragicique poetae uſi ſunt, ſupra de iambis, *Hunc ſocci cepere pedem, grandesq. cothurni.*

- accreſcere: addi. alij, *Accedere*, ex antiquo libro. utrumque placet.

- iuſsit: ipſe iambus.

- iambeis: qui primum e ſolis iambis facti ſunt.

- cum ſenos redderet ictus: quamuis iambus in trimetro ſexies iteratus ſenos ictus redderet. nam pedes in uerſu numerum conficientes, ictu digiti notantur, ac diſtinguuntur. unde illud infra:

Maiores ueſtri Plautinos & numeros, &
Laudauere ſales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam ſtulte, mirati: ſi modo ego, & uos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumq. ſonum digitis callemus, & aure. Quod ſubiungit, *Primus ad extremum ſimilis ſibi*: ſignificat omnes in trimetro iambos fuiſſe.

Tardior: nam pes citus iambus, tardior, & ſtabilior ſpondeus, e duabus longis ſyllabis conſtans: ideo numeri ſpondaici grauitatem habent, quibus ad rapiendos iuuenum impetus Pythagoram uſum eſſe ferunt.

- in iura paterna: in ſuas ſedes, quas ipſe, tamquam paterno iure, poſſederat.

Commodus, & patiens: *commodus*, quia locum ſpondeo concederet; *patiens*, qui ſocietatem diuerſi pedis ferret.

cui

cui tamen ſecundam, aut quartam in trimetro ſedem non conceſſit.

-quarta: infra oſtendam, in quartam ſedem receptum ſpondeum ab Attio, quem tamen Horatius laudat.

-ſocialiter: ut eum in ſecunda, quarta ue ſede ſocium haberet.

-Atti: tragici poetae, qui poſt Pacuuium floruit. epiſt. I. lib. II. & apud Gellium lib. XIII. cap. 2.

Nobilibus: Attij ingenio nobilitatis.

-apparet rarus: miror hoc dixiſſe: nam in tribus Attij trimetris, quos recitat Cicero lib. III. de nat. de. non modo ſpondei rari non ſunt, ſed in primo ſpondei tres, iambus unus, in ſecundo tot ſpondei, quot iambi, ideſt tres, in tertio ſpondei duo, iambi duo: quodq. magis miror, in ſecundo uerſu ſpondeum in ſecunda & quarta ſede uideo eſſe, contra Horatij teſtimonium. Id ut ita eſſe conſtet, apponam ipſos trimetros:

Quinam Tantalidarum internecioni modus
Paretur? aut quaenam umquam ob mortem Myrtili
Poenis luendis dabitur ſatias ſupplici? Nec uero in alijs eiuſdem poetae trimetris, quos alibi Cicero recitat, rari ſpondei apparent. itaque uidendum eſt, an hoc fortaſſe ſignificauerit Horatius, raros eſſe ſpondeos in trimetris Attij, non cum iambis eorundem trimetrorum comparatos, ſed cum trimetris reliquorum poetarum. Vt hoc dicat: maiores apud Attium ſpondei, quam apud reliquos poetas. quam ſententiam comprobare uidentur ſequentes uerſus.

L. ATTII Tragoediae nominantur; Achilles, a Cicerone in Tuſc. & a Nonio; Aegyſthus, Aeneadae, uel Decius; & Agamemnonidae, a Nonio; Alceſtis, a Priſciano lib. x. Alcmaeon, uel Alcmena, & Alpheſiboea, a Nonio; Amphitruo, a Feſto, & Nonio; Andromacha, a Priſciano lib. x. & Nonio; Andromeda, Antenoridae, a Nonio; Antigona, Armorum iudicium, a Macrobio, & Nonio; Aſtyanax, a

H a Gellio,

Gellio, & Nonio; Athamas, a Nonio; Atreus, a Cicerone I I I. Off. & I V. Tuſc. & Pediano in Piſon. & Priſcian. V I. & I X. & Nonio; Bacchae, a Feſto, Macrobio, Cariſio, & Nonio; Brutus, a Cicerone pro Sextio, & I. de Diuinat. & Varrone; Chryſippus, a Feſto, & Nonio; Clytemneſtra, a Priſciano I X. Donato in Terent. Adelph. & Nonio; Deiphobus, a Priſciano I X. & X. & Nonio; Diomedes, a Feſto, & Nonio; Ἐπὶ ναυσὶ μάχη, a Priſciano V I. Cariſio I. & Nonio; Erigone, a Nonio; Eriphyle, a Priſciano V I. & Nonio; Euryſace, a Nonio; Hecuba, a Priſciano V I. Hellenes, a Feſto; Hercules, a Cic. I I I. de nat. deo. & Priſc. V I I. Iliona, a Nonio; Io, uel Minotaurus, a Feſto, Macrobio V I. Priſc. V I. & X. & Cariſio I; Medea, a Cicerone I I. de nat. deor. Gellio lib. I V. cap. 17. Priſciano lib. X I I I. & Nonio; Meleager, a Nonio; Menalippa, a Cic. Tuſc. I I I. Feſto, Varrone, & Nonio; Myrmidone, a Nonio; Neoptolemus, a Feſto, Priſciano X I I I. & Nonio; Nyptra, a Nonio; Nyctegerſia, a Nonio; Oenomaus, a Feſto, & Nonio; Paris, a Nonio; Pelopidae, a Macrobio, & Nonio; Philoctetes, a Cic. I. I I. Tuſc. & I I. de Finib. Varrone, Macrobio, Cariſio, Nonio, & Appuleio de deo Socratis; Phoeniſſae, a Priſciano X I I I. & Nonio; Prometheus, a Cic. I I. Tuſc. Priſciano X I I I. & Nonio; Telephus, a Priſciano X. & de comicis uerſibus, & Nonio; Tereus, a Priſciano V I. & Nonio.

Comoediae

Aedilicia Togata, a Diomede I I I. Conciliatrix, a Gellio & Nonio; Demetrius, Opeolempota, & Στασιασαί, uel Trophaeum, a Nonio: quae ſotre tragoedia eſt.

Sotadicorum lib.

a Priſciano X.

Annales

a Feſto, Macrobio I. Priſciano I I I. & V I.

Didaſca-

Didaſcalicôn, ad Baebium,

a Gellio III. Caſiio I. Priſciano VI. & Nonio.

Parerga,

a Nonio.

Pragmatica, uel Praxidica,

a Gellio XX. cap. 2. Plinio lib. IIX. X. XXV. XIII X. Plinio maiore, & Nonio.

De *Attio autem ſequuntur ueterum teſtimonia, e ſcriptoribus antiquis a me collecta.*

Ouidius:

Ennius arte carens, animoſiq. Attius oris,
Caſurum nullo tempore nomen habent.

Perſius:

Eſt nunc, Bryſei, quem uenenoſus liber Atti;
Sunt, quos Pacuuiusq. & uerrucoſa moretur
Antiopa.

Horatius:

aufert
Pacuuius docti famam ſenis, Attius alti,

Quinctilianus:

Attius, atque Pacuuius, tragoediae ſcriptores clariſsimi, grauitate ſententiarum, uerborumq. pondere, & auctoritate perſonarum. Nitor, & ſumma in excolendis operibus manus magis uideri poteſt temporibus, quam ipſis, defuiſſe. Virium tamen Attio plus tribuitur.

Idem:

Attius, interrogatus, cur cauſſas non agret, cum apud eum in tragoedijs tanta uis eſſet optime reſpondendi: Illic, inquit, ea dicuntur, quae uolo: in foro ea dicuntur, quae minime uellē.

Cicero:

Sed in omni re difficillimum eſt, formam, quod χαρακτὴρ Grae

ce

eo dicitur, exponere optimi: quod aliud alijs uidetur optimum. Ennio delector, ait quiſpiam; Pacuuio, inquit alius; ſac alium Attio: uaria enim ſunt iudicia, ut in Graecis, nec facilis explicatio, quae forma maxime excellat.

Idem:

Oratorem genere non diuido: perfectum enim quaero. Vnum eſt autem genus perfecti: a quo qui abſunt, non genere differunt, ut ab Attio Terentius, ſed in eodem non ſunt pares.

Columella:

An Latinas Muſas, non ſolos adytis ſuis Attium, & Virgilium recepere, ſed eorum & proximis, & procul a ſe ſecundis ſacras conceſſere ſedes.

Paterculus:

In Attio, circaq. Romana tragoedia eſt.

Idem:

Clara etiam per idem tempus fuere ingenia, in togatis Afranij, in tragoedijs Pacuuij, atque Attij, uſque in Graecorum comparationem ingeniorum euectis.

Tacitus:

Exercetur enim ab oratore etiam poeticus decor, non Attij, aut Pacuuij ueterno inquinatus.

Martialis 11.

Attonituſq. legis terrai frugiferai;
Attius & quidquid Pacuuiuſq. uomunt.

Acron:

Attius & Ennius legem metri in fabulis minime ſeruauerunt. nam quoſdam uerſus longiores habent.

Horatius:

Nil comis tragici muta Lucilius Atti?

Gellius lib. XVII. cap. 21.

Pacuuio iam ſene Attius fuit.

Plinius Minor:

Attius ſcripſit laſciua carmina.

Idem:

Idem:

L. Attiũ poetã notatũ ab auctoribus in Camoenarũ aede, maxima forma, ſtatuã ſibi poſuiſſe, cum breuis admodum fuiſſet.

Valer. Max. lib. IIX. cap. 15. Cic. pro Arch.

D. Brutus Attij amiciſsimi ſui carminibus templorum ac monumentorum aditus exornauit.

Valerius Max.

Niſi forte Attio tamen plaudi, & ſexageſimo poſt anno palmam dari putabatis, non Bruto.

Idem:

Attius eiſdem aedilibus ait ſe, & Pacuuium docuiſſe fabulam, cum ille XXC. ipſe XXX. annos natus eſſet.

Idem:

Veſter etiam D. Brutus M. F. ut ex familiari eius, L. Attio poeta, ſum audire ſolitus, et dicere nõ inculte ſolebat, et erat, tũ litteris Latinis, tũ etiã Graecis, ut tẽporibus illis, ſatis eruditus. Quae tribuebat idẽ Attius etiã Q. Maximo, L. Paulli nepoti.

Idem:

Attius poeta Iulio Caeſari in collegium poetarum uenienti numquam aſſurrexit, non maieſtatis eius immemor, ſed quod in comparatione communium ſtudiorum aliquanto ſuperiorem ſe eſſe confideret.

Euſeb. ſiue Hieronymus:

Olympiade CLX. An. II. Ptolemaei Energetis anno VI. L. Attius tragoediarum ſcriptor clarus habetur: natus Mancino & Serrano coſſ. parentibus libertinis, & ſeni iam Pacuuio Tarenti ſua ſcripta recitauit. A quo fundus Attianus iuxta Piſaurũ dicitur, quia illuc inter colonos fuerat ex urbe deductus.

Haec autem hoc loco ideo collegi, ut oſtenderẽ, olim me de Poetarum fragmentis edendis cogitaſſe. Quod cum alij anteuerterint, ne tamen uigiliae meae pereant, quaecumque eae ſint, (cum tamen locupletiores multo, quam alias, eſſe dignoſcam) edentur aliquando.

Ennius:

- *Enni*: qui & ipſe tragoedias multas conſcripſit, ut Varronis, Feſti, aliorumq. teſtimonio cognoſcitur. Sic autem coniungo: quod mihi uideor ex Acronis uerbis poſſe conijcere, & quod ipſa poſtulat ſententia.

- & Enni

In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus,
Aut operae celeris nimium, curaq. carentis,
Aut ignoratae premit artis crimine turpi. Spondeus Ennij uerſus, in ſcenam magno cum pondere miſſos, premit crimine uel operae nimium celeris, uel artis ignoratae. Anteponit Horatius Attium Ennio in tragoedijs, quod Attius raris ſpondeis, Ennius autem grauiores, ut uideantur, uerſus, crebris utitur. quo fit, ut uel negligentiae, uel inſcitiae culpa in eum conferatur.

- *magno cum pondere*; habet enim ut dixi, ſpondeus grauitatem: quod proxime demonſtratum.

- *operae celeris nimium*: quod uerſus praepropere, & ſine ſtudio fecerit. debuit enim tribus tantum ſedibus ſpondeum collocare, prima, tertia, quincta.

- *premit*: premit ſpondeus uerſus Ennij, id eſt excellere non ſinit; premit autem crebro repetitus.

Non quiuis uidet immodulata poemata iudex: obijcit ipſe, quod obijci putat poſſe. quamquam, inquit, non omnes poematum uitia perſpiciunt; & peccantibus poetis ignoſcitur: tamen iccirco uagari non debeo, & ſcribere ſine ſummo ſtudio, ſed potius opinari, ſiquid peccauero, id omnes homines animaduerſuros.

- *immodulata*: ſine numero; quales Ennij trimetros indicat fuiſſe ob crebritatem ſpondeorum. itaque nec iure laudatos olim Plauti numeros, docet paullo poſt.

Et data Romanis uenia eſt indigna poetis: quo modo uenia datur ijs, quorũ peccata iudex nõ uidet, dixit enim proxime:

Non quiuis uidet immodulata poemata iudex: Accipe ſic: ueniam eſſe datam, ideſt neminem in peccato reprehenſum,

non

non quod ignoſceretur peccanti, ſed quod iudex peccatum ignoraret.

- *Romanis*: quorum immodulata magis poemata, quam Graecorum.

- *uager*: arbitratu meo, arte neglecta.

- *an omnes Viſuros peccata putem mea?* an potius ita ſcribã, quaſi omnes mea peccata uiſuri ſint; ideoq. ſummam in ſcribendo curam adhibeam? non enim ſcribere licenter debemus, quia non quiuis uideat immodulata poemata iudex; & quia Romanis poetis, parum accurate ſcribentibus, uenia data ſit, quam dari non oportuit; ſed potius attente, magnaq. cum induſtria, quaſi iudices in me acutiores, quam in reliquos futuri ſint.

tutus, & intra

Spem ueniae cautus? uitaui denique culpam;

Non laudem merui: uidetur ſignificare, quod infra dicit, mediocribus eſſe poetis non licet. nam, ſi quis id unum praeſtet, ut in poemate nihil reprehendendum committat; is uitabit culpam, laudem non aſſequetur. quocirca, qui utrumque cupit, & uitare culpam & laudem aſſequi, is diu noctuq. Graecorum poetarum libros euoluat.

- *tutus*: quia non peccem.

- *cautus*: ne quid extra ſpem ueniae committam, ſed in minimis tantum labar, in quibus ueniam ſperare poſsim. nam, *Intra ſpem ueniae*, interpretor, Cum ſpe ueniae. quod ſi quis in dubium reuocat, contrarium conſideret, *Extra ſpem ueniae*: quod ſine dubio ualet, Sine ſpe ueniae.

At ueſtri proaui: rectius, quam, *Noſtri*: alloquitur enim Piſones, Calpurniae gentis patriciae antiquiſſimae. ipſe autem Venuſinus, libertino patre natus. Et ſubiungit, eoſdem alloquens: *Si modo ego, & uos*.

- *numeros*: uerſus, quorum ita uaria, incertaque menſura, ut inter muſicas leges non conſiſtat.

- *ſales*: faceta dicta: quae ſcurrilia, & inurbana in Plauto

I multi

multi putant: quo in numero uidetur & Horatius fuiſſe.

Legitimum ſonum: metricam harmoniam.

digitis, & aure: quia uerſus & digitorum ictu, & aure metimur.

HORATIVS

IGNOTVM *tragicae genus inueniſſe camoenae*
Dicitur, & plauſtris uexiſſe poemata Theſpis,
Quae canerent, agerentque peruncti faecibus ora,
Poſt hunc perſonae, pallaeque repertor honeſtae
Aeſchylus, & modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit, magnumq. loqui, nitiq. cothurno.
Succeſſit uetus his comoedia, non ſine multa
Laude: ſed in uitium libertas excidit, & uim
Dignam lege regi. lex eſt accepta: chorusq.
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquere poetae:
Nec minimum meruere decus, ueſtigia Graeca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta;
Vel qui praetextas, uel qui docuere togatas.
Nec uirtute foret, claris ue potentius armis,
Quam lingua, Latium: ſi non offenderet unum
Quemque poetarum limae labor, & mora. uos o
Pompilius ſanguis carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit; atque
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.

EX-

EXPLANATIO

IGNOTVM *tragicae genus inueniſſe camoenae*
Dicitur, & plauſtris uexiſſe poemata Theſpis: alij tamen non fuiſſe inuentorem tragoediae Theſpim, ſed Epigenem Sicyonium exiſtimarunt, Theſpim autem ſecundum poſt Epigenem fuiſſe, nonnulli etiam ſextumdecimum. Suidas.

-*poemata*: quaeritur, utrum in plauſtris etiam acta an uecta ſolum ſint poemata. ego etiam acta exiſtimo. chorus enim tantum loquebatur, poſtea ſcenam exiguam inuenit Aeſchylus:

-*peruncti faecibus ora*: Suidas ſic: Πρῶτος μὲν, χρίσας τὸ πρόσωπον ψιμμυθίῳ, ἐτραγῴδησεν. εἶτα ἀνδράχνῃ ἐσκέπασεν ἐν τῷ ἐπιδείκνυσθαι. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσήνεγκε καὶ τὴν τῶν προσωπείων χρῆσιν, ἐν μόνῃ ὀθόνῃ κατασκευάσας.

-*perſonae*: qua uultum tegerent.

-*pallae*: ad talos demiſſae ueſtis.

-*honeſtae*: eſt enim ſpecies, & honeſtas in producta ueſte.

Aeſchylus: a quo duos, qui tragoediam agerent, cum antea ſolus egiſſet chorus, inductos in ſcenam, ait Ariſtoteles in Arte poetica.

-*modicis inſtrauit pulpita tignis*: paruam ſcenam inuenit, quam deinde Sophocles exornauit, ut ex Ariſtotele colligitur.

Et docuit, magnumq; loqui, nitiq. cothurno: id & Fabius oſtendit, his uerbis: *Tragoedias primus in lucem Aeſchylus protulit, ſublimis, & grauis, & grandiloquus ſaepe uſque ad uitium*. Dionyſius autem Halycarnaſſeus in eulogijs Graecorum ſcriptorum de Aeſchylo ſic: ὁ δ' οὖν Αἰσχύλος πρῶτος καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐχόμενος, καὶ ἤθους, καὶ παθῶν πρέπον εἰδώς, καὶ τῇ τροπικῇ, καὶ τῇ κυρίᾳ λέξει διαφερόντως κεκοσμημένος.

-*magnumq. loqui*: ob elatius, & grauius dicendi genus,

quod Sophocles ingenio & arte moderatus eſt.

- *nitiq. cothurno*: quia nobiliores perſonas in ſcenam induxerit. *niti* enim *cothurno*, eſt grauiter incedere.

Succeſſit uetus his comoedia: in uetere comoedia Eupolis, Cratinus, Ariſtophanes, in noua Menander floruit. uetus aperte, ac nominatim uitia notabat; noua uerecundior, ac modeſtior, iucundiore argumento fabulam rexuit.

Laude: quia malis ciuibus maledicebat.

- *in uitium libertas excidit*: eo licentiae progreſſa res eſt, ut bonis etiam maledicerent. Sat. IV. lib. I.

Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophanesq. poetae,
Atque alij, quorum comoedia priſca uirorum eſt,
Si quis erat dignus deſcribi, quod malus, aut fur,
Quod moechus foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus, multa cum libertate notabant: quod ex Ariſtophanis comoedijs, quae exſtant, perſpicuum fit. ideo lata lex eſt, ne quem hiſtriones in ſcena contumelioſe nominarent.

- *chorusq. Turpiter obticuit*: non quia turpe fuerit obticere; legi enim, libertatem nimiam cohibenti, parere decuit: ſed ideo turpe ſilentium, quia ex turpi cauſſa. praeterea enim conſequentibus oſtenduntur. Vel, *Turpiter obticuit*, erepta prorſus omni facultate reprehendendi, quo iure ſibi laudem quaeſierat antequam libertas in uitium excideret.

Nil inuentatum noſtri liquere poetae: Latini poetae nihil omiſerunt. non enim comoedias modo Graecas conuerterunt, ſed ex domeſticis etiam rebus argumentum ceperunt.

- *celebrare domeſtica facta*: de comicis, non de epicis poetis hoc dicit; quod ſequenti uerſu cognoſcitur.

- *praetextas*: in qua perſonae inducebantur illuſtres: nam praetexta toga Romae magiſtratus, & reges etiā a Tullo Hoſtilio utebantur. Aſinius in epiſtola ad Ciceronem: *Ludis praetextam de ſuo itinere ad L. Lentulum proconſulem ſollicitandum poſuit*.

-do-

docere: docere fabulam dicebatur, qui in ſcenam producebant.

togatas: humilioris argumenti, in quibus non magiſtratus, aut reges, ut in praetextis, ſed priuatae condicionis homines inducerentur. toga enim communis omnium Romanorum ueſtitus. Oppoſuit Horatius togatas praetextis: licet alibi Togatarum nomine omnes comoedias Latino argumento factas comprehendi, Diomedes auctor ſit.

Pompilius ſanguis: A Calpo Pompilio, ut ait Plutarchus, Numae regis filio, Piſones originem ducebant.

Perfectum: quod perfectum uideretur, cum non eſſet.

caſtigauit ad unguem: ſumma correctione perpoliuit. translatio a marmorarijs, qui leuitatem in opere quaerunt, eminentiasque ungue ducto deprehendunt. inde dictum, Opus ad unguem perficere. *Caſtigare* poſuit, quaſi peccantem corrigere: poetica licentia, ſolutae orationi fortaſſe non concedenda.

HORATIVS

INGENIVM *miſera, quia fortunatius arte*
Credit, & excludit ſanos Helicone poetas
Democritus; bona pars non ungues ponere curat;
Non barbam: ſecreta petit loca, balnea uitat.
Nanciſcetur enim pretium, nomenq. poetae,
Si tribus Anticyris caput inſanabile numquam
Tonſori Licino commiſerit. O ego laeuus,
Qui purgor bilem ſub uerni temporis horam.
Non alius faceret meliora poemata. uerum
Nil tanti eſt, ergo fungar uice cotis; acutum
Reddere quae ferrum ualet, exſors ipſa ſecandi.

Munus,

Munus, & officium, nil ſcribens ipſe, docebo,
Unde parentur opes; quid alat, formetq. poetam;
Quid deceat, quid non; quo uirtus, quo ferat error.

EXPLANATIO

INGENIVM *miſera &c.* Democritus neminem putabat poetam eſſe poſſe ſine inflammatione animorum, & ſine quodam afflatu quaſi furoris, ut lib. II. de Oratore Cicero ſcriptum reliquit. id nimirum eſt plus ingenio tribuere, quam arti. quod opinari Democritum, Horatius hic ait. *Miſera:* quia ſeruit obſeruationi, & perſequi cogitur uſque ad faſtidium, quae poetis utilia ſunt.

-fortunatius: proficit omnino ars, ſed in natura, & ingenio plus eſt.

-ſanos: qui non afflentur furore aliquo. inſanis igitur Democritus ingenium tribuit. melius Ariſtoteles, qui diſtinguit ingenioſos a furioſis: ait enim ſic in Arte poetica: Εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ· τούτων γὰρ οἱ μὲν εὔπλαστοι, οἱ δὲ ἐκστατικοί εἰσι. ut boni poetae uideantur, furorem ſimulant, cum nec ungues, nec barbam deponunt, & hominum frequentiam, congreſſumq. fugiunt.

Si tribus Anticyris caput inſanabile numquam
Tonſori Licino commiſerit: Si numquam tondebitur, & inſtinctus furore illo poetico putetur. Anticyram nauigare dicebatur, qui inſaniret: propterea quod in ea inſula naſcitur helleborum, quo medici ad remouendam inſaniam utebantur. caput igitur tribus Anticyris inſanabile, quod trium Anticyrarum helleboro ſanari non poſſit. ſi ualde, inquit, inſanierit, poetae pretium, nomenque conſequetur: id eſt, poeta & habebitur, & nominabitur.

-Licino: Acron ait, tonſorem fuiſſe, quem C. Caeſar ſenatorem fecerit, quia Pompeium ualde odiſſet. Vnius tonſoris nomen pro quouis poſuit, ut Soſios infra pro biblio-

polis omnibus. Barbam autem alere poſt Africanum minorem, non niſi in re triſti, ad ſignificationem doloris, Romani conſueuerunt. ideo *barbatulos iuuenes* Cicero in epiſtola quadam ad Atticum, uocat P. Clodij ſtudioſos, qui laſciuiae cauſſa barbam contra morem retinerent.

-*laeuus*: demens, non recte intelligens, qui pharmacis aduentante uere bilem minuam, ne ſit aeſtate moleſtior: cum ea potius, ut bonus poeta ſim, augenda uideatur: quando & bilis nimia furorem affert, & ſine furore poeta bonus, ut ſenſit Demetrius, nemo eſt. Laeua, ideſt ſiniſtra, in diuinis rebus bona ſunt, ut oſtendit Cicero lib. II. de Diuin. in humanis mala, ut hic Horatius, & Virg. in Buc. *Si mens non laeua fuiſſet*.

Nil tanti eſt: neque uerſus, neque rem ullam tanti facio, ut eam inſania uelim emere.

-*ergo*: quando poeta eſſe non poſſum, alios ſaltem, ut eſſe poſſint, praeceptis conabor inſtruere.

-*opes*: quas peti uult a Socraticis chartis, id eſt, a philoſophia: nam a Socrate orti ſunt Peripatetici, & Academici.

-*quid alat, formetq. poetam*: alimentum a rebus, formam a uerbis poeta capit.

-*quo uirtus, quo ferat error*: uirtus ad laudem; ad inſaniam error fert.

HORATIVS

SCRIBENDI *recte, ſapere, eſt, & principium, et fons.*
Rem tibi Socraticae poterunt oſtendere chartae:
Verbaq. prouiſam rem non inuita ſequentur.
Qui didicit, patriae quid debeat, et quid amicis,
Quo ſit amore parens, quo frater amandus, et hoſpes;

Quod

Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium; quae
Partes in bellum miſſi ducis; ille profectò
Reddere perſonae ſcit conuenientia cuique.
Reſpicere exemplar uitae, morumq. iubebo
Doctum imitatorem, & ueras hinc ducere uoces.
Interdum ſpecioſa locis, morataque recte
Fabula, nullius ueneris, ſine pondere, & arte,
Valdius oblectat populum, meliusq. moratur,
Quam uerſus inopes rerum, nugaeque canorae.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Muſa loqui, praeter laudem nullius auaris,
Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini: ſi de quincunce remota eſt
Vncia, quid ſuperat? poteras dixiſſe, triens. heus,
Rem poteris ſeruare tuam. redit uncia: quid fit?
Semis. ad haec animos aerugo, & cura peculi,
Cum ſemel imbuerit, ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & leui ſeruanda cupreſſo?

EXPLANATIO

-SAPERE: quid ſit Sapere, in eo loco oſtenditur, *Qui didicit, patriae quid debeat, & quid amicis*. non enim, *Sapere*, ad doctrinam, multiplicemq. cognitionem, quae hauritur a libris, refero, ſed ad prudentiam quandam, qua diſcimus, ac tenemus, quid patriae debeamus, quid amicis, quaeq. reliqua ſubiungit Horatius. hoc enim ſapere propriè eſt. *Scire* uero, non idem: de quo ſeparatim praecipitur ſequenti uerſu, *Rem tibi Socraticae*.

-con-

-conſcripti: ſenatoris. huius nominis originem oſtendam, ne quis exiſtimet patres conſcripros appellatos eſſe centum illos ſenatores, e quibus Romulus ſenatum conſtituit. Liuius lib. II. *Quo plus uirium in ſenatu frequentia etiam ordinis faceret, caedibus regis deminutum patrum numerum, primoribus equeſtris gradus electis, & ad trecentorum ſummam expleuit. traditumq. inde fertur, ut in ſenatum uocarentur, qui patres, quiq. conſcripti eſſent. conſcriptos uidelicet, in nouum ſenatum, appellabant, lectos.* Idem confirmat Feſtus his uerbis: *Conſcripti dicebantur, qui ex equeſtri ordine patribus adſcribebantur, ut numerus ſenatorum expleretur.* Poſtea ſenatores omnes Patres conſcripti dicti ſunt, ut Ciceronis, & aliorum exempla teſtantur.

Reddere perſonae ſcit conuenientia cuique: decorum ſignificatur: de quo dixerat, *Quid deceat, quid non.*

Reſpicere exemplar uitae, morumq. iubebo

Doctum imitatorem, & ueras hinc ducere uoces: de quo poeta ſcribit, eius uitam, & mores inſpiciat. ita loquetur uera, ideſt ita recte imitabitur, quicumque ille fuerit.

-ſpecioſa locis, morataq. recte: Acron hic mihi plane ſatisfacit: cuius uerba ſubſcribam: *Interdum fabula opportunitate perſonarum inductarum, & expreſſione morum, quamuis ſit ſine arte, ſine uenuſtate, ſine grauitate ſententiarum, plus placet, quam uerſus quidem bene ſonantes, ſed morum obſeruatione carentes. magis poſſunt delectare res ſine ornatu, quam ornata poemata uerbis ſine rebus.* Dixit autem, *Interdum*, quia non ſemper uerbis res populus anteponit. quod ſi populum quoque res interdum delectant: multo magis eos, qui recte intelligunt.

Grais ingenium, Grais dedit ore rotundo

Muſa loqui. Ingenioſe, & ornate Graeci poetae ſcripſerunt, de quo parum Romani laborant, qui filios ad percipiendam numerorum rationem mittunt, ut rem familiarem

K perite

perite tractent.

- *praeter laudem nullius auaris*: nullius rei cupidis, nihil appetentibus praeter laudem.

- *longis rationibus*: cum aſſem in partes plurimas diſcant diuidere.

- *aſſem*: as, aereus nummus fuit, cui libella, nummus argenteus, reſpondet. primo libralis percuſſus eſt, mox duarum unciarum, deinde uncialis, poſtremo ſemuncialis factus. Plinius lib. xxxiii. cap. 3.

: - *in partes centum*: diuiditur As in duodecim uncias, ſex ſextantes, quattuor quadrantes, tres trientes, duo ſemis. Eiuſdem partes ſunt, Quincunx, quinque unciae; Septunx, ſeptem; Bes, octo; Dodrans, nouem; Dextans, decem; Deunx, undecim. Ex quibus partibus omnibus oriuntur aſſis diuiſiones multae, ut in unciam, & deuncem; ſextantem, & dextantem, quadrantem, & dodrantem; trientem, & beſſem, quincuncem, & ſeptuncem. Eſt etiam aſſis in ternas partes multiplex diuiſio. nam diuiditur, ſumpto ab uncia principio, in unciam, ſextantem, dodrantem: quarum trium partium coniunctio aſſem facit: uel in unciã, quadrantem, beſſem; uel in unciam, trientem, ſeptuncem, uel in unciam, quincuncem, ſemis, uel in duas uncias, & dextantem. rurſus, a ſextante: in ſextantem, quadrantem, ſeptuncem: in ſextantem, trientem, ſemis: in ſextantem, & quincunces duos: in ſextantes duos, & beſſem: in quadrantem, trientem, quincuncem: in quadrantes duos, & ſemis. poſtremo a triente, in tres trientes. nam, ſi dicas: triens, uncia, ſeptunx, tres partes aſſis integri ſunt, quia duodecim uncias conficiunt: aut, triens, ſextans, ſemis: aut, triens, quadrans, quincunx: in unam aliquam ex praedictis iam diuiſionibus recides. Succurrunt aliae diuiſiones aſſis: ſed hae quaſi quiſquiliae negligantur: neque ego haec attigiſſem, niſi ſcirem curioſos eſſe multos, quibus libeat quaerere, qui poſſit as in centum partes diduci. quod Horatius

dixit,

dixit, ut finito numero infinitum comprehenderet. eſt enim aſſis in quamplurimas partes diuiſio.

-*dicat Filius Albini:* Albini, uiri nobilis, filium exempli cauſſa nominat, aſſumens magiſtri perſonam, Albini filium interrogantis: ſi de quincunce tollatur uncia, quid remanet? triens. nam quincunx, unciae quinque ſunt; triens, quattuor.

-*poteras dixiſſe:* pueri uerba reſpondentis. Si dixiſſes, remota uncia de quincunce trientem remanere; recte dixiſſes.

-*heus:* quaſi laudantis eſt, aut certe admonentis, futurum, ut rem ſuam hoc ſcientiae genere integram conſeruet. Dicuntur autem haec uſque ad illud, *Semis*, non ex Horatij perſona, qui hoc totum damnat, ſed eius, qui Albini filium interrogat.

-*redit uncia:* non ea, quae remota erat: nam ſic rurſus fieret quincunx: ſed, *Redit*, id eſt accedit ad quincuncem. ita fiet ſemis. quod dimidiũ aſſis, id eſt ſex unciae ſunt.

-*ad haec:* ex perſona Horatij. ut haec inquit, tam uilia, tam Romanis indigna, tam a Graecorum ſtudijs diuerſa cognoſcuntur.

-*aerugo:* auaritia, quae conſumit animum, ut aerugo ferrum.

-*imbueris:* inſecerit.

linenda cedro: bona. nam, *Linenda cedro*, id eſt, cuſtodienda mala non ſunt. illita autem cedro, & cupreſſo incluſa, non uexantur tineis.

HORATIVS

AVT *prodeſſe uolunt, aut delectare poetae,*
Aut ſimul, & iucunda, & idonea dicere uitae.
Quidquid praecipies, eſto breuis; ut cito dicta

Percipiant animi dociles, teneantq; fideles:
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.
Ficta uoluptatis cauſſa, ſint proxima ueris:
Nec quodcumque uolet, poſcat ſibi fabula credi;
Neu pranſae lamiae uiuum puerum extrahat aluo.
Centuriae ſeniorum agitant expertia frugis:
Celſi praetereunt auſtera poemata Rhamnes.
Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterq. monendo.
Hic meret aera liber Soſiis, hic & mare tranſit;
Et longum noto ſcriptori prorogat aeuum.

EXPLANATIO

AVT *prodeſſe uolunt, aut delectare poetae*: non hoc, quaſi Horatij praeceptum, accipio, ut ſit, *Volunt*, pro debent. nam ita diceret pugnantia. qui enim probet hic poetam, qui proſit, aut qui delectet, cum infra utrumque ſimul poſtulet? ſubiungit enim:

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci,

Lectorem delectando, pariterq. monendo: & ſane, ſi tantum proderit poeta, non delectabit iuuenes; ſi tantum delectabit, ſenioribus non probabitur.

Nec quodcumque uolet: non eſt aliud praeceptum, ſed ratio proximi ſuperioris.

lamiae: ſtryges. ne ſcribat poeta, quae credenda non ſint, ut de pueto a lamia deuorato, moxque eiuſdem ex utero extracto.

centuriae ſeniorum: pro, ſeniores. populus Romanus in claſſes diſtributus ſuffragium ferebat centuriatis comitijs. claſſes autem ſingulae conſtabant e centurijs ſeniorum, &

juniorum,

iuniorum. Liuius, Dionyſius, alij.

- *agitant:* damnant, reprehendunt.

- *expertia fruges.* quae fructum non afferunt, quae tantum delectant.

Celſi Rhamnes: iuuenes Romani. nam Rhamnes, uel Rhamnenſes, una ex tribus tribubus Romae fuit, a Romulo dicta, ut Tatienſes, a Tatio, Sabinorum rege; Luceres, a Lucumone Etruſco.

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci: qui prodeſt, & delectat, omnibus aeque placet, ac probatur. ferre autem omnia puncta proprie dicebatur, cui omnibus ſuffragijs aliquid mandatur. nam ſuffragia punctis, non litteris, notabantur: quod & Porphyrio prodidit.

Hic meret aera liber Soſijs, hic & mare tranſit. hic liber, qui & proſit, & delectet, beneuendetur a bibliopolis. Soſij bibliopolae antea fuerant, inquit Porphyrio: quorum nomine bibliopolae ſignificantur omnes, ut ſupra tonſores omnes in Licino. *Meret aera*, lucrum affert. nam Aes pro pecunia uſurpari conſtat. Et, *Meret ſeſtertios uicenos*, dixit Varro in Eumenidibus, apud Nonium. Nec diſſimile illud Ciceronis pro Comoedo: *Illa membra merere per ſe non amplius poterant XII. aeris.*

HORATIVS

SVNT *delicta tamen, quibus ignouiſſe uelimus.*
Nam neque chorda ſonum reddit, quę uult manus, & mens;
Poſcentiq. grauem perſaepe remittit acutum:
Nec ſemper feriet, quodcumque minabitur arcus.
Verum, ubi plura nitent in carmine; non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura. quid ergo?

Vt

Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius uſque,
Quamuis eſt monitus, uenia caret, & citharoedus
Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum ceſſat, fit Choerilus ille,
Quem bis, terq. bonum, cum riſu miror, & idem
Indignor. quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.
Vt pictura, poeſis erit: quae, ſi propius ſtes,
Te capiet magis; & quaedam, ſi longius abſtes.
Haec amat obſcurum; uolet haec ſub luce uideri,
Iudicis argutum quae non formidat acumen.
Haec placuit ſemel: haec decies repetita placebit.

EXPLANATIO

AVT *humana parum cauit natura*: quae cauere omnia non poteſt. ideo uel incuriae, uel naturae concedatur aliquid.

-*ſi peccat idem*: pro, in eodem loco. uſitata locutio.

-*librarius*: qui libros deſcribit.

-*qui multum ceſſat*: cuius multa delicta ſunt.

-*fit Choerilus ille*: eo loco illum habeo, quo Choerilum illum, qui peccat ſaepiſſime, bis, ter ue recte ſcribit.

-*cum riſu miror, & idem Indignor*: ita coniungo. Alij uerbum *Indignor*, ad ſequentem uerſum adiungunt. In bonis, inquit, Choerili uerſibus, qui ſunt pauciſſimi, rideo, propter nouitatem rei: ut, ſi ſtultum aliquem grauem interdum perſonam ſumere, & prudenter loqui uideamus. miror autem, aliquid ab eo recte fieri, qui peccare conſueuerit. *Idem indignor*: qui rideo, idem indignor: quae contraria ſunt: ſed rideo, quod ab eo quidquam recte fiat; indignor,

dignor, quod, cum delicta Choerili multa, & grauia ſint,
pauciſſima uero laude digna, ſe tamen poetam putet, uel ab
alijs putetur. quis enim non indignetur, quod bis, ter ue
tantum bonus, praeterea ſemper malus, tamen poeta exiſti
metur? ſic epiſt.1.lib.1. ad Atticum: *Puto te in hoc aut riſiſſe,
aut ingemuiſſe.* Et lib.1. de Orat. *Quos multas horas expecta
ui, cum in campum properaret, & ridens, & ſtomachans Scae
uola.* Choerilus hic temporibus uixit Alexandri Magni;
ab eoq. pretium non mediocre tulit eorum uerſuum, quibus
eius res geſtas perſecutus erat. epiſt. 1. lib. 2. *Quod ſiquis
ideo ſibi ueniam peccanti dandam arguerit, quia Homerus
quoque peccauerit: reſpondebo, qui peccet interdum in magno
poemate, ei recte ignoſci; peccanti ſaepius, quod exemplo
Choerili demonſtratum eſt, non ignoſci.* Dixit iam, *Verum,
ubi plura nitent in carmine, non ego paucis Offendar maculis.*
Obiectionibus, & confutationibus frequens eſt Horatius:
quas qui non agnouerit, implicabitur, & obiectionem aut
admiſcebit ad ſuperiora, aut Horatij ſententiam iudicabit:
confutationem autem, ut ab antecedentibus diuerſam, uel
ut contrariam interdum, ualde mirabitur. hic quidem cur
indignetur Horatius, quod Homerus interdum peccet? non
ne ſe raro peccantibus dixit ignoſcere, in eo loco? *Vbi plu
ra nitent in carmine, non ego paucis Offendar maculis.* Prae-
terea, quam abſurdum, ut indignetur Horatius ob eam cul
pam, quam ipſe excuſat: ſubiungit enim: *Verum opere in
longo fas eſt obrepere ſomnum.* Contra, quid argutius & ele
gantius inducta primum obiectione, deinde ſtatim confuta
tione ſubiuncta? Dormitat interdum & Homerus ipſe, di-
cat aliquis. fateor, ſed opere in longo: in quo dormire qui-
dem non licet; dormitare autem quandoque licet.

obrepere ſomnum: dormitare. is autem dormitare dici
tur, qui neque uigilat, neque dormit, ſed obrepente ſo-
mno, inter utrumque uerſatur. manifeſtum habemus exem-
plum in Ciceronis epiſtola ad Atticum, lib. 2. *Cenato*, in-

quit,

quit, *mihi, & iam dormitanti, pridie kal. Mai. epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Campano ſcribis*. Ideo fit minor Homeri culpa, qui dormitet interdum, numquam dormiat. & recte ſubiunxit Horatius, *Obrepere ſomnum*. nam, cum dormimus, non amplius obrepit, ſed totus adeſt. Dormitantis Homeri exemplum, non eſt lamentatio Vlyſſis in Scylla, de qua meminit Ariſtoteles in Arte poetica: non enim de lamentatione illa uerbum apud Homerum reperitur. Sed, opinor, peccatum notauit Ariſtoteles alicuius tragici poetae, cuius tragoediam non habemus. Quae uero apud Homerum non admodum laudari debeant, nemo uidit, opinor, acutius Dionyſio Longino. is in eo libro, quem inſcripſit περὶ ὕψους λόγου, Homerum ait in Iliade furere ſibi uideri, qui etiam deos uulnerari, diſſidere inter ſe, lacrumari, & in uincula conijci faciat; homines autem, qui ad Troiam pugnant, pro uirili deos efficiat: ut hominibus nimium tribuiſſe, deorum autem maieſtatem minuiſſe uideatur. In Odyſſea uero ſui diſſimilem, ideſt inferiorem heroica maieſtate, Longinus iudicat; quippe cum heroes interdum lamentantes, & lugentes inducat; praeterea, Iouem a Peliadibus, ut pullum, educatum; Vlyſſem, facto naufragio, decem dies ſine cibo uiuentem: aliaq. incredibilia. Haec, & alia huiuſmodi Longinus egregie: quae qui legerit, plane Homerum, quod Horatius dixit, dormitaſſe cenſeat. ut bona pictura propius intuenti placet, mala procul ſpectanti, unde uitia non cognoſcuntur: ſic bona poeſis ſaepe lecta numquam ſatietatem affert, mala ſemel placebit. unde illud de Liuio, opinor, Andronico: *Liuianae fabulae non ſatis dignae, quae iterum legantur*.

Vt pictura, poeſis: Apta comparatio. ſic Cicero Tuſc. v. *Traditum eſt*, inquit, *Homerum caecum fuiſſe. at eius picturam, non poeſin, uidimus*. &c.

. amat obſcurum: ut tenebris uitia tegantur.

- argutum: ſubtile, cum diligentia: ut appellantur a Ci

cerone

cerone *Argutiſſimae litterae*, ad Att. lib. 11. &, *Arguta manus* in oratore improbatur lib. 111. de Orat. quae nimium frequenti motu uerba ſtudeat exprimere.

non formidat: quia caret mendis.

HORATIVS

O maior iuuenum, quamuis & uoce paterna
Fingeris ad rectum, & per te ſapis; hoc tibi dictum
Tolle memor; certis medium, & tolerabile rebus
Recte concedi. conſultus iuris, & actor
Cauſſarum mediocris, abeſt uirtute diſerti
Meſſallae, nec ſcit quantum Caſcellius Aulus;
Sed tamen in pretio eſt. mediocribus eſſe poetis
Non homines, non di, non conceſſere columnae.
Ut gratas inter menſas ſymphonia diſcors,
Et craſſum unguentum, & Sardo cum melle papauer,
Offendunt; poterat duci quia cena ſine iſtis:
Sic animis natum, inuentumq. poema iuuandis:
Si paullum ſummo diſceſſit, uergit ad imum.
Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis;
Indoctusq. pilae, diſci ue, trochiue, quieſcit;
Ne ſpiſſae riſum tollant impunè coronae:
Qui neſcit, uerſus tamen audet fingere. quid ni?
Liber, & ingenuus, praeſertim cenſus equeſtrem
Summam nummorum, uitioq. remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices, facieſue Minerua.
Id tibi iudicium eſt, ea mens. ſiquid tamen olim

L *Scripſe-*

Scripſeris, in Mæcij deſcendat iudicis aures,
Et patris, & noſtras; nonumq. prematur in annum.
Membranis intus poſitis delere licebit,
Quod non edideris, neſcit uox miſſa reuerti.

EXPLANATIO

O MAIOR *iuuenum:* ad duos Piſones fratres hunc librum mittit: ſed hic maiorem affatur: quia fortaſſe minoris aetas nondum ferret, ut ad ſummam artis poeticae laudem praeceptis, & monitis eſſet excitandus.

-certis medium, & tolerabile rebus.

Recte concedi: quibuſdam in rebus id, quod medium, ac tolerabile eſt, concedi: poetis autem, ut in mediocritate conſiſtant, non concedi.

Meſſallae: Valerij, gentis patriciae: cuius laudes attigit egregie Cicero in epiſtola ad M. Brutum. Hic, poſt obitum Bruti, & Caſſij, cum reliquijs fugati, caeſiq. exercitus, Octauiano, & Antonio, aduerſae partis ducibus, ſe tradidit: acceptusq. pro eius uirtute perhonorifice, floruit apud Auguſtum gratia, & auctoritate, augurq. fuit, ut Macrobius lib. I. prodidit, annos LV. & in medium uſque Augusti principatum, ut in Tacito legimus, uitam perduxit. huius eloquentiam non ſolum Cicero in ea, quam dixi, epiſtola, ſed etiam Tacitus in dialogo de oratoribus mirifice laudat. ſimul enim numerat, quibus in eloquentia partes primae deferebantur, Ciceronem, Caeſarem, Coelium, Caluum, Aſinium, Meſſallam, & haec ſubiungit: *Cicerone mitior Coruinus, & dulcior, & in uerbis magis elaboratus.* Vitium tamen in eo, notat idem Tacitus: ait enim paullo poſt: *Quis hunc ferat oratorem, de infirmitate ualetudinis ſuae praefantem? qualia ſunt fere principia Coruini.*

Caſcellius Aulus: ut Meſſallam actorem cauſſarum optimum,

mum,

mum, ſic A. Caſcellium iuriſconſultum primatium dicit. de hoc ita ſcripſit Pomponius lib. I. Dig. *Trebatius peritior Caſcellio, Caſcellius Trebatio eloquentior fuiſſe dicitur, Offilius utroque doctior.* Eiuſdem a Quinctiliano lib. VI. & Macrobio lib. II. fit mentio.

Non homines, non di: ut aliquid magis exprimerent, deos, & homines ſimul ueteres nominabant. ut cum dicerent, *Dijs hominibuſque approbantibus, Dijs hominibuſque inuitis:* & hic Horatius, *Non homines, non di:* pro, minime homines concedunt.

-columnae: utrum & hoc dixit augendi gratia, quod non homines modo, non dij, ſed ne columnae quidem ipſae, in quibus poemata recitarentur, mediocrem poetam ferrent. an, *Columnae*, pro, auditores, qui ad columnatum, ut ita loquar, aedificium, ubi poetae ſuos uerſus canebant, conuenire ſoliti erant? unde Iuuenalis: *Aſſiduo ruptae lectore columnae.*

-craſſum unguentum: unguentis ueteres in potu, odoris, opinor, cauſſa, uſos eſſe, Plinius lib. XIII. cap. 3. declarat. tenui tamen unguento, non craſſo, delectabantur.

-Sardo cum melle papauer: non offendit papauer cum melle, ſed cum melle Sardo, peſſimi ſaporis, ut ait Porphyrio. papauer autem in ſecunda menſa cum melle apponebatur, ut in Plinio lib. XIX. cap. 8.

-duci: non protrahi, ſed *Duci*, id eſt confici; & a principio ad finem duci, non intermiſſa, licet his careret.

Sic animis natum, inuentumq. poema iuuandis: natum quidem, & inuentum delectandi cauſſa, poſtea tamen ad utilitatem etiam tranſductum, quod ſupra dixit.

-qui neſcit: non ludit.

-impune: licet enim circumſtanti populo inſcienter, ineptéq. ludentem irridere.

-quidni? obiectio: cur non fingas uerſus? cum ſit non liber modo, ut libertinus, ſed etiam ingenuus, ut qui libe-

 ros,

ros, & patrem, & auum nominare poſſunt; nec ſolum ingenuus, uerumetiam diues, equeſtri cenſu, qui fuit HS CD. addo probitatem, eamq. ſummam. Haec ubi collegit Horatius, hoc uerſu, obiectionem diluens, reſpondet: *Tu nihil inuita dices, faciesue Minerua.* id eſt, niſi uales ingenio, uerſus ne fingas: non enim, quod liber, ingenuus, diues, & ab omni remotus uitio ſis, propterea id, in quo Minerua, ſcientiarum dea, repugnat, aggredi debes. Inuita Minerua fieri dicitur, quod infeliciter fit. Cicero epiſt. I. lib. III. ad Appium.

Id tibi iudicium eſt, ea mens: tu quoque ita iudicas, itaq. uis: ne ſcilicet inuita Minerua ſcribantur uerſus: ſed, qui recte neſcit ſcribere, abſtineat. *Mens* hic pro uoluntate interpretor: ut epiſtola I. lib. I. *Non eadem eſt aetas, non mens.* Et Cicero pro Milone: *Dij hanc illi mentem iniecerunt, ut Milonem conaretur occidere.*

- ſi quid tamen olim Scripſeris: quamquam tu quoque ita iudicas, ac uis: tamen, ſi quid olim ſcripſeris, iudicio permitte Maecij poetae, patris, & noſtro, nec niſi poſt nonum annum edas.

- olim: Piſonum frater maior nondum aptus per aetatem ad ſcribendum uidebatur.

- Maecy: hic eſt P. Maccius Tarpa, poematum intelligẽs exiſtimator: de quo Cicero in epiſt. I. lib. VII. ad Marium, *Nobis*, inquit, *erant ea perpetienda, quae ſcilicet P. Maccius probauiſſet.* Et Horatius Sat. x. lib. I.

- Haec ego ludo;

Quae nec in aede ſonent certantia iudice Tarpa;

Nec redeant iterum, atque iterum ſpectanda theatris.

hunc diu uixiſſe conſtat: quando iam tunc ſcribente ad Marium Cicerone, anno urbis DCXCIX. quo anno Pompeius Magnus iterum conſul fuit, eius iudicio poemata committebantur: & poſt annos multos, Auguſto imperante, aliorum ſcripta ponderauit. quo autem anno illam epiſto-

lam

lam Cicero ſcripſit, in qua Metij mentionem fieri uidemus, annum aetatis decimum Horatius agebat, natus L. Manlio Torquato conſule, ut ipſe teſtatur in Ode ad Amphoram: *O nata mecum conſule Manlio*: Manlius autem decem annis conſul fuit ante Pompeium iterum conſulem.

Membranis: ſpeciem pro genere poſuit. non enim ſolis membranis, ſed chartis etiam, philyrae cortice, ſcribebatur. ut in Vlpiano legimus lib.xxxii. Dig. & apud Martianum.

HORATIVS

SILVESTRES *homines ſacer, interpreſq. deorum*
Caedibus, & uictu ſoedo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidoſque leones:
Dictus & Amphion, Thebanae conditor arcis,
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere, quo uellet. fuit haec ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis;
Concubitu prohibere uago; dare iura maritis;
Oppida moliri; leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis uatibus, atque
Carminibus uenit. poſt hos inſignis Homerus,
Tyrtaeuſq. mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit. dictae per carmina ſortes:
Et uitae monſtrata uia eſt: & gratia regum
Pierijs tentata modis: luduſq. repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi muſa lyrae ſollers, & cantor Apollo.

EX-

EXPLANATIO

Silveſtres *homines ſacer, interpreſq. deorum*
Caedibus, & uictu foedo deterruit Orpheus: extollit poetas eximijs laudibus, ne Piſo maior animum a uerſibus, ut ab humili, obſcuraque re, abducat. itaque poſt laudes infra ſubiungit:

– ne forte pudori
Sit tibi muſa lyrae ſollers, & cantor Apollo.

– deterruit: remouit: quia feros animos dulci carmine leniuit, & ad humanitatem tranſduxit. *Deterrere*, non eſt hic terrorem inijcere, ſed aliquid agere cupientem, aut agentem diſſuadere, & ad aliam conuertere. Cicero epiſt. 2. lib. v. ad Metellum: *Egi cum Claudia uxore tua, & cum noſtra ſorore Mucia, ut eum ab illa mente deterrerent.*

– Orpheus: poeta Thracius, ſacer, & interpres deorum ab Horatio dictus, quia poetae omnes in deorum tutela ſunt, eorumq. tamquam internuncij, & interpretes putantur: quo maior dictis eorum habeatur fides. Cicero pro Archia: *Suo iure noſter ille Ennius ſanctos appellat poetas; quod quaſi deorum aliquo dono, atque munere commendati nobis eſſe uideantur.* Et in extrema oratione: *Petimus a uobis, iudices, ut eum, qui uos, qui ueſtros imperatores, qui populi R. res geſtas ſemper ornauit, quiq. eſt eo numero, qui ſemper apud omnes ſancti ſunt habiti, ſic in ueſtram accipiatis fidem, ut humanitate ueſtra leuatus potius, quam acerbitate uiolatus eſſe uideatur.* Et Ouidius in elegia de Tibulli obitu: *At ſacri uates, & diuum cura uocamur:*

Sunt etiam, qui nos numen habere putent.

– Amphion. & hic poeta: qui rudes Thebanorum animos uerſu excoluit, atque expoliuit, & amicitiam inter eos, ac beneuolentiam conciliauit, dictus ob hoc *Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere quo uellet.* Doctum

a Mercu-

a Mercurio ſignificat Horatius in Ode illa, lib. III.

Mercuri, nam te docilis magiſtro
Mouit Amphion lapides canendo.

-arcis: urbem Cadmus condidit: in moenia exſtruxit Amphion: quod urbis praeſidium eſt: itaque poteſt arx uocari, quod moenibus arceantur hoſtes.

-teſtudinis: lyrae: nam ex teſtudine primum lyram confecit Mercurius.

-fuit haec ſapientia quondam: olim haec uigebat ſapientia, quia poetae maxime excellebant: quod Platonis, & aliorum teſtimonio conſtat.

Publica priuatis ſecernere: hoc, & quae ſequuntur, poetis attribuit: ſubiungit enim:

Sic honor, & nomen diuinis uatibus, atque
Carminibus uenit.

-dare iura maritis: ut mariti certo concubitu contenti ſint.

-moliri: exſtruere. quamquam hoc uerbo rei potius initium ſignificari ſolet: quo modo ſi hic accipiatur, *Opida moliri*, interpretabimur, opidorum fundamenta iacere, & in unum homines cogere, ut deinde ciuitas pariter & urbs augeantur.

-leges incidere ligno: aereis tabulis, ait Porphyrio, antiqui non ſunt uſi, ſed roboreis incidebant leges, unde adhuc Athenis legum tabulae ἄξονες uocantur.

Tyrtaeus: hunc Lacedaemonijs ducem ab Athenienſibus datum, excitaſſe carminibus militum animos contra Meſſenios hoſtes, & uictoriam peperiſſe, auctor eſt Iuſtinus lib. III. De hoc & Plato meminit, & uerſus eius recitat, item Lycurgus orator, & Stobaeus.

-mares animos: Spartanorum, effeminati languoris expertes.

-dictae per carmina ſortes: oracula uerſibus data. ideo poteſt deorũ interpres uocari poeta, quod de Orpheo dixit.

-uitae

- *uitae monſtrata uia eſt:* poetarum praeceptis.

- *tentata:* quaeſita. cari enim regibus, ac principibus poetae.

- *ludusq. repertus:* ad multas utilitates, quae oriuntur ex poetica, uoluptatem addit. Ludus, inquit, carminibus repertus eſt: quia ſcenicis ludis poetarum fabulae agebantur. Erant autem ludorum duo genera, quorum ſcenici in cauea, Circenſes in circo maximo dabantur.

- *longorum operum finis:* recreamur enim ludis poſt labores: ludi autem ſcenici poetica reperti.

- ne forte pudori
Sit tibi muſa lyrae ſollers, & cantor Apollo: ne forte operam te dare carminibus pudeat.

- *lyrae ſollers:* lyrae perita.

- *Apollo:* qui uatibus praeeſſe dicebatur.

HORATIVS

NATVRA *fieret laudabile carmen, an arte,*
Quaeſitum eſt: ego nec ſtudium ſine diuite uena,
Nec rude quid proſit uideo ingenium: alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amice.
Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitq. puer, ſudauit, & alſit,
Abſtinuit Venere, & uino. qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitq. magiſtrum.
Nunc ſatis eſt dixiſſe: ego mira poemata pango.
Occupet extremum ſcabies: mihi turpe relinqui eſt,
Et quod non didici, ſane neſcire fateri.

EX-

EXPLANATIO

NATVRA *fieret laudabile carmen, an arte,*

Quaeſitum eſt: Abſolutis laudibus, redit ad praecepta. uult enim neminem in natura tantum ponere, ut artem contemnat; rurſusq. neminem, ſolo ſtudio, adiumentis naturae carentem, ſperare ſe ad poeticam laudem poſſe peruenire.

-ſine diuite uena: ſine opibus naturae.

-rude ingenium: nulla doctrina excultum.

-qui Pythia cantat: tibicinum utitur exemplo: quos non prius ait canere tibijs, quam a magiſtro didicerint: cum multi, nulla imbuti ſcientia, ſe tamen poetas eſſe profiteantur.

Pythia: ludi erant ad honorem Apollinis, ob interfectum ſerpentem Pythona, celebrati. Ouidius lib. 1. Met. Poſuit Horatius, ut ſolet, ſpeciem pro genere, Pythia pro ludis omnibus, in quibus tibicen caneret.

Nunc ſatis eſt dixiſſe: nunc, etſi nihil didicerint, ſe tamen optimos poetas eſſe dicunt, & hoc ipſum putabunt ſufficere.

Occupet extremum ſcabies: currentes pueri ſcabiem ei, qui cucurriſſet extremus, ſolebant imprecari. eos, inquit, imitantur hi, qui ſibi ſummam in poetica laudem ita arrogant, quaſi, qui locum habuerit extremum, ei rabiem imprecentur.

-relinquo: ultimum inter poetas.

HORATIVS

V*T praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,*
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poeta
Diues agris, diues poſitis in fenore nummis.
Si uero eſt, unctum qui recte ponere poſſit,

Et ſpondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor, ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem, uerumq. beatus amicum.

EXPLANATIO

AD *lucrum ire:* muneribus aſſequuntur diuites, ut laudentur, & poetae optimi dicantur: quae non uera laus, ſed aſſentatio eſt.

unctum recte ponere: largis epulis, recteq. conditis excipere. nam, *Vnctum*, ad copiam refero; *Recte*, ad condiendi ſcientiam, artemq. apparandi.

mirabor, ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem, uerumq. beatus amicum: ita laudatores multos inueniet, etiam ſi poeta non ſit, ut uerum amicum a falſo diſtinguere non poſſit. id eſt, uerum amicum, a quo de ſuis uitijs admoneatur, uix quemquam habebit. nã qui habet ueros amicos, facile eos ab aſſentatoribus diſtinguit: cum illi reprehendant, quae ſunt reprehendenda, hi uero etiam uitia in laudem conuertunt.

HORATIVS

TV, *ſeu donaris, ſeu quid donare uoles cui,*
Nolito ad uerſus tibi factos ducere plenum
Laetitiae. clamabit enim, pulchre, bene, recte:
Palleſcet ſuper his: etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem: ſaliet: tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo: ſic

Deriſor

Deriſor uero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborent,
An ſit amicitia dignus. ſi carmina condes,
Numquam te fallant animi ſub uulpe latentes.

EXPLANATIO.

NOLITO *aduerſus tibi factos ducere plenum Laetitiae*: nolito auditorem, & iudicem ad tuos uerſus adhibere.

Palleſcet ſuper his: quaſi commotus uerſuum tuorum eximia elegantia.

-ſtillabit rorem: lacrumas emittet prae laetitia.

-ſaliet, tundet pede terram: admirantis haec omnia ſigna ſunt: quae uidebis in eo, cui uel donaueris aliquid, uel te donaturum oſtenderis.

-conducti: mercede. Praeficae uocabantur mulieres, in funeribus, accepta mercede, plorantes.

-plus mouetur: magis laudat. non enim uerus laudator ſaliet, tundet pede terram.

Reges dicuntur &c. Reges, antequam aliquem in amicitiam recipiunt, multa potione explorant, an ebrius arcana patefaciat. ſic poeta, ne iudicem faciat ſuorum carminum, quem ſibi uerum amicum non antea cognouerit.

-culullis: hic, & in Odis uſurpatur, pro calicibus, & poculis. a Culeo, maxima liquoris menſura, qua uicenae amphorae continebantur.

-torquere mero: ut ebrij dicant, quae ſobrij ſilentio tegerent. epiſt. v. lib. I. *Quid non ebrietas deſignat? operta recludit.* Plinius etiam de ebrijs haec, lib. XIV. cap. 22. *Tunc animi ſecreta proferuntur. alij teſtamenta ſua nuncupant: alij mortifera loquuntur, redituraſq. per iugulum uoces non*

continent, quam multis ita interemptis. uulgoq. ueritas iam attributa uino eſt. qui cum dixit, attributam uino ueritatem, reſpexit fortaſſe ad illud Theocriti. οἶνος, ὦ φίλε παῖ, λέγεται καὶ ἀλάθεα.

— quem perſpexiſſe laborent,

An ſit amicitia dignus: qui an ſit amicitia dignus, noſſe cupiant. ſic Cicero in epiſtola I. lib. IV. ad Sulpicium: *Rem uides, quo modo ſe habeat*. Pro, uides, quo modo ſe res habeat. Et Caeſar lib. I. bel. Gal. *Rem frumentariam, ut ſatis commode importari poſſet, timebant*. Terentius in Adelphis: *Illum, ut uiuat, optant*. Plautus in Aul. *Tu me, & ego te, qualis ſis, ſcio*.

Numquam te fallant animi ſub uulpe latentes: fictis amicis ne credas: iudicem ſume, non qui ſimulet, doloſeq. agat, ſed eum, a quo te ex animo diligi certo ſcias.

HORATIVS

QVINCTILIO *ſi quid recitares, corrige, ſodes,*
Hoc, aiebat, & hoc. melius te poſſe negares:
Bis, terque expertum fruſtra, delere iubebat,
Et male tornatos incudi reddere uerſus.
Si defendere delictum, quam uertere, malles:
Nullum ultra uerbum, aut operam ſumebat inanem:
Quin ſine riuali teque, & tua ſolus amares.

EXPLANATIO

QVINCTILIO: poetae Cremonenſi, Virgilij amico, equiti Romano, ait Porphyrio, de quo in Ode XXIV. lib. I. Nonnulli putant eſſe, qui Varius nominatur, Sat. X. lib. I. Ego

aliter

aliter ſentio. non enim uideo, qui poſſit unus duarum eſſe gentium, Quinctiliae, & Variae. Ianus quoque Parrhaſius foedo errore lapſus eſt. nam putauit hunc eſſe Quinctilium Varum, qui cum legionibus in Germania caeſus eſt, eundemque, cui Auguſtus emendandorum Virgilij carminum, poſt eius obitum, curam demandauit. Ego tres arbitror, Quinctilios, Varos fuiſſe. unum, qui a Germanis occiſus eſt, alterum, qui nominatur hic ab Horatio, & Ode XXIV. lib. I. mortuus lugetur; tertium, de quo meminit Virgilius ecloga ſexta, qui, Auguſti iuſſu, Virgilij poema poſt eius interitum emendauit. Quinctilius autem, de quo hic meminit Horatius, emendare Virgilij uerſus eo mortuo non potuit, quando, eum ante Virgilium obijſſe, indicat Ode XXIV. lib. I. is autem, qui Virgilio ſuperſtes fuit, ille eſt, qui nominatur ecloga ſexta. qui uero lugetur ab Horatio Ode XXIV. lib. I. ſi eſſet is, qui cum legionibus in Germania ceciderat, ueriſimile uidetur mentionem aliquam Horatium eſſe facturum tam acerbae caedis. quocirca tres Quinctilij Vari, Auguſto principe, uixerunt; quorum duobus amicitia cum Virgilio interceſſit; & alter ante eum obijt, de quo hic meminit Horatius, & in Ode praedicta, alter poſt eum uixit, eiuſq. poema, Auguſto mandante, cum Tucca correxit.

- recitares: ex hoc, & ſequentibus uerbis, *Aiebat, Iubebat*, de mortuo Quinctilio loqui Horatium conſtat.

- tornatos incudi reddere: totos denuo ſcribere, qui corrigi non potuerant. primum uerbum a lignarijs, opera torno facientibus, alterum a ferrarijs tranſtulit. *Tornare* & Cicero dixit in lib. de Vniuerſitate.

- uertere: mutare, corrigere.

Quin ſine riuali teque, & tua ſolus amares: permittebat, ut amares ipſe te, tuaq. ſcripta ſine riuali: id eſt, quando tibi tua placerent, amares ipſe: in quo riualem haberes neminem. Hoc loquendi modo uſus eſt Cicero lib. III. ad Q. fratrem:

trem: *Quam ineptus, quam ſe ipſe amans ſine riuali*. Et epiſt. 3. lib. vi. ad Att. *Huius nebulonis operatione ſi Brutus moueri poteſt; licebit, eum ſolus ames, me aemulum non habebis*.

HORATIVS

Vir *bonus, & prudens uerſus reprehendet inertes:*
Culpabit duros: incomptis allinet atrum
Tranſuerſo calamo ſignum. ambitioſa recidet
Ornamenta. parum claris lucem dare coget:
Arguet ambigue dictum: mutanda notabit:
Fiet Ariſtarchus: nec dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hae nugae ſeria ducent
In mala, deriſum ſemel, exceptumq. ſiniſtre.
Vt mala quem ſcabies, aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana,
Vaeſanum tetigiſſe timent, fugiuntque poetam,
Qui ſapiunt; agitant pueri, incautique ſequuntur.
Hic, dum ſublimes uerſus ructatur, et errat;
Si ueluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueam ue, licet, ſuccurrite, longum
Clamet, io ciues, non ſit, qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre, & demittere funem:
Qui ſcis, an prudens huc ſe deiecerit, atque
Seruari nolit? dicam; Siculiq. poetae
Narrabo interitum. deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam

Inſi-

Inſiluit, ſit ius, liceatq. perire poetis.
Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.
Nec ſemel hoc fecit: nec, ſi retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famoſae mortis amorem.
Nec ſatis apparet, cur uerſus factitet, utrum
Minxerit in patrios cineres; an triſte bidental
Mouerit inceſtus. certe furit, ac, uelut urſus,
Obiectos caueae ualuit ſi frangere clatros,
Indoctum, doctumq. fugat recitator acerbus.
Quem uero arripuit, tenet, occiditq. legendo,
Non miſſura cutem, niſi plena cruoris, hirudo.

EXPLANATIO

-BONVS *& prudens:* utrumque requiritur in eo, qui de alienis uerſibus iudicat. nam, niſi bonitas adſit, aſſentabitur; niſi prudentia, ſiquid uitioſum eſt, non uidebit.

-*reprehendet:* ab hoc uerbo uſque ad illum locum, *Fiet Ariſtarchus*, animaduertendum, quam uarie, quam eleganter hoc totum boni, ac prudentis iudicis officium Horatius expreſſerit. ad iudicandam enim cuiuſque uitij correctionem diuerſo loquendi genere uſus eſt.

Fiet Ariſtarchus: hoc non ſimpliciter ſignificat, iudicabit: nam iteraretur, quod dictum eſt: ſed, ſeuere iudicabit, ſeueri iudicis perſonam ſuſcipiet, Ariſtarchi morem in iudicando prorſus imitabitur, nec ad uoluntatem loquetur.

-*in nugis?* ſic loquuntur, qui uere non amant. nugae, inquiunt, uerſus ſunt: an ego nugarum cauſſa amici animum offendam? reſpondet Horatius: at ex his nugis, ſeria naſcentur, quae amico tuo, quem offendere noluiſti, malum afferent. nam in errore laudatus, errabit rurſus, dum

ſe

ſe putat recte facere. ita deriſus ab amico ſemel, maleq. exceptus, deridendum ſe alijs poſtea praebebit. qui ſi etiam in puteum, ſoueam ue deciderit; qui eum tollat, nemo erit.

In mala: quae infra narrantur. nam, ſi deciderit in puteum, nemo tollet eum, licet opem aſſi due implorantem.

-deriſum: deridet enim is, qui laudat ea, quae reprehendenda cenſet.

-exceptum ſiniſtre: ab amico laudante gratiae cauſſa. hic, *ſiniſtre*, pro, male, dictum eſt, ut ſupra *Laeuus*:

O ego laeuus,
Qui purgor bilem ſub uerni temporis horam.

-mala ſcabies: moleſtiſſimum ſcabiei genus, Graeci ἄγριαν, Celſus ſeram ſcabiem appellat.

-morbus regius: quo qui laborant, Icterici uocantur, a miluo, qui graece ἰκτὶν dicitur, quod eo morbo aegrotantium oculi, miluinis ſimiles, id eſt crocei coloris, efficiantur.

-fanaticus error: cum errant homines furore perciti.

-et iracunda Diana: quae fanaticum errorem immittit ijs, a quibus laeſa eſt.

Vaeſanum tetigiſſe timent: *Vaeſanum*, quia falſis laudibus ad inſaniam redactus eſt.

-incauti: qui ſapiunt, ab eo ſibi timent, uaeſanum putantes: at pueri inſipientes, & incauti, cum ab eo laedi poſſint, ſequuntur tamen.

Qui ſcis: dicam ego, Qui ſcis, an ſciens, & prudens in ſoueam ſe demiſerit? cum in ardentis Aetnae uoraginem ſe ſponte demiſerit Agragantinus poeta Empedocles.

-dicam: pro, dicet aliquis.

-Siculi: Agragantum in Sicilia.

-poetae: poetam non putat Ariſtoteles, qui non imitatur. ideo poetarum numero excludit Empedoclem, qui, omiſſa imitatione, res naturales carmine expoſuit. Vitam eius, a Laertio ſcriptam, habemus.

-arden

Digitized by Google

-*ardentem Aetnam:* montem in Sicilia ignes eructantem, quem Petrus Bembus, poſtea ſummis uirtutibus in Cardinaliũ Collegiũ cooptatus, libro celebrauit luculento.

-*frigidus:* luſit in antitheſis, *Ardentem, Frigidus* - Sed notauit Empedoclis inſaniam. nam caloris defectus inſcitiam notat. Sic Virgilius Georg. lib. II.

Sin, has ne poſſim naturae accedere leges,
Frigidus obſtiterit circum praecordia ſanguis.

-*inſiluit:* ut in Aetnae montis uoraginem ſe deijceret. putauit enim fore, ut, eius corpore nuſquam inuento, in caelum eum adſcendiſſe homines exiſtimarent.

-*ſit ius:* hoc iuris poetae habeant, ut ijs, cum uelint, perire liceat.

-*idem facit occidenti:* idem facit, ac ſi eum occideret. Graeca figura, quam traduxit ad uſum Latinae linguae Salluſtius in Iugurthae hiſtoria, cum dixit: *Quod ſi iure deſpiciunt me, faciant idem maioribus ſuis,* Quo loco uide noſtra Scholia.

Nec ſemel hoc fecit: pergit Horatius narrare, quae dicet is, qui uetet opem ferri prolapſo in foueam poetae. Nec ſemel, inquiet, poeta hic, dum uerſus ructatur, & errat, in puteum, aut foueam decidit.

Fiet homo: numquam reſipiſcet: numquam ructari uerſus, & errare deſinet: itaque recidet in eandem foueam.

-*famoſae mortis:* ignominioſae: cum ob infamiam perierit.

-*amorem:* non, quod perire cupiat, ſed quod cupere uideatur, quia pergit ea facere, quae conſequitur mors. non enim, retractus e fouea, reſipiſcet, ſibiq. placere, & ſuos admirari uerſus deſinet.

Nec ſatis apparet, cur uerſus factitet. criminis poena uidetur, factitare uerſus, qui nemini placeant: hic quam culpam commiſerit, quo ſe adſtrinxerit ſcelere, qui tam ma

N los

los uerſus faciat, ignoratur.

Minxerit in patrios cineres: ſi ſepulcra omnia ſancta ſunt, multo magis ea uereri debemus, in quibus parentum noſtrorum conditi cineres aſſeruantur.

.triſte bidental: quid ſit Bidental, Feſtus oſtendit his uerbis: *Bidental dicebant quoddam templum, quo in eo bidentibus hoſtijs ſacrificaretur. bidentes autem ſunt oues, duos dentes longiores ceteris habentes.* Porphyrio autem ſic: *Id, quod Iouis fulmine percuſſum eſt, bidental appellatur. hoc expiari non poteſt. ſunt autem, qui putant, ab agna dictum bidental.* Acron ſic: *Bidental, locus fulminis. triſte autem, quod propter lapſum fulmen conſtituitur. & eſt Bidental a bidentibus dictum. nam reliquias fulminis pontifices cum ſacrificio ſepeliebant.*

Mouerit. ulolauerit.

.inceſtus: hoc ipſo inceſtus, quod ſacrum bidental mouerit.

.certe furit. furoris quidem ignoratur cauſſa; ſed furor ita patet, ut, aliquod ab eo non mediocre ſcelus commiſſum eſſe, dubitare non liceat. ſceleris autem grauiſſimi exempla duo illa ſunt, mingere in patrios cineres, bidental mouere.

Furit, autem, quia malos uerſus ubique recitare cupit.

.caueae: cauea hic eſt carcer, quo urſi, aliae ue indomitae continentur ferae: quae ſi, clathris effractis, erumpunt, omnes fugant. alibi pro theatri area, e qua ſpectabat ſcenicos ludos populus, accipitur. *Ideo dixit* Cicero lib. II. de leg. *Ludi publici ſunt circo, caueaq. diuiſi.*

.clathros: ſaepta e tranſuerſis lignis.

.acerbus: quia uerſus recitat, quos audire permoleſtum eſt.

Non miſſura cutem: ita retinent auditorem, ut hirudo cutem

cutem apprehenſam. Haec uſque ad exitum non ex perſona ſua, ſed eius, qui ſeruari non uult inſanum poetam, loquitur Horatius, Pindarum ſecutus, qui digreſſionibus ad finem uſque cantici ſaepe perducitur.

F I N I S.

INDEX
RERVM · ET · VERBORVM
QVAE
IN · HORATIO

A

AB incepto 27
Abeſſe alicuius uirtute 81
Abir fortuna ſuperbis 41
Abſonus 23
Abſtinere campeſtribus armis 81. in uentis 37 Venere & uino 88
Accedere alicui licentiam maiorem 42. honorem 53
Acer 27
Accipere aequo animo 50
Accipere legem 66
Actor cauſſarum 81
Acquirere 10
Accreſcere alicui nomen 57
Achilles 27
Acumen argutum 78
Ad unguem caſtigare 66
Addere alicui luxuriam 42
Adhibere aliquem alicui rei 37
Admirere 10
Adimere multa commoda 37
Admitti ſpectatum, id eſt, ut ſpecta re poſſis 1
Aemilius ludus 5
Aemula tubae, lyra 41
Aequa poteſtas 1
Aerugo 72
Aes 6
Aeſchylus 66
Aetas uerborum 10
Aetna 94
Aeuum 76
Agellus uirens 27
Agere res in ſcenis 39
Agere auditoris animum, quocumque uelis 23

Agi-

Agitare quippiam 76. 94
Agreſtis 49
Aio 92
Albini filius 72
Alere uicinas urbes 10
Algere 88
Allinere incomptis uerſibus utrum ſignum 94
Alumnus 53
Amare ſe ſine riuali 92
Ambitus properantis aquae 1
Amicitias quaerere 36
Amnis 10
Amoeni agri 1
Amore amari 71
Amphion 85
Amphora 1
Amplectitur urbem latior murus 42
Ampullae 22
Angere 23
Anguis 39
Animus uirilis 36. docilis 76
Animi ſub uulpe latentes 91
Animis iuuandis poema natum 81
Anni proni 10. uenientes 37
Anticyrae 69
Antiphates 30
Aper 5
Apollo 85
Appingere ſiluis delphinum 5
Apricus campus 36
Aptus remis 10. ſermonibus alternis 16
Aquilo 10
Aratrum 10
Ara Dianae 1
Arbitrium 10
Arcere claſſes Aquilonibus 10
Archilochus 16
Arcus pluuius, pro, Iride 1
Argi, orum, ciuitas 27
Arguere, ambigue dictum 94
Ariſtarchus 94
Armare 16
Arridere ridentibus 23
Arripere aliquem 95
Arrogare nihil non armis 27
Ars priſca 42
Arte ne, an ingenio, laudabilius carmen fiat 88
As 72
Aſper 36. 49
Aſſyrius 27
Ater piſcis 1
Atreus 39
Attius 57
Auceps 94
Auctor 16 41
Audere quid 27. 53. 66
Auidus futuri 37
Auis 39
Aulus Caſcellius 81
Auſtera poemata 76

B

BEATVS 90
Bellum 15. 30 72
Bella Martia 85
Bidental 95
Bis terq; bonus 78

Blanda

Blanda prece ducere ſaxa quo uelis 85
Bona pars, pro, multi 95

C

CACHINNVS 23
Cadere 10. 11
Cadere Graeco ſonte 10
Cadmus 39
Caecilius 10
Caedes 85
Callere alicuius rei legitimum ſonum 57
Camoena tragica 66
Campus 36
Campeſtria arma 81
Canorae nugae 72
Cantare alicuius fortunam 30
Cantare Pythia 88
Cantor Apollo 85
Cantor fabulae 36
Capere aliquid aliquem 78
Capillus 6
Caput humanum 1
Caput inſanabile tribus Anticyris 69
Carere arte 5. *cura* 57. *uenia* 78
Carmina digna ſocco 22
Caſcellius Aulus 81
Caſtigare carmen perfectum decies 66
Caſtigator minorum 37
Caſtus 41
Cauea 95
Cedrus 72
Celebrare domeſtica facta 66
Cena Thyeſtae 22
Cenſor 37
Cenſus 81
Centuria 76
Cereus 36
Certamen 16
Certare 16. 49
Ceruix equina 1
Ceſſare 78
Cethegi 9
Charybdis 30
Choerilus 78
Chorda 77. 78
Chorus 41. 66
Chremes 22
Cicer 55
Cinctutus 9
Circumuenire aliquid aliquem 37
Citharoedus 78
Citus pes, iambus 57
Claſſis 10
Clathrus 95
Coercere 66
Coire 1. 41
Colchus 27
Colligere iram 36
Colores operum 16
Colludere paribus 36
Columna 81
Commendare 49
Committere caput tonſori 69
Committere quid inexpertum ſcenae 27
Commodus 57
Comoedia 22

Com-

Complere ſedilia flatu 41
Campos uati 16
Concedi recte id, quod medium, & tolerabile eſt 81
Concubitus uagus 85
Condere carmina 91
Conducere propoſito 41
Conductus in funere plorat 90
Confundi alicui 42
Conuiuare amice 88
Conſcriptus 72
Conſiliari amice 41
Conſpici in aſtro regali 49
Conſtare ſibi 27
Conſultus iuris 81
Contingit 9
Conuertere ſtudia 36
Coquere exta humana 39
Coram popula 36
Corona ſpiſſa 81
Corrigere quippiam 92
Cos, cotis 69
Cothurnus 16.66
Crepare immunda, & ignominioſa dicta 55
Creſcere alicui uoces 42
Culpare duros uerſus 94
Cultor uitentis agelli 27
Culullus 91
Cupidus 36
Cupreſſus 1.72
Cura peculi 72
Curae iuuenum 16
Curſu quippiam contingere uelle 88
Cuſtos 36.53
Cyclicus ſcriptor 30
Cyclops ibid.

D

DARE 10
Dare decorem 36. fumum ex fulgore 30. iura maritis 85. licentiam 9 lucem ex fumo 30. lucem parum claris uerſibus 94. ueniam 1.57
Dauus 27.52
Debemur morti nos, noſtraq. 10
Debeor 10
Decent 23
Decidere in puteum 94
Decies repetitam fabulam placere 78
Decipi ſpecie recti 5
Deducere ad humum 23. carmen in actus 30
Deducti ſiluis Fauni 55
Defendere officium uirile 41
Deiecit ſe prudens 94
Delectare debere poetas 72
Delectare lectorem 76
Delere 92
Delere aliquid membranis intus poſitis 82
Delictum 77.92
Delitigare 22
Delphi, orum, 42
Delphinus 5
De medio ſumere 53
Demittere quid per aurem 39
Demittere funem 94
Democritus excludit poetas non ingenioſos Helicone 69
Deridere 94
Deriſor 91

Deſſere

Deſere ueſtigia Graeca 66
Deſiderare 36
Deſilire in artum 30
Deſperare 30
Deterrere aliquem caedibus, & uictu foedo 85
Deus 42.49.53.81.85
Diana 94
Dianae ara 1
Dicax 49
Dicere egregie 9. *proprie* 30. *iucunda, & idonea uitae* 72. *fortes per carmina* 85
Dicta fortunis dicentis abſona 23. *ignominioſa* 55
Diducere aſſem in partes 72
Differre aliquid alicui 52
Difficilis 37
Digna ſocco carmina 22
Dignus amicitia 91
Dilator 37
Diomedes 30
Diſcedere ſummo 81
Diſcors ſymphonia 81
Diſcrepare aliquid alicui 30.42
Diſcus 81
Ditare ſermonem patrium 10
Diues agris 89
Docilis 72
Doctus iter melius 10
Domare 55.90
Dormitare 23.78
Ducere cenam 81. *uoces aliunde* 72. *plenum laetitiae* 90. *in uitium* 5. *in mala ſeria* 94
Dux 15.72

E

EDERE *aliquid, pro, in lucem dare* 82
Efferre motus animi 23
Effutire 49
Egere plauſoris 36
Egregie dicere 9
Elegi 16
Eloquium 42
Emere 89
Emittere elegos 16
Emptor fracti ciceris 55
Emungere aliquem 53
Enits 52
Ennius 57
Eques 23
Equeſtris nummorum ſumma 81
Equus 16.32.55
Eripere aliquem litibus 90
Errare 94
Error 70
Eſſe in honore 10. *in pretio* 81
Exacuere animos in rem aliquam 85
Excipere quippiam ſiniſtre 94
Exemplar uitae ac morum 72
Exlex 49
Expers frugis 76
Experiri bis terq; fruſtra quippiam 92
Exponere 22
Exprimere ungues 6
Exſors ſecandi 69
Exſpes 1
Exſul 22

O *Exten-*

Extendere agros 42
Extimere magiſtrum 88
Extrahere alicui uiuum puerum alno 72

F

FABER *imus* 5
Fabula 72
Facere poemata 69
Factitare uerſus 95
Facundia praeſens 39
Faex 66
Fallere 91
Famulus 53
Fanaticus error 94
Fas eſſe 78
Fatesi 88
Fauere bonis 41
Fauni 55
Fenus 89
Ferire 77
Ferox 27
Ferre apem 94. *ſecum multa commoda* 37. *ferre multa, pra, poti* 88
Fetium 69
Feſti dies 42. 49
Feſtinare ad euentum 30
Fideles oculi 39
Fidus 30
Fieri homo 95
Fingere non exaudita 90. *ſibi conuenientia* 27. *uanas ſpecies* 1. *uerſus* 81. *carmina* 72. *fingere quid uoluptatis cauſſa* 76
Flebilis 27
Flecti in uitium 36
Flere 23
Flauere 10
Flumen Rhenum 1
Fons 70
Foramen 41
Fore 1. 30
Forenſis 55
Formare 23. 27. 70
Formidare 78
Formoſa mulier 1
Fortuna 41
Fouea 94
Frangere clathros 95
Frater 71
Fruges 10
Frugi 41
Fruſtra laborare 53
Fuga culpae 5
Fugare doctum, & indoctum 95
Fugere uaeſanum poetam 94
Fungi ſacris 49
Fungi uice cotis 69
Funis 94
Fuſus 90

G

GAVDERE *equis canibuſq.* 38
Gelide, & timide res miniſtrare 37
Geminare, pro copulare 1
Geminum ouum 30
Genius 42
Gray 72

Gramen

Gramen 36
Grammatici 16
Gratia rerum 85
Gratia uiuax 10
Graue aratrum 10

H

Habere fidem; pro, probari 9
Haberi deus immortalis uolebat Empedocles 94
Habitus fortunarum 23
Haerere apte 41
Helicon 69
Heros 27. 49
Hiatus 32
Hircus 49
Hirundo 95
Homerus 15. 78. 85
Honoratus Achilles 27
Honos ſermonis 10
Hoſpes 71
Humanum caput 1
Humana natura 77
Humani uultus 23
Humilis ſermo 49
Humum uitare ibid.

I

Iambus 16. 57
Idem facere occidenti; id eſt, idem quod occidens facit 95
Ignominioſa dicta 55
Ignorare 16
Ignoſcere delictis 77
Iliacum carmen 30
Illecebrae 49
Imberbis iuuenis 36
Imbuit animos aerugo, & cura peculi, pro, inuaſit 72
Imitari capillos aere 6
Imitator 30. 72
Immodulata poemata 57
Importiter 16
Impellere ad iram 23
Impiger 20
Implicari litibus 92
Impune 47
Imus faber 1
Incepto grauia 5
Incestus 91
Incidit nodus aliquis 45
Incidere ligno leges 85
Incolumis grauitas 49
Incredulus 39
Incuria 77
Ineus 92
Indicia recentia 9
Indictum, pro eo, quod dictum non eſt 30
Indignor 22. 78
Indoctus 42. 95
Indoctus pilae 81
Inducere uarias plumas membris alicuius 1
Iners 37
Inexorabilis 27
Inexpertus 27
Infelix operis ſumma 6

Infortunium 23
Ingenuus 81
Innatus triuijs 55
Ino 27
Inops rerum 72
Inſeruire honori 36
Inſilire montem ardentem 94. 95
Inſolitum eloquutum 42
Infleuere 66
Intentatum quid relinquere 66
Intentus metulis 94
Intercinere medios actus 41
Intereſſe alicui negotio 41. 49
Intereſt 27
Interire 10
Interitus Meleagri 30
Interitus Empedoclis 94
Internoſcere uerum amicum, & mendacem 90
Interpres 23. 30. 85
Intus 23
Io, us, nomen Inachi filiae, a Ioue ſtupratae 27
Inuictus 27
Inuideo, paſſiue, Graeco more, qui φθονοῦμαι aiunt 10
Inuita Minerua 81
Io, interiectio dolentis 94
Iracundus 27
Iratus uultus 23
Irritare animos ſegnius 39
Iudex 16. 57. 72. 78
Iunctura 9. 53
Iungere ceruicem capiti 1
Iura paterna 57
Ius eſſe; id eſt, licere 94
Iuſtitia 41
Iuuenari 55
Iuuenes 10. 16. 81
Iuuenta florens 27
Ixion 27

L

LABOR *limae, & edendi mora, pleroſque poetas offendunt* 66
Laborare eſſe breuis 5
Laeuus 69
Lamia 76
Laſciua uerba 23
Laudare dapes breuis menſae 41
Laudator 91
Laudator temporis actiſſe puero 37
Lenire tigres 85
Leo ibid.
Lex 30. 41. 66
Liber 1. 81
Liber laborum 42
Libera uina 16
Libertas excidit in uitium 66
Librarius 78
Libros, antequam edas, nonum in annum premere iubet Horat. 82
Licentia 42
Licenter ſcribere 57
Licet 10
Licinus, tonſor Caeſaris 69
Lima 66
Linere carmina cedro 72
Lingua Catonis 10
Lingua Ennij ibid.

Lis

Lingua interpres 23
Lis 16
Litura 66
Longis rationibus quippiam diduce re 72
Longius abſtare 78
Longum clamare ; pro, diu, aut multum 94
Longus ſpe 37
Loqui mandata 23
Lucrars 53
Lucus', & ara Dianae 1
Ludens uultus, pro, hilaris 23
Ludus 5.85
Ludus Aemilius 5
Lyra 85

M

MAECIVS, *ſeueriſſimus carminam cenſor* 82
Maeſtus uultus 23
Magnum pondus 57
Maior iuuenum 81
Mala ſcabies 94
Malle 16
Manare de pleno pectore 76
Mandare iuueni patres ſeniles 37
Manere aulaea ; id eſt, exſpectare 36
Manus nocturna 57. *diurna*. *ibid.*
Mare tranſire 76
Mares animi ; pro, uiriles 85
Martius, a, um ibidem
Materies publica 30
Matrona 27
Maturus ſenex 27
Meiere in patrios cineres 95
Me iudice 55
Meleager, Diomedis patruus 30
Membra undique collata 1
Membrana 82
Memor 81
Mercator uagus 27
Merces 89
Merere aera alicui 76
Mereri laudem 57. *minimum decus* 66
Merula, auis 94
Meſſalla 81
Meta 88
Migrare in obſcuras tabernas 49
Minari 77
Minerua 81
Mirari aliquem cum riſu 78
Mirari quippiam ſtulte 57
Miſcere utile dulci 76
Miſer 37.41
Mittere cutem 95
Mittere ducem in bellum 72
Mittere uerſus in ſcenam 57
Moliri opida 85
Mouere lectorem 76 78
Monſtrare uiam uitae 85. *abdita rerum* 9
Mora 66
Morari ſpectatorem grata nouitate 49
Morari populum 72
Morari in adiunctis, & aeuo ſuo aptis 37
Morari circa uilem, & patulum orbem

bem 30
Marbus regius 94
Mores hominum 30
Mortalia facta 10
Moueri 49
Muſa 16. 30. 72. 83
Mutare curſum 10
Mutari in horas 36
Mutari in annos pronos 10

N

Nanciſci nomen poetae 69
Narrare quippiam 39
Natus rebus agendis 16
Nedum 10
Nefarius 39
Negare ſibi nata eſſe iura 27
Neptunus 10
Nequeo 16
Nerui, animiq. deficiunt hunc 5
Neſcire 16
Neſcit uox miſſa reuerti 82
Nigri capilli 6
Nigri oculi ibid.
Nimium patienter aliquid laudare 57
Nitere 77
Niteſcere 30
Niti cothurno; id eſt, grauiter, & magnifice incedere 66
Nodus uindice dignus 41
Nomen dominans 53 inornatum 52. nouum 10. ſignatum ibid
Non inuitus 71
Non ſecus 30
Norma loquendi 10
Notare mores alicuius 36
Notare mutanda 94
Nota praeſens 10
Notus ſcriptor 76
Nudare 49
Nugae 94
Nullius auarus, praeter laudem 72
Nullius ueneris, & ſine pondere, aut arte fabula 72
Numerabilis 41
Numeri Plautini 57
Nutrire 27
Nutrix ſedula ibid.
Nux 55

O

Oberrare ſemper eadem chorda 78
Obijcere clathros caueae 95
Oblectare populum 72
Obrepere alicui ſomnum 78
Obſcurum fieri 5
Occidere aliquem legendo 95
Occupare extremum 88
Oculi nigri 6
Odiſſe 39
Offendere 81. 94
Offendi 53. 77
Officium uirile 41
Officium iudicis 72
Opem ferre 94
Opē ingenij ars poſcit, & e cōtra 88

Opem

Opera 57
Opes 36.70
Optata meta 88
Opus 6.10.30.78.85
Orare deos 41
Orbis utilis, & patulus 30
Ordiri 30
Ore rotundo loqui 72
Oreſtes 27
Ornamenta ambitioſa 94
Orpheus, interpres deorum 85
Oſtendere quippiam alicui 39
Oſtrum 49
Otium 41

P

PALLA 66
Palleſcere ſuper aliqua re 90
Pangere poemata 88
Papauer 81
Parare opes 70
Parens 71
Parturio 30
Patiens 57
Patria 71
Patrius ſermo 10
Paucum foramen 41
Pauper 22
Peccare timentes, amare 41
Pedes 23
Peleus 22.23
Penes aliquem alicuius rei arbitrium eſſe 10
Peręipere quid cito 76
Perfidus 27
Perire 10
Perire liceat poetis uolentibus 95
Pernix 36
Perſaepe 17
Perſimilis 7
Perſona 66
Perſonam nouam formare 27
Perſonatum uarios habitus quis induxerit 66
Perſpicere aliquem 91
Peruncti faecibus ora tragoedi 66
Petere loca ſecreta 69
Pictor 1
Pictura 78
Pila 81
Piſones 1.51
Placare genium feſtis diebus uino diurno 52
Plauſtris uehere poemata 66
Plautus 10
Plenus cruoris 95. *minarum* 23
Poema 23.57.69.88
Poeſis 78
Poeta 1.72.81.94
Pollere 53
Pompilius ſanguis 66
Ponere recte unctum 89. *amorem famoſae mortis* 95. *nummos in fenore* 89. *ungues, aut barbam* 69. *iram* 36
Populares ſtrepitus 16
Poſcere quid ſibi credi 76. *fabulam* 39. *ſonum* 77
Potus 49
Praeceps facundia 42
Praeco 89

Prae-

Praeterire aliqua poemata 76
Praetextae comoediae 66
Tranſus 76
Precari, & orare deos 41
Premere artis crimine turpi 57
Priamus 30
Pridem 57
Priuatis indignari 22
Priuatum ius 30
Proauus 57
Procedere 27
Prodeſſe 72
Prodigus aeris 36
Prodigaliter 5
Producere nomen aliquod 10
Proferre ignota 30. *noua nomina rerum* 10. *pedem* 30
Profiteri grandia 5. *magna* 2
Progne 39
Prohibere uiros uago concubitu 85
Promere quid in ſcenam 39. *ſpecioſa miracula* 30
Promiſſor 30
Proni anni 10
Properans aqua 1
Propius ſtare 78
Prorogare alicui longum aeuum 76
Proterui ſatyri 49
Proximum ueri 76
Publica materies 30
Pudens 16
Pudenter ſumere licentiam 9
Pudibundus 49
Pudor 30. 85
Pudori eſſe aliquid alicui 85
Pueri deorum 16
Pugil ibid.
Pulpitum 66
Punctum 76
Purgari bilem 69
Purpureus pannus 1
Puteus 94
Pythia, orum, ludi, Apollini ſacri 88
Pythias 53

Q

QVAERERE *opes* 36. 37
Quarta perſona in comoedijs 41
Querella 23
Querimonia 19
Queralus 37
Quidquid praecipies, eſto breuis 72
Quinctilius 92
Quincto actu fabula ne ſit productior 39
Quincunx 72

R

RABIES 16
Rapere auditores 30
Recedentes anni 37
Recidere ambitioſa ornamenta 94
Recipere aliquem terra 10
Recitare aliquid alicui 92
Recitator acerbus 95
Reddere uerbum uerbo 30
Reddere incudi uerſus 92

Reddere

Reddere quid acutum 69. *ſonum* 77
cuique perſonae conuenientia 72
Redeat miſeris fortuna 41
Reditus Diomedis 30
Referre duos fidibus 16. *actas res* 39
Regere iratos 41
Relinquere aliqua 30
Relinquere alicui turpe quippiam 88
Remiſcere falſa ueris 30
Remittere ſonos 77
Remouere cuſtodem 36
Remotus ab omni uitio 81
Renaſci 10
Repertor 66
Repetere decies 78
Reponere 27
Reponere fabulam ſpectatam 39
Reprehendere carmen 66
Reprehendere uerſus inertes 94
Res comica 22
Res geſtae 15
Res promiſſa 71
Reſpicere exemplar uitae alterius 72
Retrahere aliquem 95
Rex 10. 15. 85. 91
Rhamnes, populi 76
Rhenum flumen 1
Ridiculus mus 30
Riſor 49
Ritus 10
Romanus; pro, Romani ibid.
Romani equites 23. *poetae* 57. *poeri* 72
Ros 90
Ructari ſublimes uerſus 94
Ruſticus 42

S

Sagax *utilium rerum* 42
Sales Plautini 57
Salire 90
Salubris 41
Salutari poeta 16
Sapere 42. 70. 94
Sapere per ſe 81
Sapientia 85
Sardum mel 81
Saxa mouere ſono teſtudinis 85
Scabies 88. 91
Scena 27. 39
Scire reddere uoces aliquas 36
Scylla 30
Scriptor 27. 30. 52. 76. 78
Se puero 37
Secernere publica priuatis 85
Sectari laeuia 5
Semel placuiſſe 78
Semis 72
Seni ictus 57
Seponere inurbanum dictum lepido 57
Sequi carmen fictum 53. *famam* 27
Serere uerba 9
Series 53
Serium dictu 23
Sermo patrius 10
Sermo pedeſtris; pro, oratione ſoluta 22

P *Ser-*

Serpentes auibus geminare 1
Serpere humi 5
Seruare quid ad imum 27
Seruare ſuam rem 72 · *inuitum* 95 *deſcriptas uices* 16 *carmina laeui cupreſſo* 72
Seruari nolle 94
Seſquipedalia uerba 22
Seuerus uultus 23
Siculus poeta, Empedocles 94
Signare humum pede certo 36
Signum atrum ibid.
Silenus 53
Siluae folijs mutantur 10
Silueſtres homines 85
Simile ſibi quidquam eſſe ad extremum 57
Simo 53
Simplex 41
Simulare cupreſſum 1
Soccus 16, 22
Socraticae chartae 70
Sales 92
Sollers 85
Somnia aegrorum 1
Sanus 77
Sortes 85
Sortilegi 42
Sortiri 22
Specioſus 72
Spectator 39·49
Sperare 53
Spes ueniae 57
Spiſſus 41
Spondere pro aliquo 90
Stillare alicui rorem ex oculis 90
Strepitus populares 16
Studere aliquid facere; pro, cupere 88
Stulte quid mirari 57
Subijcere quippiam oculis 39
Sublimis 36
Sudare 53·88
Sumere operam inanem 92
Superne 1
Superuacuum 76

T

TALENTVM 53
Tangere cor ſpectantis 23
Tanti non eſſe 69
Tardus utilium rerum prouiſor 36
Tegere commiſſa 41
Telephus 22, 23
Tenere locum 22 · *riſum* 1
Tenere quid fideliter 72
Tentare locum 49 · *gratiam regum aliquare* 85
Tenuis 9· 41
Teſtudinis ſonus 85
Thebae 27
Thebanae arcis conditor quis 85
Theſpis 66
Thyeſtes 22
Tibia orichalco uincta 41
Tibicen 41·88
Tigres 1·85
Timere uti ſuis 37
Timide, & gelide miniſtare res omnes 37
Timidus procellae 5

Togatae

Togatae comoediae 66
Tollere cachinnum 23. *quippiam ex oculis* 39. *uocem* 22. *ius nocendi* 66. *riſum* 81. *aliquem in puteum delapſum* 94
Tonſari caput committere 69
Tarnari 92
Torquere aliquem mero 91
Tradere ſibi ipſi quippiam 39
Trahere ueſtem per pulpita 42
Tragicus 22. 49
Tragoedia 49. *eius inuentor quis* 66
Tranſire mare 76
Tranſuerſo calamo 94
Triens 72
Triſtia bella 15
Triuium 55
Trochus 81
Troia 30
Troianum bellum ibid.
Trucidare 39
Trudere pede terram 90
Turgere 5
Turpiter 1
Tyrtaeus, poeta 85

V

Varbanvs 94
Vagari 57
Vagus 27
Valdius, comparat. a Valde 72
Variare aliquam rem 5
Vates 5. 85
Vena diues 85
Venire ad aures 57
Venire alicui carminibus nomen & honorem 85
Verbum notum 9. *nouum, & fictum* ibid.
Verba plena minarum 23. *triſtia* ibidem
Verecundus 41
Vergere ad imum 81
Vernum tempus 69
Verſare manu nocturna & diurna exemplaria Graeca 57
Verſus impariter iuncti, ideſt, elegiaci 16. *parum clari* 94. *tragici* 22. *male tornati* 92. *inertes* 94 *duri, & incompti* 91
Vertere ſeria ludo 49
Vertere carmen, pro, mutare 92
Verti, pro, tranſmutari 39
Verus laudator 91
Vetus aetas 10
Vetus comoedia 66
Viciſſim dare, & petere ueniam 1
Videri ſub luce 78
Vigere 10
Vilis 49
Vinum 16
Vincere tibias orichalco 41
Vir bonus, & ſapiens 94
Virens agellus 27
Viriles partes puero mandare 37
Virtus 66 70
Vis 10. 66
Vitare culpam 57. *balnea* 69
Viuax gratia 10
Viuere praua naſo 6

Vncia	72	*Vrceus*	1
Vnctum ponere	89	*Vrgere aliquem multis culullis*	91
Vnguentum craſſum	81	*Vrgere, abſolute*	94
Vnus & alter	1	*Vrſus*	95
Vocabulum	10	*Vſus*	10
Voce paterna ad rectum fingi	81	*Vterque*	22
Vrbanus	42	*Vt nunc*	41

INDEX
RERVM · ET · VERBORVM
QVAE
IN . COMMENTARIO

A

ACADEMICOS a Socrate originem ſumpſiſſe 71
Acetibus 98
Achilles ab Homero dictus iracundus, acris, & inexorabilis 36
Achillis pater, Peleus 15
Actionis opinio Aldo non probatur 14
Actionis opinionem ualde probat Aldus 75
Actonis allucinatio 15
Actaeus 24
Aegiſthus adulter 59
Aemilius Lepidus 7
Aemilius, ludus gladiatorius, & unde nomen acceperit 7
Aeratius faber 7
Aerugo ut ferrum conſumit, ita animum 71
Aes, pro pecunia uſurpari ſolet 77
Aetna, mons Siciliae, perpetuas flammas emittens 96. 97
Afri 11
Africanus minor 71
Agamemnon 28. a coniuge interfectus 19.
Agragantum, Siciliae urbs 96
Agrippa 15
Agesidamus Locrus 21
Aiax 43
Aiax, fortis ab Homero dictus 36
Albinus, uir nobilis Romanus 75
Alexander Magnus, Philippi Macedonum regis filius 79
Amphion, rudes Thebanorum animos uerſu excoluit 86. a Mercurio doctus fuit 87. Thebas moenibus cinxit 87
Amphora fictilis 5. lignea ibid.
Ampullae 25
Anticyram nauigare qui dicantur 70
Animus, pro, animus, per Enallagen numeri 6
Antiopa uerticoſa 61
Antiphates, Laeſtrigonum rex 34
Antonius 83
Apollo uatibus praeeſſe dicitur 88
Apollinis oraculum Delphis 48
Ara Dianae 4
Argutiſſimae literae 81
Argutam naturam in oratore improbari 81

Ariſtar-

Ariſtarchus, ſeueriſſimus carminum cenſor 25
As, quid fuerit Romanis 74. eius partes ibid.
Atlas 20
Athenis legum tabulae ἄξονες uocantur 87
Athenienſes Lacedaemonijs contra Meſſenios ducem dedere Tyrtaeum 87
Atreus, frater Thyeſtis 24
Atrum albo opponitur 3
Atrium fundos iuxta Piſaurum 63
Attij ſtatua in Camoenarum aede 63
Attius poſt Pacuuium floruit 59
Attius quid reſponderit interrogantibus, cur cauſſas non ageret 61
Attius ſtatura breuis admodum 63
Attius D. Bruti, M. F. familiaris 63
Attius cur L. Caeſari in poetarum collegium introeunti, non aſſurrexerit 63
Attius quo tempore uixerit 63. parentibus libertinis progenitus ibid.
Attice dicere 54
Auctor carminis quis 2
Auctor fabulae quis 43
Auctor orationis ſolutae quis 9
Auentinus, mons 25
Auguſtus 24. 55. 46. 82
Auguſto principe floruit Horatius 4. Maecius de ſcriptis doctorum cenſuram tulit 84
Aulaea primum ex Attalica regia Romam perlata 38
Aulaea tollebantur confecta fabula 37
Aulis, idis 29
Aurifodina 21
Ἄξονες uocabantur Athenis legum tabulae 87

B

Bacchvs 20. 54
Barbam alere Romanos, poſt Africanum natiuitatem, tenere non conſueſſe 71
Barbatulos iuuenes, quos appellarit Cic. 71
Bellũ Troianũ ob Helenã illatũ 34. 35
Bellum Troianum 17. 34. 35
Bellum Troianum annos nouem durauit 55
Bes, pars aſſis 74
Bidental 28
Bidentes 98
Briſeis, Achilli a Graecis, ob res geſtas, munus data 28. Eadem ab Agamemnone erepta ibid.
Brutus 82. 94
D. Brutus Attij, amiciſſimus 63. Graecis, & Latinis litteris ſatis eruditus ibid.

C

Cadmvs 40. 41. 87
Caeſar, maiorem ſtatum, quia Pompeium odiſſet, in ſenatum adlegit 70
Caeſaris cinctus qualis 52
Caeſaris eloquentia 82
Callidus 52
Calpurnia gens 3. 64
Calpus Numae regis filius 3. 69
Candidum nigro opponitur 3
Cantor in fabula quis 38
Capitolium 12
Caput inſanabile tribus Anticyris 70
Caſſius 28 82
Caſtor, & Pollux ex uno progniti 55
Catena 98
Cedo hoc, ideſt, cuſtodire 75
Cenſorium locum quendam Aldus reſtituit 57
Cenſorum iudicium de antiquiſſimis poetis 58
Cenſoriorum emendatorem, quam adhuc editus ſit, propediẽ pollicetur Aldus 56
Cenſus equeſtris erat cd. mille nummum ſenatorius dccc. mille 55. 84
Cethegus 51
Cethegorum tunica cincta 52. eorundem

dem nomen antiquiſſimum ibid.
χαρακτὴρ 61
Charybdis, Siculi freti uorago pericu-loſiſſima 14
Choerilus, poeta ineptus 78. quo tempore uixerit 79
Chorus quid 43. eius partes tres ſunt ibid.
Chremes, pater Pamphili 14. 15
Cicero in Bruto citat Ennium 11
Cinctum, quid 11
Cinctum quare appellati Cethegi 11
Cinctutum, quomodo accipiat Aldus 11. & obiectionis ſolutio 12. ſuam expoſitionem Plinij uerbis fulcit ibid.
Cineres patrios uerere debemus 97
Circus Maximus 45. 88
Circenſes ludi ubi dati ſolitj 88
Clathri 98
Claudia, Metelli uxor 66
Cloelia, Romana uirgo nobilis 18
Clytemneſtra ex ouo pregnata 55
Colorem appellant Horat. quẽ Graeci χαρακτῆρα 53
Comici poetae cur a Lycophronis interprete non enumerati 17
Comoedia in uetere qui floruerint; quiq. in noua 68
Comitia centuriata 76
Communia quae 31
Comparatio ſumitur a rebus notis 2
Conſcripti, qui dicti fuerint 73
Cornelius Cethegus, Romae primus eloquentia excelluit 11
Cornelius Nepos Sullanis temporibus iuuenis erat 4
Coruinus in eloquentia maior, & dulcior ipſo Cicerone 82
Coruini uita, a Tacito notata 82
Cothurnus tragici calceamẽti genus 19
Cothurni quare grandes appellentur ibid.
Cremonenſis poeta, Quinctilius 91
Creon, rex 29
Creuſa, regis Creontis filia, incendio a Medea conſumpta 29
Culeus, quot amphoras contineat 91
Culullus o Culeus, liquoris menſura 91
Curſus certamen 21
Cycleus, id eſt, circumforaneus 34
Cyclicus poeta 34
Cyclicus ſcriptor 33. 34

D

Danai 28
Dares 20
Dauus 28. 53. 54
Decorum, quod Graeci τὸ πρέπον uocant 22
Delphicum Apollinis oraculum 48
Delphicae ſortes 48
Deſcribere pecunia, pro, diſtribuere 21
Deunx 74
Dextans 74
Diana 20
Diana fanaticum errorem immittit ijs, a quibus laeſa eſt 96
Dianae ara, & locus 4
Dibapha purpura quae 4. Huius meminit Cic. in ep. fam. ibid.
Dibapha Tyria, genus purpurae 4
Dibapha Tyria, uulgata Tyriae purpura praeſtantior 4
Dibapham Tyriam, quã uocet Plinius ibidem
Dicax, quis 52
Diomedis reditus 34. 35
Diomedes audax ab Homero appellatur 36
Diſci certamen 11
Diſtinctũ Aſti 11
Dithyrambus Horatij tempore exoleuerat 17
Dithyrambici poetae a Lycophronis interprete omiſſi 17. a Cicerone nominantur ibid.
Dijs hominibusq. approbantibus 83
Dijs hominibusq. inuitis ibid.
Dithyrambi quare Horatius mentionẽ nullam fecerit 17
Dodrans 74
Dominantia uerba 13

Erra-

E

Ebrietas quid poſſit 91
Electra 43
Elegiae nomen unde deductum 18
Elegiacus uerſus 18
In Eloquentia quibus primae partes delatae fuerint, Ciceronis aetate 82
Empedocles e poetarum numero exclu ſus 35. 96. ſua ſponte ſe in Aetnae ignem immiſit 96. 97. patria Agragantinus fuit ibid.
Entellus 20
Epici poetae 17
Equitibus Rom. quattuordecim gradus aſſignati 27

F

Facetus quis 58
Famoſa mors, id eſt ignominioſa 97
Fauni 55
Ferox Medea 28
Flebilis Ino 28
Fragmenta poetarum Aldus cogitabat edere, ſed alij hoc ante uenerunt 63
Frigidum, antitheton Ardentis 97
Frigidus ſanguis 97
Fundus Atticanus iuxta Piſaurum 63
Furoris cauſſa 98

G

Gemino ouo nati, Caſtor, & Pollux, Helena, & Clytemneſtra 35
Genera plebis duo 55
Genitiui Graecorum in es deſinentes, Latine in ae uertuntur, ut Thyeſtes, Thyeſtae, pro Thyeſtis 24
Genium uino piari ſolitum 46
Graecae linguae uerbis non ſemper Latina reſpondent 32
Graeci 17
Graeci, ut ornate, & ingenioſe ſcribant, & dicant, ſtudent 73
Graecarum copiarum dux ſummus, Agamemnon 28
Graeci Leucotheam, quam nos Matutam uocamus 29
Graeci quid uocent τὸ ὁμαλὸν 39
Graeci, praeter laudem, nullius auari 35
Graecorum profectio ad Troiam 35
Graece ueteres comoediae non claudi tur uerbo, Plaudite, ut nec Latinae Senecae tragoediae 38
Graecorum chorus non in ſcena, ſed in orcheſtra canebat 41

H

Hecuba 41
Hector 28
Helena a Paride rapta 34. 35. ex ouo nata ibid. ſoror Clytemneſtrae 35
Helleborum ubi naſcatur 70
Hercules 20
Hexameter uerſus 18
Hiero Syracuſanus 21
Hircum triſtioribus tragoedis, praemium dari ſolitum 49
Hirudo 98
Homerus in Iliade ſtertere uidetur 89
Homerus quanti fiat a Velleio 17, ſingulare eius ingenium 36. huius picturam, quamuis caecus fuiſſe perhibeatur, uidiſſe ſe aſſerit Cic. in Tuſc. 80
Horatius, quare cuiuſq; cuique uerſui materiam dederit, idipſum in comoedia, & tragoedia omiſerit 17. facetusne magis, an ſeuerus, dubitatur 66. patria Venuſinus 64. Pompeio Magno iterum conſule, annum aetatis decimum agebat 85. mutuatus eſt nonnulla ab Ariſtot. 20. L. Manlio Torquato conſule natus eſt 85
Horatij praeceptum Cicero confirmat 32
Humanum caput 4

IAM-

I

Iambus, pes metricus 18. 19. 58. hunc ſua ſponte in ſermonem noſtrũ incurrere teſtatur Cic. 19. Ariſtoteli πρακτικός dictus 20. Archiloco ab auctore uocatus 21
Iambographi poetae 17
Ianus Parrhaſius foedo errore lapſus 93
Iaſon, Medeae maritus 29 eam repudiauit. ibid. Creuſam uxorem ſuper induxit ibid.
Icterici 92
Idem facit occidenti, pro, idem facit, ac ſi eum occideret 97
Ilhacum carmen 32
Illita cedro & cupreſſo incluſa non uerari a tineis 75
Impune quid ſignificet 46
Imur faber 7
Imur Ianus 7
Inceſtus 98
Iocudi quippiam reddere 91
Inſaniae remouendae conducit helleborum 70
Ino ſe cum filio in mare praecipitauit 29
Inuideor, nouum uerbum, de Graeco fonte ſumptum 13
Inuidetur mihi, Graeci dicunt ἐγὼ φθονοῦμαι 15
Inuita Minerua, quid dicatur fieri 84
Io uaga appellatur 28
Iouis fulmine percuſſum quod eſt, Bidental dicitur 98
Ira Achillis principium Iliados Homericae 15
Iracundus dicitur ab Homero Achilles 28
Iuba equina 3
Iuno 29. 44
Iuno ab Ixione de ſtupro interpellata 29
Iuppiter 29. 80
Iuuenis perfidus 28

K

Κόμμος, tertia chori pars 43

L

Lacedaemonii Meſſenios duce Tyrtaeo uicerunt 87
Laeſtrygones popu. humana carne ueſcentes 54
Lamentationem Vlyſſis in Scylla confictam eſſe; quod nihil huiuſmodi apud Homerum reperiatur 80
Lamiae 76
Lamiae ueteres comoediae claudunturuerbo Plaudite; Graecae non item, 18
Lati claui nomine quid intelligatur 12
Leda, a Ioue in cygnum mutato compreſſa, peperit duo oua 14. 35
Legitimus ſonus, id eſt, metrica harmonia 66
Lentulus proconſul 68
Libella quid 74
Libertas inno tribuitur, & quare 21
Licentiae nomen in malam partem accipitur 12
Licinius, tonſor a C. Iulio Caeſare ſenator factus 70
Liuij Andronici fabulas non ſatis dignas cenſuit, quae iterum legantur 80
Lucanus reprehenſus, quare 6. 35
Luceres, tribus Romana 77
Lucumo, Etruſcorum rex 77
Lucij Attij opera omnia enumerantur 59. 60
L. Paullus, Q. Maximi aus fine 63
Lucretius a poetarum numero excludendus uidetur 31
Lucrinus portus ab Augusto fabricatus 14
Luctae certamen 21
Lucubratae ibae ex harundine, loto, oſſibus aſinum, & argento fiebant 44

Ludus carminibus repertus 88
Ludorum duo genera, Circenſes, & Scenici 88
Luxus deuicta Africa Romam inuaſit 12
Lycambes, ſocer Achilochi, laqueo uitam ſibi finiuit, una cum tribus filijs ſuis 18
Lyricis poetae 17

M

MAECIVS Tarpa, poematum intelligens exiſtimator, quo tempore uixerit 84
Mancino & Serrano coſ. natus Attius 63
Manlius decem annis ante Pompeium iterum conſulem, creatus eſt conſul 85
Marmorea ſedilia in theatro extructa 45
Mars 40
Medea filios ſuos diſcerpſit 40
Medea, a Iaſone repudiata, Creuſam eius uxorem ſecundam, ipſo inſpectante, interfecit 12
Medea Ouidij multũ laudatur a Cor. Tacito 24
Medeae immanitas 41
Meleager Attij 60
Meleager interitus 34. 35
Mel Sardum 83
Melicus, ſiue lyricus 20
Memnon, Aurorae filius 45
Mercurius, Atlantis nepos 20. primus ex teſtudine lyram confecit 87
Meſſalla, Valeriorum familiae cognomen erat 82
Meſſalla, augur fuit, Auguſto imperante 82. mire eloquens fuit. ibid. optimus cauſſarum actor ibid. & 83
Minerua, ſcientiarum dea 84
Minos 24
Minxerit in patrios cineres 98
Mutare, i. mulare 98
Muneſe bidental 98
Mucia, Metelli ſoror 86
Mulciber 12
Muſas recepiſſe aliyet ſuis non ſolus Virgilium, & Attium 62
Mutari in annos pronos; pro, annis ſingulis 43

N

NEPTVNVS 14
Neſtor ſapiens cognominatus 36
Numa Pompilius Rom. rex 5. 78
Numae Pompilij regis filius, Calpus 5
Numerus, pro harmonia 46
Nutricius 54

O

OCTAVIANVS 82
Odyſſea Homeri a Longino reprehenſa 80
Oedipus 43
Oleariȷ in Velabro apud Plaut. in Captiuis 15
Olympiadis 160. anno 2. Attius floruit 63
Olympia 22
Opponit Horatius togatas comoedias praetextis 69
Oraculum Delphicum 48
Orcheſtra 38. 43
Ordo equeſtris 55. ſenatorius ibid.
Oreſtes 43
Oreſtes eſſe 28. furijs exagitatus 29. matrem interfecit ibid.
Orgia Bacchi noctu celebrabantur 46
Orichalcum 44
Orpheus Thracius poeta, interpres deorum ab Horatio dictus 86. 87

PACVVIO

P

PACVVIO iam ſene Atius fuit 82
Pacuuij & Attij ueterius 62
Pacuuius floruit ante Attium 59. 62. Octogenarius fabulam docuit Attij 63
Paedagogum quādo dimittere ſolerent Rom. pueri 52
Pamphilus 54
Paris, filius Priami 54
Paros, inſula 28
Πάροδος, prima chori pars 43
Patruus Diomedis, Maleager 54
Pedeſtris hiſtoria 25
Pedeſtris oratio ibid.
Peleus 10. 25. 26
Peliades, Iouem ut pullum educarunt 82
Pentameter uerſus 18
Πένταθλον Graecorum certamen 20
Perspaeeucona, Socratis opus 72
Πεζικὸς λόγος 25
Pingui Minerua 10
Pilautem 63
Piſones, patricij Calpurnae gētis 4. 65 a Numa Rom. rege originē ducunt 69
Piſonibus, duobus fratribus, hunc libellū Horatius inſcripſit 82. Iunior adhuc puer erat ibid. Maior nondum aptus per aetatem ad ſcribendum uidebatur 84. uerſus pangere ſciebat 86
Plebs in ſuperiore orcheſtrae parte, ludos ſpectabat 38
Pheius citat Cor. Neputem 4
Plutarchus auctor eſt, a Calpo Pompilio, Piſones deſcendiſſe 69
Poeta debet in omni parte ſibi conuenire 4
Poeta quare quis dicatur 2
Poetae omnes in doctorum tutela 86. et in regibus, & principibus 88
Poetam bonum neminem ſine furore unquam fore 71
Poetarum, & pictorū libertas quatenus procedat 2
Poetarum quatuor genera 17
Pollux, frater Caſtoris 55
Polycleti balneum 7
Polyphemus Cyclops 54
Pompeius 9. eo ſecundum conſule P. Maecius Tarpa, de poematis iudiciū ferebat 84
Pompeij theatrum 45
Populum Rom. in claſſes diſtributum ſuffragium tuliſſe centuriatis comitijs 76
Porphyrionis aluenatio 15
Portus Lucrinus 14
Poſt eiectos reges, etiam alij, quam patricij, in ſenatum admiſſi 55
Praeficae quae dictae 92
Praetextae comoediae quae 68
Priamus 54
Progne 42
Progne, Terei regis Thracum uxor, filia regis Pandionis, in hirundinem conuerſa 40
Ptolemaeus Euergetes regnauit Attij tempore 63
P. Clodius 72
Pudor quidam prauus, quidam bonus 22
Puerum, quem antiqui intellexerint 59
Pugiles caeſtibus pugnabant 20
Pugilatus [illegible] 21
Purpura [illegible] 6
Purpura [illegible] coloris 4. ex Cor. Nepote [illegible] in ſumma honore fuit ibid. [illegible] purpura rubra Tarentina [illegible] ibid.
Pythia, ludi in Apollinis honorem 89. unde nomen ſortiti ſint ibid.
Python, ſerpens maximus interfectus, ludis nomen reliquit 89

Q

QVADRANS, pars aſſis 74

Q 2 Quin-

Quinctilij Vari, Auguſto principe, tres uxerunt 93
Quinctilii, & Variam, docr, eſſe diuerſiſſimas familias 93
Quinctilium de Varij Thyeſte iudicium 24
Quinctilius Varus a Germania cum legionibus Romanis caeſus eſt 93
Quinctilij Vari mortem luxit Horatius 23
Quinctilio Varo, Auguſtus Virgilij poema, poſt eius interitum, emendandum commiſit 93
Q. Maximus, L. Pauli nepos
Quincunx, pars aſſis 74
Quiſquiliae 74

R

Rapsi priuſquam aliquem in amicitiam reciperent, multa potione explorare ſoliti, an ebrius arcana patefaciat 92
Reges Rom. toga praetexta uti ſoliti 68
Reponere quid 18
Rhamnes, uel Rhamnenſes, una ex tribus Romanis tribubus 77
Rhamnenſis tribus a Romulo dicta 77
ſine Riuali amare 93
Romani filios ſuos ad perd... ...dam ... ... rationem ... 71
Romani equites in ... quatuordecim orche... ...bus, ludos ſpectabant 38
Romanorum poemata magis immodulata, quam Graecorum 65
Romana lingua 33
Romulus 77
Romulus 100 ſenatores ex patritio genere creauit 55
Roſcia lex 37. 38
Roſtra Camilli 12

S

Sabinorum rex, T. Tatius 77
Sacrifica tibia e buxo facta erat 45. 44
Saltus certamen 81
Sapere quid ſit 72
Sardum mel 83
Satyra 50
Satyri 50. 55
Satyris in tragoedia non nimis longus ſermo dandus 52
Scena Indi in cauea dabantur 88
Scire, aliud eſt, quam ſapere 72
Scriptor Cyclicus 11. 14
Scylla, ſcopulus marinus 11. 14
Sedigiti iudicium de comicis poetis 13
Sedilia marmorea in theatro extructa 45
Semis, dimidium aſſis 74
Senatores omnes, Patres conſcriptos dici ſoliti 71
Senatores in Orcheſtra ante Legẽ Roſciam cum plebe permiſti ſpectabant ludos 38
Senecae comoediae Latinae, quomodo claudantur 38
Septenarius 45
Septunx, aſſis pars 74
Serrano, & Mancino coſ. natus Accius 65
Serta, unde dicta 10
Seruius Tullius Romanorum rex urbis moenia dilatauit 46
Seſquipedalia uerba 25
Sextans, pars aſſis 74
Sicilia 96
Silenus 13. 54. 55
Similium debet eſſe comparatio 2
Simo, pater Cami, apud Terent. 14. 154
Socraticae chartae 71
Soccus, comici calceamenti genus 19
Soſii 70. 77
Spartanorum animi, effeminati liquoris expertes 87
Species pro genere poſita 83. 89

Spon-

Spondeus pes, grauitatem habet 63
Spondeus cur in tantis Attius utitur; Ennius crebertime 64
Στάσιμον, ſecunda chori pars 41
Statius in Achilleide reprehenditur 6
Statuae aetatis Romuli togatae 11
Sulla 21

T

TABVLIS aereis antiquum nunquam uſos, ſed roboreis leges ſuas incidiſſe 87
Talentum quid 54
Talentū ſimplex menon quoties inci dit, ſemper Atticum intelligendum 54
Tarentum 63
Tarpa, carminum ſeuerus cenſor, uelut Ariſtarchus 84
Tatienſes, tribus Romana 77
Tatius, Sabinorum rex 77
Telephus, pater Herculis 15. 16. ab Achille uulneratus 15
Terentius ab Attio quid differat 62
Tereus, Thracum rex 40
Teſtimonia de Attio 62
Teſtudo cur pro lyra accipiatur 87
Theatrum Pompeij 45
Theſeus 50
Θρῆνος κοινὸς χορῷ, ἐὰν ἀπὸ σκηνῆς 43
Thyeſtes 12. 13 huic filij caſta appoſita ſunt comedenda 40. fratris Atrei uxorem uiolauit 40
Tiberis, fluuius 24 15
Tiberis ab Agrippa deriuatus 35
Tribus, unde factae ſint 43
Tribus uetus a cõna quattuor rebus differebat 44
Timoleon 34
Toga praetexta utebantur ſenatores Rom. 68
Toga uiriliſ quãdo ſumeretur a Rom. 19
Togae uſum tunicis antiquiorē eſſe 11
Toga cingi ſolitos priſcos Romanos 12
Togatarum nomine omnes comoedias comprehendi ſolitas 69
Toruan 93
Tragici poetae 17. 42
Tragoedia, unde dicta 49
Tragoedia, ſi uerſum ſpectes, a comoedia nil diſtat 17. ſed argumenti, & metri ſublimitate comoediam ſuperat 19
Tragoediae quis fuerit primus inuentor 67
de Tragoediae deriuatione uulgatas duas opiniones refutat Aldus 49 50
Tragoediae Latinae ueteres 58
Trebatius I. C. peritior Caſcellio, ab illo fuiſſe dicitur dictus eloquentior 83
Triens, pars aſſis 74
Trium etet 58
Troia 80
Tullus, Roman. rex 18
Tullus Hoſtilius 68
Tyria purpura qualis 4
Tyrtaeus, Lacedaemoniorum dux, contra Meſſenios 87

V

VALERIVS Meſſalla, gentis patriciae 82. huius laudes Cic. ad Brut. egregie perſequitur ibid. poſt obitum Caſſij Octauiano & Antonio ſe dedit [illegible] & auctoritate apud [illegible] ualoit ibid.
Varus & [illegible] oema Virgilij Augusto mandante correxerunt 93
Varius, poeta 13 floruit Horatij aetate 14 eius Thyeſtes multiſ ab Cor. Tacito laudatur ibid.
Varij praenomen nonnulli Quinctiliũ fuiſſe falſo credunt 92. 93
Velabrum, forum, diu ante Auguſti tẽpora exſiccatus 35
Velabri nomen, unde deriuatum 35
Venenoſus Attij liber 62
Veri amici ab aſſentatoribus quomodo

do ſint diſtinguenda 90
Verrucoſa Antiopa 61
Vindex quis 42
Virgilio duo Quinctilij Vari familiares fuerunt 93
Vlyſſes in Scylla lamentans 28. 80. omnia pericula, ingenij dexteritate, consilijq; praeſtantia ſuperauit 34. aſtutus dictus eſt 36. facto naufragio, dies integros decem ſine cibo uixit 80
Virtute 74
Vnguentis ueteres in potu uſos eſſe, & quare 83

Google